

NR. 24-26
SÖDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 24-26 — 1936.

Sisustik:	Lk.	Sommaire.	Pages
—mp.: Milleks pühitseme võidupüha . . .	597	—mp.: Pourquoi célébrons-nous la Fête de la Victoire? . . .	597
R—ch.: Võidupühaks	600	R—ch.: A propos de la Fête de la Victoire . . .	600
Kapten Onni: Katkendeid meie ratsaväe tegevusest Marienburg-Jakobstadi operatsioonis	602	Capitaine Onni: Episodes de l'activité de notre cavalerie dans l'opération de Marienburg-Jakobstadt.	602
P—s.: Süsteemi tähtsus sõjaväe organiseerimisel ja selle mõju sakslaste edule 1870./71. a. sõjas	606	P—s.: Importance du système dans l'organisation de l'armée et son influence sur le succès des Allemands en 1870/71	606
K—l: Saksa kaitsejõudude organisatsioon	611	K—l: Organisation des forces militaires allemandes	611
Kolltn. Laats: Kohtamislahingu tänapäeva probleemist	618	Lieut.-colonel A. Laats: Problème actuel du combat de rencontre	618
Taktikaline ülesanne nr. 2.		Exemple tactique No 2.	
Major Marguste: Kompani kaitsele asumine vastase survele	620	Commandant E. Marguste: Organisation de défense de la compagnie contre l'ennemi en progression	620
Major Mäe: Suurtükiväe tegevus kaitsele asumisel vastase survele	624	Commandant Mäe: Activité de l'artillerie au cours de l'organisation de défense contre l'ennemi en progression	624
Major Tammekand: Tangitõrje tänapäeval	626	Commandant Tammekand: La défense antichar actuelle	626
R. Vaharo: Kodanliku õhukaitse korraldus elu- ja tööstuskeskustes	632	R. Vaharo: Organisation de la défense antiaérienne civile dans les centres habités et industriels	632
M. H.: Noorsoo kevadised riigikaitseõppused	638	M. H.: Exercices pré-militaires printaniers de la jeunesse	638
BIBLIOGRAAFIA.		BIBLIOGRAPHIE.	
M.: Suurriikide areng	641	M.: Développement des grandes puissances	641
—an: Tankide kasutamine väekondides kaitsele	644	—an: Emploi de tanks en défensive	644
—se: Lennuväe osa Abessiinia sõjas	647	—se: Le rôle de l'aviation dans la guerre éthiopienne	647
—m: Topograafilise ettevalmistuse teostamine öösi	648	—m: Execution de la préparation topographique pendant la nuit	648
K—gi: Sidevahendid ja ringhääling Chaco sõjas	650	K—gi: Les moyens de transmission et la radiophonie dans la guerre du Chaco	650
K—gi: Lennukite juhtimine raadiotelefoni abil	651	K—gi: Conduite des avions au moyen du radiotéléphone	651
Soome: „Suomen Sotilas“ nr. 9/10	652	Finlande: „Suomen Sotilas“ No 9/10	652
„Sotilasaikakauslehti“ nr. 3—1936	652	„Sotilasaikakauslehti“ No 3—1936	652
Läti: „Militarais Apskats“ nr. 12—1935 ja nr. 1—1936	654	Lettonie: „Militarais Apskats“ No 12—1936	654
„Latvias Kareivis“ nr. 119 ja 120—1936. a.	654	„Latvijās Kareivis“ No 119 et 120—1936	654
Rootsi: „Ny Militär Tidskrift“ nr. 8—10—1936	656	Suède: „Ny Militär Tidskrift“ Nos 8—10—1936	656
Kaitseväe elu	660	La vie militaire	660
Ametlik osa	663	Partie officielle	663
Sport, perekondlikke teateid, male	664	Sports. Informations familiales. Echecs	664

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. RAUD**
Kõnetr. Kaitseväe nr. 40

Tegev toimetaja kapten **J. MADISE**
(end. Madisson).
Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetuse ja talituse:
Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväe nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1300.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
Veerandaastas 1 kr. 50 s.
Üksiknumber 20 s.

Milleks pühitseme võidupüha.

Iga rahvas teeb ise endale nime, loob ise endale ajaloo. Teiste armust sünnib vaevalt niisuguseid suuri asju, mis läheksid rahva ajalukku ja mida rahvas niisugustena võiks pärandada oma tulevastele põlvedele.

Rahva ajaloolises loomingus pole kõik momendid võrdsed. On ajajärke, kus ei sünni midagi niisugust, mis vääriks tähistamist, kus rahvas elab oma igapäevast elu, ilma et tal tuleks läbi käia suuremaid sündmusi, ilma et temalt nõutaks suuremaid pingutusi. Seevastu, igale rahvale ajalugu veeretab ette momente, kus temalt nõutakse enam kui harilikku pinget, kus ta peab tegevusse rakendama kõik oma moraalsed ja materjalsed jõud, et täita neid rahvuslikke ja riiklikke ülesandeid, mis ajalookäik ühele rahvale teatud momendil peale paneb.

Kõige raskemad momendid rahvaste elus on kahtlemata need, kus neil tuleb võidelda riikliku iseseisvuse ja rahvusliku olemasolu eest. Suurtel rahvastel viimaseid momente tuleb ette harva. Ka sõjaline tegevus oma riiklike huvide kaitseks ei tähenda ühele suurriigile veel sugugi, et tema riiklik iseseisvus oleks ähvardatud. Ta sõdib sageli seepärast, et võita kätte omale paremaid ja kasulikumaid elutingimusi. Suurriik võib sõja kaotada, aga kui riik ja kui rahvas jääb ta ikkagi püsima. Vahe on ainult see, et ta asetatakse tema võitja

poolt halvemasse olukorda ja raskematesse tingimustesse.

Väikestele rahvastele ajaloo käik on palju karmim. Kui nemad peavad enda kaitseks relvad haarama, siis kujuneb see enamasti ikka võitluseks riikliku ja rahvusliku olemasolu eest. Sõjakaotus väikeriigile tähendab sageli tema riikliku iseseisvuse lõppu. Selles seisabki see suur vahe, mis tähendab sõjaline akt suurriigile ja mis see tähendab väikeriigile. On aga sõda võidetud, siis selle võidu relatiivne tähtsus on väikerahvale samuti palju suurem, kui see näiteks on suurrahvale, sest esimesel juhul on, jällegi relatiivselt võttes, palju enam kaalule pandud kui viimasel. Sellele asjaolule tahaksin meeeldi tähelepanu juhtida, kui kõneleme oma Vabadussõjast ja kui asume pühitsema Võidupüha, selle sõja ühe raskema võitlusjärgu tähtpäeval. Seega, kui suured rahvad pühitsevad oma sõjalisi võite rahvuspühadena, siis meil on mitmekordselt enam põhjust pühitseda oma Vabadussõja lahingulisi suurvõite, mille kaudu meie üksnes ei loonud oma rahvale paremaid tuleviku väljavaateid ja soodsamaid majanduslikke tingimusi, vaid nende võitude kaudu meie lahendasime oma riikliku suveräniteedi ja rahvusliku olemasolemise küsimuse. Seepärast Võidupüha tähtpäeva lähenedes asume selle pühitsemisele uhkustundega, et meil on läinud korda väga rasketes tingimustes neid võite saavutada.

Kui pühitseme 23. juunil, s. o. Võnnu lahingu tähtpäeval Võidupüha, siis ei tule selle all mõelda mitte ainult Võnnu lahingut, vaid Võidupüha pühitsemisega tuletame meelde kogu Vabadussõda ja kõiki neid võite, mis meie sõjasangarid seal saavutasid.

Võnnu lahing oli vaid üks nendest, üks väljapaistvam, mille tähtsus meie rahvale oli määratu suur. Siin kõrvaldasime ühe hoobiga selle ohu, mis meie maad ähvardas lõunast, momendil, kus olime seotud võitlustega vaenlase vastu idast. Me tõmbasime kriipsu läbi ja hävitasime nende idus need kavatsused, millega meid taheti oma imperialistliku rusika alla painutada. See pärast on täiesti arusaadav, miks meie rahvaesindus mõni aasta tagasi, pärast pikemaid kaalutlusi, valis Võidupüha tähistamiseks Võnnu lahingu tähtpäeva. Võidupüha pühitsemine 23. juunil, s. o. jaanipäeva laupäeval, sobib veel sellepoolest hästi, et seda päeva, õigemini õhtut, oleme ikka pühitsenud jaanitulede põletamisega. Nüüd, kus aga samal päeval ka oma Võidupüha pühitseme, peavad endised jaanituled põlema hästi kõrgelt ja heleda valgusena tooma rõõmu ja ülevat meeleolu iga eestlase südamesse. Nüüd pole need tuled enam

lihtsad jaanituled, mille all omal ajal küla noored lõbusasti pillerkaaritasid, vaid need on vabaduse tuled, mis peavad tuletama meelde neid suuri võitluspäevi, kus meie kindlasti ja julgelt lõime tagasi kõik need võõrad võimud, kes olid meie maa võitmiseks sirutanud oma mõõga. Seda sangarlikku vaimu, mis kandis meid Vabadussõjas, seda võidutahet, mida kandsid oma rinnas Vabadussõja juhid ja juhitud, peab Võidupüha meis uuesti välja kutsuma ja seda võidutahet peame oma noorsoole edasi andma. Pidulikult pühitsetud Võidupüha peab looma meil ühise üleva meeleolu, mis võimsalt haaraks nii vanu kui noori, mis tõstaks meid kõrgemale meie igapäevastest muredest ja ergutaks meid sellele rahvuslikule loomingule ja nendele riiklikkudele ülesannetele, mis meid ootavad rahva parema tuleviku kindlustamiseks. Võidupüha pühitsemisel peavad meil kujunema kindlad traditsioonid, mida peame kandma edasi põlvest põlve. Nende traditsioonide abil värskendame oma mälestusi Vabadussõjast, elame uuesti läbi meie riigiloomise algpäevade sündmustiku ja hoiame alal Vabadussõjaaegset vaimu raudvaraks meie tulevastele põlvedele.

—mp.

Suure võidu alus.

Vabadussõja suurim võit, landesvääri hävitamine, mida pühitseme aastast aastasse Võidupühana — on kujunenud Vabadussõjaaegse Ülemjuhataja kindlast tahtest ja usust võita ajalooline vaenlane. Seda iseloomustab alljärgnev väljavõte 3. diviisi ülemale 18.06 k 2015 nr. 2779 all saadetud telegrammist:

„...Meie peame iga silmapilk valmis olema selle peale, et Landeswehr vaherahu lõpetab ja meile peale tungib. Meie sõjalist tegevust ei alga, kui aga Landeswehr seda teeb, siis ärge unustage, et Landeswehr, see on Balti parunid, on meie verivaenlased, kelle vastu meie ennast kõige jõuga peame kaitsma. Landeswehr on hästi varustatud, sellepärast peab nendega ettevaatlik olema. Ärge unustage aga, et kõige parem kaitsmine on edasitungimine, sellepärast julgesti kallale...“

Kindralleitnant J. Laidoner
Sõjavägede Ülemjuhataja Vabadussõjas ja praegune
Vabariigi kaitsejõudude juht.

Võidupühaks.

23. juunil süütame kodumaa kinkudel ja kõrgendikel võidutuled, et pühitseda Võidupüha. Tahtmatult kerkivad silmi ette sündmused, mis õigustavad Võidupüha pühitsemise.

Niikaugemale kui ajaloo sugemed minevikku ulatuvad, on Soome lahe lõunarannikul eestlased elanud maa pärsiperemeestena. Oma gegraafilise asendi tõttu on meie kodumaa alati ihaldatav olnud nii lääne kui ida rahvastele. Seetõttu on muistsed kaubateed, läbides meie nurmi, metsi ja vesi, rahuliste kaupmeeste kaasas meie maale toonud ka vaenulisi vägesid. Pidades kallimaks aardeks vabadust ja iseseisvust, ei väsinud meie muistsed esivanemad selle kaitseks mõõka hoidmast.

Aegade ja olude muutudes pidid meie esivanemad vabapõlve vahetama võõra võimuga. Seda aga kaugeltki mitte vabatahtlikult, vaid pärast aastakümneid kestnud vihaseid võitlusi. Hingeliselt ei alistunud eestlane kunagi kellelegi, vaid ootas ainult soodsat juhust, et vabaneda võõra võimu koidikuist.

Esmakordselt pärast vabapõlve kaotamist loitsid meie kodumaa kinkudel ja kõrgendikel tuled Jüriööil a. 1343. Need olid sõjahüüu leegid, mis loitsid üle maa, kutsudes uuteks võitlusteks. Kõlisesid mõõgad, langetasid taprid, kuid sõjaõnn oli vastasega.

XIX sajandi teisel poolel võrsusid meie oma rahva poegade seast mehed, kes süütavate kõnede ja kinjutistega lõkkele puhusid eestlase hinges pesitseva vabadusiha tulukese. Näidati kätte uued tähised, mille vallutamisel vaimlise vabaduse koidupuna kindlasti pidi valgustama kogu meie rahvast. Algas meie rahvusliku enesetunde ärkamise ajastu.

Asuti uutele radadele, mille tulemuseks oli rahvusliku ja majandusliku kultuuri tõus.

See ajastu möödus suure töö ja tegevuse tähe all, mille tulemusi meie veel tänapäeval imestame. Kerkisid vabatahtlikkude annetuste teel ehitatud monumentaalsed kultuurhooned, milles võrsus ja kasvas meie rahvuskuultuur, oodates väljapääsu täielise isetegevuse avaldamiseks.

Käesoleva sajandi teise aastakümne alul lahtipuhkenud Maailmasõda kiskus enda keerisesse ka meie maad tol ajal valitseva Vene võimu. Loomulik, et pidime siis ka meie sellest osa võtma. Kui öeldakse, et sõda sünnitab kangelasid, siis peitub selles sü-

gav tõde. Meie rahva hinges äratas ta ürgjõulise võitlustahte, mis paisus seda enam, mida rohkem sõjalisi oskusi olime omandanud. Tekitas eneseusalduse tunde, kuna suur osa meie rahva poegist, kes osa võtnud sõjast, tundis end küllalt võimelise olevat kordukaitseks.

Venemaal lahtipuhkenud revolutsioon paiskas segi meie maad valitseva võimu süsteemi. Avanes soodus juhust Eesti Maapäeva kokkukutseks, veel tähtsam aga, et võidi üle laia Venemaa asuvaid eesti sõdureid koondada kodumaale oma rahvuslikesse väeosadesse.

Tundes enda taga realset jõudu Eesti rahvuslike väeosade näol, otsustas Eesti Maapäev 28. nov. 1917.: „Eesti Asutava Kogu kokku kutsuda, kes siis riikliku korra kindlaks määraks ja looks maal lõplikku seadusandlust ja valitsuslikku võimu“. Seega oli Eesti rahvas oma esinduse suu läbi välja öelnud aastasadu hinges pesitsenud soovi. Selle lõplikuks täitmiseks kulus aga veel aega ja võitlusi.

Venemaal valitseva revolutsioonilise anarhia ja ikka veel edasikestva Maailmasõja tõttu oli meie maal veebruari lõpupäevil 1918. valitsevate võimude vahetust oodata. Kasutades soodsat juhust kuulutas Eesti rahvas enese 24. veebr. 1918. a. iseseisvaks, rippumatuks võõrast võimust.

Vaevalt on üksi rahvas ilma mõõga jõuta endale vabaduse ja iseseisvuse saavutanud. Ei olnud seda õnne ka meil. Tuli veel kord võõra võimu karmused läbi elada, kaotada juba kättevõidetud ja alistuda.

Seekord ei kestnud see kaua. Sõjaõnne ebaedu tagajärjel tuli meie maad vallutanud Kesk-Euroopa suurriigil peatselt siit lahkuda, kuid kohe oli meid ähvardamas ida.

28. nov. 1918. saabus meie rahvale otsustav hetk, kas võtta vastu idast heidetav vaenukinmas või alistuda tapluseta. Vaatamata, et puudusid relvad, et puudus varustus, sest kõik viidi kaasa või hävitati ajutise maavallutaja poolt, otsustati vaenukinmas vastu võtta. See oli rahvuskultuuri ärkamisajal meie vanemate hinges lõkkele lõõnud tuluke, mis nüüd poegade hinges võimsaks leegiks paisunult sellise julge ja kindla otsuse vastu võttis. See oli muistsete esivanemate sõjajaha, mis esile kerkis oma kallima aarde — vabaduse — kaitsel ja mis nüüd hilispõlvede silmis otsustaval hetkel helkis koidupunana. See oli tahe võidelda ja võita.

Kindralmajor N. Reek

3. diviisi staabi ülem sõjas landesvääri vastu, Võnnu lahingugrupi tegelik juht ning Võnnu lahingu võitja.

Puhkesid lahingud. Kuid nüüd oli sõjaõnn meiega. Kuigi alul tuli taanduda, paisati vastane peagi kaugele meie kodupiiri taha.

Kuid just siis kui olime hakkama saanud idast suruva vastasega, ilmus ootamata läänest uus vaenlane. Ka siin oli otsus lühike — võidelda ja võita. Viimane oli nii tugev, et hetkekski ei pääsnud vastupidine mõttesegi. Pärast tõsiseid jõupingutusi õnnestuski 23. juunil 1919. a. lõplikult taanduma sundida läänest ilmunud vaenlane. See oli meie enesekindluse suurvõit. Hiljem viisime võiduka lõpuni ka heitluse idaga.

Olime võidelnud ja võitnud, saavutades kallima aarde, mida võib üks rahvas omada, iseseisvuse ja rippumatuse.

Süüdates võidutuled meenutagu nad meile kõigile kohustust — alal hoida raskeis heitlusis tagasivõidetud iseseisvus. Meie maa oma asendi tõttu on ka tänapäev ihaldatav võõrastele ja see kohustab meid kahekordselt.

Loitku võidutuled meie ühtekuuluvuse tunnusena ja kutsugu meid iseseisvuse altari le ohverdama oma parimad püüded, oskused, võimed ja elu.

R—ch.

Katkendeid meie ratsaväe tegevusest Marienburg-Jakobstadi operatsioonil.

Kapten H. Onni.

23. juunil kogu maa pühitseb Võidu-püha. Sel puhul osutub kohaseks tuletada meelde Vabadussõja võidukamaid operatsioone ja nende silmapaistvamaid hetki, eriti aga neid, millistele meie väeosad võivad teenitult olla uhked ning millised jäävad eesti sõjaajalukku kustumatu võidusäraga.

Üheks selliseks operatsiooniks oli kahtlemata Marienburg-Jakobstadi operatsioon, olles tagajärjekamaid episoode eesti Vabadussõjas. Selle operatsiooni kaasabil eesti rahvavägi purustas lõunarindel punaväed ja vabastas Põhja- ja Kesk-Läti. Sellel võidukal operatsioonil olid suured strateegilised ja poliitilised tulemused: ta likvideeris punaväe kallaletungi ohu Eesti vastu lõunast ja abistas liitriigi — Läti — sõjalist organiseerimist. Ka vabastas see operatsioon 3. diviisi uueks ja äärmiselt tõsiseks ning vastutusrikkaks võitluseks — sõjaks landesvääriga. Lõpptulemusena saavutati kõne all oleva operatsiooniga eesti rahvaväe jõudude kokkuhoid edaspidisteks otsustavateks võitlusteks punaväega, eriti Narva-rindel, kuna läti sõjalise jõu tugevamaks muutumisel vähenes ajajooksul eesti rahvaväe rinne tunduvalt.

Marienburg - Jakobstadi operatsiooni teostamist — meie võitlusrinde ülekandmist Lõuna-Võrumaalt Düüna jõe — võimaldasid eeskätt 1919. a. maikuu teisel poolel meile eriti soodsaks kujunenud üldine sõjaline olukord kui ka kõrgema väejuhatuse igati otstarbekad ning oludekohased korraldused.

Sellel operatsioonil lasus tegevuse raskuspunkt meie ratsaväe — kahe ratsarügemendi — õlgadel, kes eelväena moodustasid aktiivsemaid löögigruppe. Siinjuures muidugi ei saa jätta ära märkimata ratsaväe kõvenduseks juurdeantud jalaväe- ja suur-tükiväeüksuste tegevust ning selle tähtsust. Kuid saavutatud edu suurimaks teguriks osutus peamiselt ratsaväe energiline ja enastalgav tegevus.

Seega omas Marienburg-Jakobstadi operatsioon tüübilise ratsaväe pealetungi- ja jälitamisoperatsiooni iseloomu, kusjuures operatsioonist osavõtnud jalaväeosad esinesid peamiselt ratsaväelt saavutatud edu ja tulemuste kindlustajatena ja oma käes hoidjatena. Ratsaväe operatsioonina võib

Marienburg-Jakobstadi operatsiooni vabalt kõrvutada üldisest sõjaajaloost tuntud samaiseloomuliste ratsaväe ettevõtetega. Räägivad ju enese kasuks küllalt selget keelt operatsiooni üldised tulemused kui ka ratsaväe järgmised saavutised: umbes 200-kilomeetrilise maa-ala läbistamine lahingutega 10 päeva jooksul, üle 2000 vangi ja ligi paarisaja miljoni krooni väärtusega sõjasaagi võtmine jne.

Mis puutub jõudude vahekorda, siis tuleb siinkohal ära märkida, et meie ratsaväest koosnevad aktiivgrupid olid arvuliselt ja tulejõult vähemalt 10 korda väiksemad, kui operatsiooni kestel nende vastu teetsenud vastane. Küll vähendasid meie ratsaüksused mõnikord osava manöövri kaasabil seda vahekorda enese kasuks.

Seega paratamatalt tõuseb üles küsimus, millised tegurid võimaldasid meie ratsaväel saavutada hiilgava võidu ning viia vastast hävinemiseni. Nendeks teguriteks osutusid eeskätt hea juhtimine, isikliku koosseisu kõrge lahingumoraal ning vahvus, väeosade ja allüksuste enesealgatus ja raugematu pealetungi vaim. On kindel, et kõne all oleva operatsiooni jooksul meie ratsavägi pani välja oma parema ning näitas end kõrgeväertusliku eriuksusena, tõendades uuesti hea ratsaväe suurt lahinguvõimet välisõja oludes. Ainult ratsaväe laialdased manöövrid, väsimatu edasiminek, löödud vaenlase lakkamatu ning häbematuseni julge jälitamine ja vastase taandumisteede äralõikamine või selle alaline ähvardamine hävitasid punaväe vastupanuvõime.

Meie ratsaväe tollaegse kõrge lahingumoraali ja võitlusvõime ning väärtuse iseloomustuseks olgu toodud mõned alljärgnevad episoodid Marienburg-Jakobstadi operatsioonist, mis ühtlasi pittlikult iseloomustavad selle operatsiooni läbiviimise välist külge ja veel kord tõendavad eesti sõdurikonna kangelasmeelt.

1919. a. 28. mai õhtupoolel lähenes 1. ratsapolk laial rindel Marienburgile kirdest, olles sügavalt tunginud vastase seljataha. Samal ajal meie jalavägi pidas kaugel eemal ägedaid lahinguid veel Marienburgi eelsetel positsioonidel püsiva vastasega. Ratsapolku eraldas üldisest võitlusrindest vähemalt 20—30 km suurune maa-ala. Küll

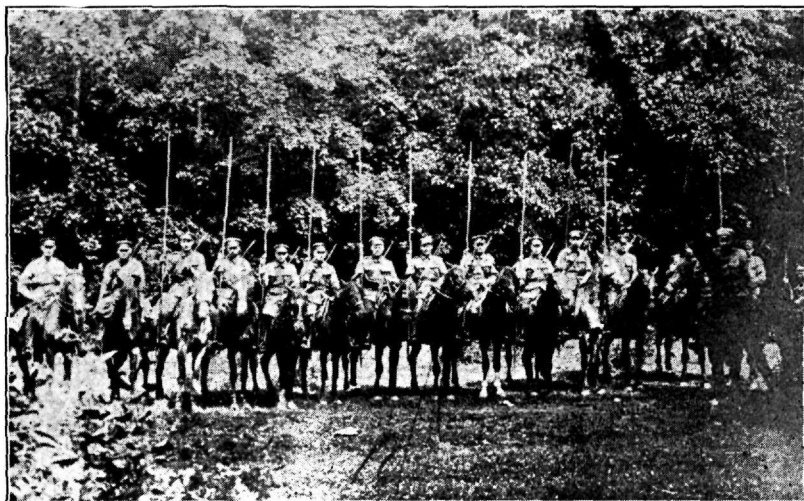
oli vastane juba alanud osalist taandumist Marienburgi rajooni, mille kaudu viivad taandumisteed lõunasse ja itta. Mitmel maanteel olid liikvel vastase üleolevad jõud.

Vastase senise rinde lõpliku kokkuvärsimise mõjutamiseks ning kiirendamiseks oli tarvis kiiresti vallutada Marienburg ja selle lähem ümbruskond. Selleks liikusid II ja III eskadron otsemat teed Marienburgi peale, kuna IV eskadron suundus Goldbeki ja Fiandeni mõisadele (3—5 km ida pool linna), et läbi lõigata vastase lühemat taandumisteed itta.

IV eskadron, liikudes teistest eskadronidest astmena eespool ja jõudes Marienburg-Fiandeni tee lähedusse, kohtas vastase suurimat segakolonna. See kolonn koosnes

kadroni rünnakud, sattus vastane siiski niivõrd segadusse, et loobus edaspidisest vastupanust ja algas peaaegu paanilist põgenemist ida suuna asemel lõunasse. Küll õnnestus tal katteosade varjul välja viia ka vooi ennast, kuna hulk mitmesugust varustust loobiti voorimeeste poolt maha (muuseas umbes 300 kahurimürsku).

See kokkupõrge omas suure taktikalise tähtsuse, suurendades Marienburgi rajoonis teotsevate vastase vägede keskel paanilist meeoleolu, kuna kulutulena lagunes laiali teade, et „valgete väga tugev ratsavägi“ on lähenemas Marienburgile ja juba läbi lõiganud kõik taandumisteed itta. Pealegi olid ratsapolgu osad juba enne selle päeva jooksul kallale tunginud vastase mitmele vähemale üksusele mitmes erikohas. Mui-

1. Ratsapolgu II eskadron Lätimaa sõjakäigul.

umbes 1 jalaväepataljonist, 1 patareist ja 100—150 vankrist ja liikus Marienburgist ida suunas. Vaatamata vastase suurejõulisele üleolekule ja temalt avatud tugevale püssi- ja kuulipildujatulele, jatkas eskadron lähenemist ratsarivis, jalastus ning asus ründama vastast. Vahepeal maantee vahetus läheduses lahtisele positsioonile asunud vastase patarei võttis eskadroni šrapnelli ja granaadi kiirtule alla. Esialgu see tuli pidurdas ratsanike edasijõudmist. Kuid varsti nihkus üks eriti julge kuulipildur oma „Madseniga“ ette ning patarei oli sunnitud kiiresti lahkuma võitlusväljalt. Küll tabas ratsanike tuli kahte suurtükihobust, kuid siiski suutis vastane oma jalaväe kattel ära viia kõik suurtükid. Lõõnud tagasi IV es-

dugi kõik need sündmused kokkuvõetuna suurendasid vastase taandumiskiirust ja sundisid teda kasutama kaugemaid taandumisteid.

Eeskirjeldatud sündmusest natuke hiljem, videviku saabudes, jõudis II ja III eskadron Marienburgi külje alla. Seal tekkis neil lühike, kuid äge lahing kaitsele asunud vastasega, kes oli paigutanud rohkesti kuulipildujaid Marienburgi linna servale. Vaatamata saabuvale pimedusele, meie jalaväeosade kaugele mahajäämisele ja võrdlemisi ähvardavale olukorrale — ebaedu korral hävineda rindelt järjest taanduvate vastase üksuste vastulöögi all, — algasid mõlemad eskadronid peagi rünnakut. Et saavutada kiirust ja seega mõjutada vastase niikuinii

madalat moraali, ei jäädud isegi ootama korraliku tuletoetuse organiseerimist raskekuulipildujate poolt. Eskadronid tormasid täägivõitluses vägevate hurraahüüete saatel. Kuid vastane loobus täägivõitluse vastuvõtmisest ja tõmbus kiiresti linna sisse. Tänavatel, majade vahel, avaldas ta kohati eriti ägedat vastupanu. Kuid see vastupanu murti lühikese aja jooksul tänu juhtide ja sõdurite külmaverelisele vahvusele. Eriti paistis silma III eskadroni ülem, kes paaris kohas otsustas võitluse tulemuse isikliku eeskujuga, tungides meeskonna esireas vastase kallale revolvi ja käsigranaatidega. Kell 2330 oli linn punaväest puhastatud ja lõplikult meie eskadronide valduses.

Ainult tänu eeskirjeldatud hoogsale ja äärmiselt julgele teotsemisele suutis 1. ratsapolk vallutada Marienburgi 28. mai hilisõhtul, kuna meie teised väeosad, kes lähenesid linnale rindelt, jõudsid võitlustega kohale alles järgmise päeva õhtupoolel, osalt isegi hiljem. Marienburgi eelsetes lahingutes ja linna vallutamisel (s. o. 28.05.19.) võttis 1. ratsapolk ligi 200 vangi, umbes 20 kuulipildujat ja mitmesugust sõjavarustust, muuseas ühe polgu orkestri män-guriistad.

1. juunil 1919. a. asus 1. ratsapolk Alt-Svanenburgi ümbruskonnas. Samal õhtul sai polguülem teada, et Kropenhof-Elsteri rajoonile on läänest lähenemas 1—2 vastase jalaväepolku, kes liiguvad ida suunas. Et ära hoida selle grupi võimalikku vastutegevust meie väeosade vastu järgneval päeval ning sundida teda kiirendatud taandumisele, tegi polguülem III eskadronile ülesandeks kallale tungida vastase kolonnidele pimeduse kattel. Eskadron pidi tulitama vastast lühemate löökidega ning sünnitama tema keskel paanikat.

Asudes ülesande täitmisele, saatis III eskadroni ülem ette rühmasuuruse eelpatrulli. See patrull pörkas kokku vastase kompanisuuruse eelosaga Kropenhofi mõisa juures. Ilma et ära oodata eskadroni järelejõudmist, viis patrulliülem oma rühma ratsarünnakule. Mõõkadega raiudes pillasid vahvad ratsamehed laiali vastase kompani, keda rünnak tabas täiesti ootamata. Muidugi aitas ka pimedus kaasa paanilise mee-leolu tekkimisele. Vastase kompani suutis lasta ainult üksikuid korratuid pauke ja oli sunnitud põgnema lähemasse metsa. Ratsarünnakul said surma 1 sõdur ja 3 hobust ja haavata 2 sõdurit.

Saavutanud esialgse edu, mõistis patrulliülem kiiresti ära kasutada soodsaks kujunevat olukorda. Viibimata kogus ta nüüd

kokku rünnakul laialivalgunud meeskonna ja otsustas kavaluse abil kallale tungida ka eelkompanile järgnevate vastase üksustele. Selleks jalastas ta oma rühma ja liikus vastase peajõudude vastu, kasutades teeäärset puhmastikku. Kohal, kus puhmastik asus maanteele eriti lähedal, paiskas patrulliülem oma sõdurid ahelikku ja jäi ootama vastase kohalejõudmist. Distsiplineeritud meeskond ei tulistanud vähemaid julgustusgrupe. Alles vastase peajõudude kohalejõudmisel avas rühm tule. Seejuures patrulliülem sihilikult juhtis tuld väga kõva häälega, mis kostis vastaseni, tarvita-des korduvalt sõna „eskadron“. Samal ajal kostis äge laskmine ka eemalt, mis näitas, et III eskadroni ülejäänud rühmad olid kohale jõudnud ning tunginud vastase kallale kuskil teises kohas. Saanud sellest faktist julgustust, algas patrulliülem oma rühmaga nüüd juba rünnakut, tormates edasi suure kisaga. See hulljulge tegevus, kokkõlas III eskadroni ülejäänud rühmade kalalatlungiga, viis vastase pimeduses niivõrd segadusse, et üks pataljon (umbes 500 meest ühes kümnekond raskekuulipildujaga ja voooriga) loobus kohe edaspidisest võitlusest ning andis end eskadronile vangi. Vangilangenud pataljonile kaugemal järgnevad teised pataljonid, teada saanud esimese pataljoni hävinemisest, otsustasid anda end vangi. Pimeduse tõttu palusid punaväelased kohalikke elanikke juhtida neid vastava väeosa juurde. Teejuhid (lätlased) viisid need üksused Ratneki rajoonis asuva Läti 1. Volmari polgu juurde. Selle tagajärjel läti 1. Volmari polk sai järgneval hommikul ligi 1500 vangi, ilma et tema oleks nende vangide võtmiseks teinud erilisi pingutusi.

2. juunil 1919. a. 2. ratsapolgu üks jao-suurune patrull, toimetades luuret, sattus Seltinhofi mõisa läheduses ootamatult vastase valvetõkkele. See valvetõke koosnes umbes kümnekond mehest ühes ühe raskekuulipildujaga. Olles kuulipilduja tule all, ei pöördunud patrull tagasi, vaid oma ülema juhtimisel (allohvitser) ründas valvetõket ratsarivis. Julge rünnak õnnestus ning patrull vallutas kuulipilduja. Vastase valvetõkke meeskond jooksis laiali. Patrull aga jalastus ja algas tulistamist vallutatud kuulipildujaga, lüües natuke hiljem tagasi ka vastase värske osa vastulöögi.

3. juuni õhtupoolel 1. ratsapolgu II ja III eskadron ühes 5. suurtükipatareiga, jälitades põgenevat vastast, lähenesid Evsti (Aiviekste) jõe. Nimetatud jõgi oli viimseks suureks looduslikuks takistuseks meie

vägedele enne Düüna't, pakkudes vastasele häid kaitsevõimalusi. Jõe laius ulatub paarisaja meetrini ja meie pealetungi suunas asus ainult üks sild (rauast), mis varakult mineeritud. Kui vastasel oleks õnnestunud jääda püsima Evsti jõe joonele või vähemalt purustada sild, oleks vägagi küsitavaks muutunud jälitamise edukas jätkamine meie väikearvuliste väeosade poolt. Seega oli tarvis eeskätt vallutada sild ja võtta vastaselt võimalus korraldada kaitset jõe vastaskaldal.

Parajasti kui ratsapolgu eskadronid jõudsid jõe rajooni, peatus silla ees vastase suurem üksus, kelle suurus ulatus umbkaudu 200 meheni. Madalalt hinnates põgenemisel olevate punaväelaste moraali, tungisid meie 200 ratsanikku jalarivis ja patarei kiirtule toetusel vastase kallale. Soodus maastik võimaldas varjatud lähenemist ning ootamatuse mõjul sattuski vastane paanikasse ja algas põgenemist üle jõe. Kuid siiski jõudis ta jõe vastaskaldale välja panna midagi katteüksuse taolist, eriti aga üles seada silla rajooni kuulipildujaid.

Põgeneva vastase kannul jõudis silla juurde meie meeskondadest esimesena üks väike, paarikümne-meheline grupp ühes kuulipildujaga. Seda gruppi juhtis üks leitnant polgu kuulipildurikomandost. Vaatamata vastase kattemeeskonna ägedale kuulipilduja- ja püssitulele, tormas nimetatud grupp julgelt sillale. Ettevõtte ohtlikkust suurendas asjaolu, et iga silmapilk võis oodata silla õhkulendamist. Kuid nähtavasti üldise segaduse ja ratsanikkude kiire tegevuse tagajärjel ei suutnud vastane silda õhkida parajal hetkel. Meie vahvate ratsanikkude jõudmisel sillale oli see juba hilja. Silmapilkselt löiksid sillale jõudnud sõdurid lõhkelaengute juhtmed läbi. Küll püüdis vastane uuesti saada silda oma kätte, milline katse ebaõnnestus meie kuulipilduja tabava tule all. Kuulipilduja oli toodud sillale esimeste sõdurite poolt ja temast tulistas gruppijuht — leitnant — isiklikult. Ratsanikud omalt poolt aga tungisid kümnekond mehega jõe vastaskaldale otse järjest rohkem paanikasse sattuvate punaväelaste keskele. Esimesel silmapilgul näis, nagu kaoksid need tõelised kangelased jäljetult vastase massi keskele. Kuid üks meie kapral nõudis vene keeles punaväelastelt alistumist. Ning nüüd oli sündimas tüübiline psühholoogiline nähe, et „üks lövi suudab valitseda lammas-

te karja.“ Enamik kohalejäänud punaväelasi algas paanilist põgenemist, kuna üks osa viskas kohe maha oma relvad. Siiski, leidus vastase hulgas keegi hakkavam mees, kes haavas surmavalt selle kangelase-kaprali. Selle tagajärjel tekkis ajutine segadus meie sõdurite keskel, mida vastane kasutas lõplikuks põgenemiseks, sest juba lähenesid sillale ratsapolgu eskadronide peajõud. Seega langes Evsti jõe sild tervena meie väeosade kätte ning ebaõnnestus vastase katse seisma panna meie võidukas edasiliikumine.

Nagu näeme kirjeldatud sündmustikust, saavutati selles kokkupõrkes maksimaalne edu ainult meie sõdurite kangelasmeele, äärmise julguse ning eneseohverduse abil.

Marienburg-Jakobstadi operatsiooni lõpupäeval, 5. juunil 1919. a., näeme jällegi meie sõdurite julgust ja kiiret ning energilist tegevust.

Nii Kreutzburgi jaama sissetungimisel kohtas meie eelrühm väljasõiduvõimelis punaväelaste rongi. Silmapilkselt tungiti rongi kallale, kusjuures rühmaülem isiklikult laskis maha vedurijuhi ja selle abi, takistades seega rongi väljasõitmist.

Ka Düüna jõe ületamine ning esimeste rühmade sissetungimine Jakobstadi linna nõudis meeskondadelt suurt vaprust. Vastane oli jõudnud purustada kõik sillad ja põhja lasta või vigastada lähemas ümbruskonnas olevad paadid. Seepärast tuli eeskätt leida ning korda seada paate. Kuidagi parandati esialgu mõned paadid, paigates purustatud põhjasid ja külgi käepäralt olevate vahenditega. Siiski parandatud paadid ei pidanud täielikult vett ning põlnud sugugi kerge nende abil ületada vähemalt poolekilomeetri laiust jõge. Vastase järelosade tule all jõudsid meie esimesed rühmad ikkagi üle jõe, kuigi paadid olid poolenisti täidetud veega. Seega oli otsustatud Jakobstadi saatus ning varsti kerkis linna raevoja torni võidukas eesti sini-must-valge rahvuslipp.

Lõpetades käesolevat katkendilist ülevaadet ratsaväe tegevusest Marienburg-Jakobstadi operatsioonil, jääb ainult soovida, et meie rahva keskel valitseks alati vabadussõja-aegne kangelasmeel ja usk oma võimetesse. Kui meie rahva ja kaitseväe moraal raskel katsumissilmapilgul suudab püsida kõrgel, siis võime julgesti vaadata tulevikku. Võidupühal aga oleme uhked oma hiljutise vabadusvõitluse ja tema kangelaste üle.

Süsteemi tähtsus sõjaväe organiseerimisel ja selle mõju sakslaste edule 1870./71. a. sõjas.

Pärast Napoleon I langust pääses Prantsusmaal võimule tagurlus. Järjest radikaalsemaks muutuv tagurlus kasvas omakorda ikka enam ja enam rahulolematust ja opositsiooni. Et siseriigi poliitilist kõrgpinget alandada, suunati rahva tähelepanu mujale. Selliseks mugavaks ja tänulikuks tähelepanuobjektiks kujuneski sõda. Kui aga Bismarck esitas Hispaania troonikandidaadiks ühe saksa printsidest, puhkes Napoleon III õukonnas pahameel. Seda vihalainet Preisi kuninga vastu oskas Bismarck meisterlikult ära kasutada oma sihtide taotlemisel. Prantsusmaa oma Berliini saadiku kaudu nõudis Preisi kuningalt tema tegevuse kohta aru. Bismarck andis aga kogu asjale oma kuulsa Emsi depešiga sootuks teise värvingu, mis viis prantslasi tasakaalust sedavõrd välja, et nad 16.06. kuulutasid Preisile sõja.

Euroopa, olles teadlik prantslaste edust kolooniates, ootas prantsuse armeelt kiiret, otsustavat ja võidukat tegevust. Tegelikult sündis aga kõik teisiti: prantsuse armeest polnud nädalate kaupa mingisuguseid teateid. Näis imelikuna selline prantslaste tagasihoidlikkus, sest see polnud sugugi kokkukõlas nende sõjaplaaniga. Prantsusmaa sõjaplaan, ehkki mitmeti väga fantastiline, nägi ette ka mõnda reaalselt tegevust. Üheks selliseks oli Preisi ja Lüuna-riikide eraldamise kavatsus, milleks prantsuse armee pidi kiire löögiga forsseerima kesk Reini ning tungima Maini orgu. Tegelikult aga ei näinud ükski Euroopa riikidest prantslaste kiiret ja otsustavat tegevust. Veel pärast kahe nädala möödumist pealetungi tähtpäevast polnud prantslased suutnud piirile koondada enam kui 140 tuhat meest, kusjuures needki olid voorideta ning sidemeta tagalaga. Kavatsus oli aga kahe nädala jooksul koondada piirile 250—300 tuhat meest. Samal ajal näeme preislaste kiiret mobilisatsiooni ja koondumist ning peagi järgneb üks võit teisele kuni Sedan'ini, mis lõpetas prantsuse regulaararmee olemasolu.

Tahtmatult tekib soov prantslaste kaastroofi süüdlaste leidmiseks. Püütakse seletada, et prantsuse arme oli halb ning see põhjustaski Sedani. Tegelikult prantslane kui sõdur ei olnud halb. Prantslane oli täis rahvuslikku entusiasmi ning valmis kandma suuri ohvreid, näidates üles sealjuures kuulmatut vahvust. Selgus aga, et

üksi vahvusega tollaegses lahingus polnud enam palju teha. Võidu saamiseks, peale vahvuse, oli vaja veel midagi muud.

Napoleon, Clausewitz ja palju teisi suuri strateege ning sõjateadlasi ütlevad, — et võita, on vaja sõjaväe tugevat moraali. Napoleon isegi väidab, et tervelt kolmneljandikku võidust oleneb vaid sõjaväe moraali elemendist ja ainult veerand — materjalsest jõust. Kuid olgu tähendatud, et prantsuse armee moraal oli sõja puhkemisel väga kõrge. Armee ise ja ka suurem osa Euroopa riike pidasid teda võitmatuks. Tegelikult sündis just vastupidi — prantsuse armee hävitati, vaatamata tema kõrgele moraalile. Nagu sellest selgub, põhjustasid kaotust sootuks teised asjaolud. Sõjakunsti ülesande täitmist, vägede koondamiseks õiges kohas ja õigel ajal ülekaalu saavutamiseks vastase üle, saavutatakse kas osava välispoliitikaga või siis vastava sõjaväe süsteemiga. Prantslaste sõjaväe süsteem oli aga väga halb, mis tegelikult oligi nende kaotuse põhjuseks. Sakslastele andis aga sama asjaolu, nimelt hea, kindel ja proovitud sõjaväe süsteem, hiilgava võidu. Selle nähte selgitamiseks vaatlemegi lähemalt mõlema poole sõjaväe süsteemi.

A. 1806 Napoleon hävitas Jena ja Auerstedt'i all Preisi näiliselt tugeva armee kui väikese, tähtsusetu mänguasja. Preisi armee võis uuesti tekkida vaid pärast Napoleoni õnnetut 1812. a. sõjakäiku ning juba järgmisel aastal Blücheri juhtimisel oli ta üheks suuremaks Napoleoni lüüasaamise teguriks Leipzigi all. Kõike seda nägid ja tegid kaasa Scharnhorst, Gneisenau, Clausewitz. Kui kõiki, kaasa arvatud ka kuningas ise, valdas paanika ja moraali langus, siis olid Scharnhorst ja Gneisenau need mehed, kes väitsid, et preisi rahvas elab veel ja seega elab temas ka armee. Nende meeste vaimsel juhtimisel organiseeritaksegi uus armee, mis juba, nagu eespool mainitud, 1813. a. pakkus sootuks uut pilti. Sama elab läbi ka Clausewitz.

Uurides lähemalt Napoleoni tegevust, paneb seda meest imestama asjaolu, et Napoleon, kes terve rea aastate jooksul saavutas vaid hiilgavaid võite, pühkides Euroopa kaardilt riike, nagu papist mänguasju, ei suuda jagu saada hispaania vabadusvõitlejaist. Clausewitz asub selle küsimuse uurimisele ning sellega koos loob ka esimesed

tugevad alused Preisi armeele. Olles ise filosoof ja Kant'i austaja, sisendab ta oma õpilasile sõjakadeemias, mille ülemaks ta oli üle kümne aasta, kateoorilise imperatiivi. Võiks öelda, et Clausewitz oli Preisi armee alusmüüride rajaja. Tema tööd jätkas kuulus Preisi kindralstaap, kuhu kuulus ka 1870. a. prantslaste hävitaja ja selle sõja sõjaplaanide koostaja Moltke.

Mitmekümne aasta jooksul oma sõjaväe süsteemi arendades, preisi kindralstaap uurib oma esindajate kaudu kõiki sõdasid, et nendest võtta kasutamisele kõike seda, mis on uus ja otstarbekohane. Nii ehitatakse Preisi sõjamasinat aastakümneid, mis juba a. 1815 oli üle läinud seadusandlikult kinnitatud sundväeteenistusele. Nagu ajaloost selgub, on sõjaväe komplekteerimine olnud aegade jooksul määrava tähtsusega. Üleminek palgaliselt sõjaväelt sundväeteenistusele löi uue eponhi. Napoleoni võidud palgalise sõjaväe olemasolu juures oleks jäänud tulemata, sest sõjaväe komplekteerimise süsteem on sõjaväe omaduste määraja (võrd. Friedrich Suure ja Napoleoni sõdurit). Nagu eespool tähendatud, Preisi läks a. 1815 tollaegse Prantsusmaa eeskujul üle sundväeteenistusele. A. 1866 preislased panid oma sundkohustuse alusel komplekteeritud armee põhjalikule proovile ning saavutasid hiilgavaid tulemusi. Euroopale oli Preisi võit üllatavaks ning just täpsalt samuti, nagu Friedrich Suure võitused püüti seletada astmelise rivi kasutamise, nii ka pärast a. 1866 sõda kogu Euroopa tähelepanu pöördus sundväeteenistusele, kui võidu saavutamise retseptile.

Preisi sõjaväe süsteemi alusteks oli:

1. üldine, võrdlemisi lühike (3 aastat) sundväeteenistus. (Ajateenistuse kestus 3 aastat jäi suuremas osas Euroopa riikides maksma kuni Maailmasõjani);
2. võrdlemisi väikesed kaadriosad rahuajal ning nende täiendamine täiekoosseisuni sõja esimestel päevadel;
3. territoriaal süsteem.

Preisi oli sunnitud sellise süsteemi omaks võtma pärast Tilsiti rahu, mille järgi tema sõjaväe suurus määrati 42 000 mehele. Kuid juba 1813. a. sügisel oli Preisil rivis 200 000 meest; 1814. a.: 330 000 meest tegevas väes, 140 000 tagavaraväes ja 50 000 maakaitseväes, seega kokku 520 000 meest. Viimastest arvust selgub, et see tegi välja kahekümneendiku osa preisi rahvastikust.

A. 1860 Wilhelm I suurendab Preisi sõjaväge 520 tuhandelt 630 tuhandele mehele. Uus armee koosneb: tegevväest — 370 tuh., tagavaraväest — 110 tuh. ja 1-se järgu maa-

kaitseväest — 150 tuhat. Sellest selgub, et Preisi vähem kui 60 aasta jooksul 40-tuhandelise armee suurendas 630-tuhandeliseks.

Juba 1813. ja 1814. a. sõjas preislased jõudsid veendumusele, et ka need sõdurid, kes sõjaväes on lühemat aega teeninud, suudavad väga hästi täita lahingulisi ülesandeid. Selle tulemuseks oli sundajateenistuse lühendamine 3 aastale, mille järel sõdur arvati tagavaraväkke 16 aastaks, millest: tagavaraväes 2 aastat, 1. ja 2. järgu maakaitseväes kumbaski à 7 aastat. Mobi puhul tagavaraväelased läksid välvägede täiendamiseks; 1. järgu maakaitseväelastest formeeriti uued üksused, mis tegutsesid ühel alusel välvägedega, kuna 2. järgu maakaitseväelaste ülesandeks jäi garnisoniteenistus. Et kergendada ja lihtsustada sissekutsumist, tagavaraväelaste arvestamist ja kõiki tehinguid mobi ajal, seati sisse territoriaalsüsteem. Pärast 1866. a. sõda, kui Preisi rahvaarv tõusis 40 miljonile, otsustati teenistusaegu muuta, arvesse võttes maakaitseväelaste nõrka ettevalmistust, järgmiselt: tegevteenistus 3 aastat, tagavaraväes 4 — ja maakaitseväes 5 aastat, seega kokku 12 aastat. Tagavaraväelaste teadmiste värskendamiseks nähti ette õppusi — 2 korda mitte vähem kui à 8 nädalat. Kogu sellise süsteemi tulemuseks oligi, et sakslased 1870. a. suutsid 18 päeva jooksul mobiliseerida 1 183 000 meest ning sama aja jooksul oli 462 000 meest üle viidud piirile.

Allohvitsere valmistati ette kas väeosaades või allohvitseride koolides. Suur osa neist oli üleajateenistusse jäänud sõdurid. Üldiselt preisi allohvitserid olid väga kõrge kütse tasemel. Kuni 1860. aastani ulatus allohvitseride arv kompanis 14 üleajateenijale-allohvitserile ning peale selle mitu veltveebliit. Pärast sõjaväe arvu kasvamist samal aastal allohvitseride arv vähenes 10. Allohvitserkond suutis väga hästi säilitada noorsõdurite keskel oma autoriteeti ning oli väga hea ohvitseride abiline õppuste läbi viimisel.

Sakslased ei arvesta geeniusi, vaid lähitud reaalistest ja praktilistest arvestustest. Et ohvitserkond on sõjaväelise vaimu ja truuduse alus ja et nad on tegelikud rahva sõjalise jõu kandjad — pöörasidki preislased erilist tähelepanu ohvitserkonna ettevalmistamisele. Nad said aru, et juhtkonda on võimatu luua üle öö. Juba Clausewitz pöörab sellele suurt tähelepanu, edasi v. der Goltz — kõik nad rõhutavad algatusvõime ja abistamise tähtsust. Tähendatakse isegi, et ohvitseri tegevuseta olek lahingus ei võla vabandatav käsu mittesaamisega. Et

ohvitserkonda vabastada elu pisimuredest ja et ohvitser võiks anduda tervena oma kutse ülesannetele, kindlustatakse ohvitserkonda materjalselt hästi.

Komplekteerimine ohvitseridega sündis kahel teel: väga hästi korraldatud sõjakoolide kaudu ja ülendamise teel alamväelastest. Mõlemad liigid said aga ühesuguse, nii üldise kui ka sõjalise hariduse, sest alamväelased, kes soovisid saada ohvitseriks, pidid omama täieliku gümnaasiumi hariduse ning sooritama katsed sõjakooli kava piires. Kõik ohvitserid peale suurtükiväe pidid kuuluma aadli seisusesse.

Selle tulemuseks oli, et ohvitseride vahel puudusid täiesti lahkarvamised ja üksteise ignoreerimine. Koosseisu ühtlus ja haridus ning suurte võimaluste andmine abinõude valikus ülesande täitmisel arendas preisi ohvitserkonnas laialdaselt algatusvõimet.

Pärast 1866. a. sõda preislased viisid oma armee 9-lt korpusele 13-le korpusele (nendest üks kaardiväe). Iga korpus koosnes: ühest laskuripataljonist, kahest jalaväe diviisist à 4 rügementi, ühest suurtükiväe brigadist, ühest sapööri- ja ühest vooripataljonist. Sõja korral anti juurde — igale jalav. diviisile üks ratsarügement, kaardiväe korpusele — 6 ratsarügementi. Igasugune improvisatsioon mobilisatsiooni ajal jäeti ära, sest sõjavägi omas juba rahuajal sõjaaegse organisatsiooni.

1870. a. sõjas võtab ülemjuhatus enese peale Wilhelm I. Kindralstaabi ülemaks on Moltke, kes oli kuninga poolt täiesti usaldatud. Moltke oli mees, kes aastate jooksul oli ette valmistanud vägeva preisi sõjamasina, istutanud juhtidesse ühise, kindla doktriini. Tema mõjul nägigi preisi staap eneses operatsioonide ettevalmistajat ja selle teostajat. Nii näeme meie selles sõjas, et korpuste stabülid ise organiseerivad ja peavad lahinguid, nagu see juhtus 06. 08. VII korpuses, kus korpuse ülemat tegelikult kohal ei olnud. Sama pilt kordub 18. 08 IX korpuses, kus korpuse stabül, informeerimata korpuse ülemat, annab korraldusi ratsaväele, mis lõppes võiduka tegevusega Gravelotta all.

Et eespool toodud sõjamasin võis lakka matult ja täpsalt töötada, tuleb panna eeskätt sakslaste põhjalikkusele selle masina ettevalmistamisel. Aastate jooksul ehitasi nad oma sõjaväge, andes temale kõike seda, mis katsete varal leidis heakskiitmist. Preislased, ehitanud sel viisil oma sõjamasina valmis, otsustavad selle panna enne otsustavate küsimuste lahendamist proovile. Sõjamasina töö kontrolliks valitakse vastane,

võidus kelle üle võis kindel olla. Väga lühikese aja jooksul, liidus Austriaga a. 1864., purustatakse katseohver Taani. Selles sõjas õpiti tundma Austria sõjaväe häid ja halbu omadusi ning sõja lõppedes viidi oma süsteemi mõningad korrektiivid. Et saavutada hegemooniat teiste saksa riikide üle, oli vaja kõrvale tõrjuda Austria. Peagi leiti põhjus Austriaga sõjajalale asumiseks (uhine valitsemine Taanilt võidetud provintsid) ning sõjamasin pandi uuesti proovile a. 1866. Mõne nädala pärast oli Austria armee löödud ning Austria hegemoonia kõrvaldatud. Preisi sõjavägi, olles läbi teinud juba kaks proovi, oli nüüd valmis oma peaulesande täitmiseks, Saksa riigi loomiseks vastavalt Bismarck'i soovidele. Teist sellist sõjaväe põhjalikku kasvatamist ja ehitamist ajalugu vaevalt tunneb.

Kui preislaste juures näeme kõikjal kindlat süsteemi, kogemustega ja praktiliselt läbi kaalutud organisatsiooni, siis prantslaste juures oli kõik teisiti. Liiga palju oli igasuguseid kõrvalisi faktoreid, mis mõjustasid prantslaste sõjaväelist süsteemi. Sellele avaldasid tugevat mõju: sisepoliitilised ja ajaloolised sündmused, pimesi järele aimamine, intriigid ning väiklaste inimeste kapriisid ja lõpuks isegi mood ning isiklikud huvid ja vahekorrad.

Asudes prantsuse sõjaväe süsteemi vaatlemisele peab kohe tähendama, et prantslased n.-ö. puhkasid vanade võitude loorberitel. Napoleoni võidukas armee hävis ning uus võim, eeskätt Napoleon III, korraldas oma sõjaväe sootuks teistel alustel. Organisatsiooni ja süsteemi väljatöötamisel on nende tegevus kõhklev ja ebakindel. Tähtsamate otsuste elluviimine olenes väga paljudest kõrvalistet teguritest, mis üldisele asjale tõi vaid kahju.

Pärast Preisi hiilgavat võitu a. 1866. Prantsusmaa, soovides sisse viia sundväeteenistust, ei julgenud seda siiski teha ning viis a. 1868 läbi kompromissi. 1789. a. revolutsiooni päevil tekkis Prantsusmaal üldine sundväeteenistus, kuid juba 1800. aastal hakati sellest kõrvale kalduma ning pärast restauratsiooni a. 1818 viiakse sisse vabatahtlikkude värbimine ja laialdane asemikkude palkamine. Selle nähte tulemuseks oli, et peaaegu kolmandik armeed oli palgaline ja ühtlasi väga halva moraalse tasemega. See asjaolu viis 1855. aasta seaduseni, millega asendamine keelati. Kes soovis sõjaväeteenistusest vabaneda, pidi maksma riigile 2500 franki, mille eest riik ise palkas sõduri. Tulemuseks oli, et umbes 40% üldisest sõdurite arvust olid kuni 47 aastat vanad. Sisepoliitiliselt seisukohalt oli see

armee väga hea, sest selline valitud armee kujutas enesest parimat valitsuse tuge. Sõjalises mõttes oli aga see süsteem väga halb, sest noorsõdurite juurdevoolu peaaegu ei olnud, mistõttu ka väljaõpetatud sõdurite tagavara peagu täiesti puudus. (Iga aasta lasti reservi vaid 20 000 mehe ümber.)

1866. a. sündmused erutasid Prantsusmaal ning 1868. a. marssal Niel'i seadusega püütakse tekkinud puudusi (tagavarade vähesus) kõrvaldada.

Ajateenistuse aega lühendati seitsmelt aastalt viiele aastale, mille järele ajateenija arvati neljaks aastaks reservi. Sellega püüti võimalikult rohkem ette valmistada väljaõpetatud tagavara. Teise järgu armee moodustamiseks kutsuti ellu n. n. „mobile“, kuhu arvati kõik meeskodanikud 25—30 aastani, kes mingisugusel põhjusel olid sundteenistusest välja jäänud. Teenistuse aeg „mobiles“ oli 5 aastat, kusjuures nad pidid vaid 15 korda aastas mitte enam kui 1 ööpäev õppustele ilmuma. Loomulikult andis selline väljaõppemeetod väga väikseid tulemusi, siiski peab tähendama, et Niel'i reform parandas Prantsusmaa äärmiselt halba olukorda. Uue seaduse tulemusel pidid aga oma täielikku mõju avaldama vaid 9 aasta pärast. Prantslased arvestasid, et selle aja pärast nende sõjaaegne armee ulatub 1 200 000 mehele, millest 800 000 esimese järgu armee ning 400 000 „mobile“. Kuid selle arvestuse aluses oli juba viga, sest nad lähtusid oletusest, et rahuaegne armee on 400 000 meet, tegelikult see ulatus aga 08. 05. 1870. a. kodumaal vaid 290 000 ning Alžiiris — 42 000 mehele, seega puudujääk üsna tunduv. Samaks ajaks oli tagavaraväelasi ca 130 000 ja ca 120 000 halvasti ettevalmistatud „mobile“. Reformi peamiseks puuduseks oli aga paljude heade vanade sõdurite kadumine armeest. Tulemuseks oligi, et pärast mobilisatsiooni kuulutamist ilmus sõjaministri käsutusse umbes 273 000-line armee, s. o. poole väiksem kui preislaste oma. Pärast selle armee purustamist edaspidine formeerimine sündis vaid „mobilest“.

Juba see lõpmata suur vahe sõjaväe süsteemides komplekteerimise alal ei võinud jääda tulemusteta. Preisi sõjaväe süsteem andis juba esimesteks lahinguteks kahekordse ülekaalu inimestest ning võimaldas täiendada armeed väga hästi ettevalmistatud tagavaraväelastega. Midagi sarnast prantslaste juures meie ei näe.

Mis puutub allohvitseridele, siis ka siin polnud olukord kuigi hea. Prantsuse armees oli palju üleajateenijaid-sõdureid ja nende

hulgas ka allohvitserid, kes oma kutselise hariduse olid saanud rügemendi õppekomandodes. Sellest tingituna oli sagedane näht, et ajateenijad olid sagedasti suuremate kogemustega ja ka vanemad aastatelt kui allohvitserid, mis distsipliinile oma negatiivset mõju avaldamata ei jätnud. Üleajateenijad-sõdurid ja üldse prantsuse armee oli distsipliinilt üsna nõrk, mis oli koloniaalsõdade, eriti Alžiiri sõja tulemus.

Omapärast pilti pakkus ka prantsuse ohvitserkond. Ohvitserid jagunesid teravalt kahte kategooriasse. Selle põhjuseks oli just halb komplekteerimise süsteem. Ohvitseride üldisest arvust vaid 30% oli neid, kes lõpetasid S. Cyr'i sõjakooli, saades seega preisi ohvitseridega peagu ühesuguse ettevalmistuse. Ülejäänud 70% olid ülendatud allohvitseridest, kes teeninud 8—12 aastat. Need ohvitserid olid tugevad rivi alal, kuid neil puudus üldine kui ka sõjaline eriharidus. Mõlema kihi vahel valitses vaen, sest sõjakooli lõpetanud suhtusid troupiier'idesse ja officier sergent'idesse põlgusega. Sellises olukorras ei võinud juttugi olla vastastikusel abistamisest.

Napoleon III võtab pärast sõja kuulutamist ülemjuhatause enda peale, kuid juba pärast esimest ebaedu 04. 08. Weissburg'i juures ta kaotab julguse ning jagab sõjaväe kahe ülemjuhataja vahel, s. o. marssalite Mac-Mahon'i ja Bazaine'i vahel. Enese kätte jättis ta kaardiväe. Loonud sel moel kaks armeed oma juhatustega, ei jätnud ta aga neid sugugi rahule, vaid alalõpmata segas armeed ülemate tegevusse. Selline tegevus avaldas loomulikult oma hävitavat mõju sõjalisele tegevusele ja lõppes Sedan'iga, mis maksis Napoleon III-le enesele trooni. Ka äärmiselt halb vahekord ülemate ja alluvate vahel (Bazaine ja tema staabiülem) ning kindralstaabi nõrk ettevalmistus ei jätnud oma mõju avaldamata. Juba Napoleon I asetaski oma kindralstaabi ebaloomulikkude seisukorda; ta tegi kõik ise, jättes kindralstaabi ohvitseridele vaid kirjutaja ülesanded. Kuid 1870. a. sõjas oli vähe veel sellest, et kindralstaap oli nõrk, temas nägid rivi juhid alati mingisugust nuuskurite kogu. Nii näeme, et Reini armee ülem marssal Bazaine ei usalda absoluutselt oma staabiülema ja ei lase teda üldse juhtimise tööst osa võtta. Bazaine'il nähtavasti puudusid ka teadmised rännaku tehnikast, sest teisiti on võimatu seletada nähtu, et ta oma 150 000-line armee paneb liikuma üht teed mööda, kuna tegelikult oli võimalik kasutada selleks tervelt nelja.

Prantsusmaal tahab iga juht mängida Napoleoni. Karjääri tehti vaid ravis ning

kes oli sattunud kord staapi, siis oli sellel peaaegu võimatu ennast poetada rivijuhtide tõusvasse ahelasse. Sellise nähte peamiseks põhjuseks oli koloniaalsõda, sest nendes võidid tekkida „väikesekaliibrilised“ Napoleoniid. Nendest n.n. koloniaalsõdade kangelastest võrsusidki lõpuks suuremate koondiste juhid, kes staapi üldse pidasid üleauruseks. Iga ülemaga käisid kaasas lahutamata osana adjutantid, kuna staabiülem aga oli kinnitatud koha külge, millest loomulikult tekkisid ka erinevad vahekorrad. Tekkisid intiriigid, mustamised ja tagaselja üksteise mahategemised.

Loomulik, et sellise nähte tulemused pidid avalduma 1870. aasta sõjas.

Kuid et võita vastast, on vähe hea süsteemi loomisest, peab tundma ka vastast ja tema süsteemi. Preislased uurivadki sakslasele omase põhjalikkusega prantslaste sõjalist süsteemi oma sõjaväe esindajate kaudu. Sõja puhkemise momendiks preisi kindralstaap määrab prantsuse sõjaväe suuruse väga suure täpsusega. Et nad oma vastast õppisid tundma väga hästi, näitab juba see asjaolu, et parim uurimus 1859. a. sõjast, kus üheks teotsejaks Prantsusmaa, ilmus preislaltelt. Preislased ei ole pedandid mitte ainult vastase sõjalise jõu põhjalikus uurimises, vaid nad uurivad väga põhjalikult ka vastase territooriumi topograafiliselt seisukohalt.

Midagi seesugust prantslaste juures meie ei näe. Prantsuse sõjaväe esindajad lugesid oma peamiseks ülesandeks nooblit ja lõbusat elu, jättes igasuguste andmete hankimise ja uurimise tahaplaanile. Ka sõjaväe keskjuhatus, kindralstaap, polnud oma sõjaväe esindajaist kuigi heas arvamuses, sest teisiti on võimatu seletada sellist asjaolu, kui kolonel Stoffeli väga põhjalikkude ettekannete läbivaatamata jätmise. Kolonel Stoffel, sõjaväe esindaja Berliinis, on täieline erand prantsuse sõjaväe esindajate seas. Oma ettekandes 23. 04 1868.-st aastast ta juhib oma kindralstaabi tähelepanu preisi armee paremustele, kus muuseas tähendab, et Preisi suurimaks paremuseks Prantsusmaa suhtes on tema kindralstaabi ohvitserid; ta hindab neid parimateks Euroopas. Sama ettekandes märgib ta Preisi paremusi välisuurtükiväes ning juhib tähelepanu kõrgesti arenenud kohusetundele ja heale eriteenistuste organisatsioonile. Mõni aeg hiljem hindab ta Preisi sõjaväe arvulist koosseisu ning eksib siin vähem kui 50 000 mehega ja seda ligi miljonilise armee koh-

ta. Samuti kannab ta ette ka preislaste väga kiirest mobilisatsioonist ning väga heast strateegilisest raudteevõrgust Preisi lääne osas.

Kõik need ettekanded jäid n. ö. magama. Hulk väga väärtuslikke näpunäiteid Preisi armee kohta kolonel Stoffeli ettekannete näol olid üldse avamata ümbrikkudes. Selline asi selgus hiljem Trianoni kohtus.

See asjaolu näitab, kui pealiskaudselt, kui halvasti tegutsesid prantslased. Jättes oma sõjaväe süsteemi uuendusi sisse viimata (selleks ehk olid veel sisepoliitilised põhjused ja see tegu on veel kuidagi arusaadav), ei püüa nad ka vastase omadusi tundma õppida. Sellise teguviisi juures pole sugugi imestamiseväärt asjaolu, et prantsuse kindralstaap jagas oma sõjaväele välja kaardi Saksamaa kohta, kuna oma maa kohta sellised sõjaväes puudusid. Tegutseda tuli aga vaid oma maal.

Enamik suuri sõjateadlasi, uurijaid rõhutavad moraali elemendi tähtsust sõjaväes. Ka mõned üldtuntud kirjanikud rõhutavad sama, näit. L. Tolstoi oma kuulsas teoses „Sõda ja rahu“. On mindud isegi nii kaugele, et tähendatakse, nagu oleneks võidu saamine tervelt kolmneljandikku ainult moraalist. Süsteem sõjaväe organiseerimisel on jäänud nagu kõrvale. Vist on oldud arvamisel, et see hea süsteem on alati seal, kus on hea armee. Tegelikult see on vastupidi: hea süsteemiga luuakse hea armee. Armeed on aga kahesugused, üks on rahu- aegne, teine sõjaaegne. Hea süsteem peabki võimaldama kõige otstarbekohasemat ja kõige kergemat üleminekut ühelt teiselt ja ta peab andma võimalusi hiljem, juba sõja ajal, uute jõudude juurdevooluks sõjaväe kaotuste täiendamiseks.

1870. a. sõjas meie näeme, et prantslane oli hea sõdur. Ta oli täis eneseuhkust, isamaa-armastust ning ohvrimeelt, kuid siiski prantslased said rängasti lüüa. Siin peab tähendama, et sõjaväe materjal oli hea, kuid sõjaväeline süsteem oli äärmiselt halb, nagu see eespool toodustki selgub. Asjatud olid prantsuse ratsaväe heroilised rünnakud Sedani all, kui lahingud olid otsustatud sootuks teise teguri poolt ja mujal.

Allikate n a k a s u t a t u d :

N. Mihnevič: „Značenie Germano-frantsusskoi Voinõ 1870—71.“ Esimene osa. Strategia.

N. Mihnevič: „Strategia“.

Svečin: „Evolutsija voennogo isskustva.“

P—s.

Saksa kaitsejõudude organisatsioon.*)

Merevägi.

Keskjuhatus.

Mereväe keskjuhatusse kuuluvad järgmised asutised:

Mereväe staap (Stab des Oberbefehlshabers der Marine) üld-, eelarve-, isikliku koosseisu-, mere-sõjateadusliku jne. osakondadega.

Mereväe komandamet (Marine-Kommandoamt), mis oma koosseisult vastab maaväe kindralstaabile.

Mereväe üldamet (Allgemeines Marineamt), tehaste, meresõidu (Nautische), majanduse, statistika ja allveelaevade vastase kaitse osakondadega.

Mereväe haldusamet (Marine-Verwaltungsamt).

Mereväe konstruktsiooniamet (Marine Konstruktionsamt), mis viimaste aastate jooksul välja kujundati endisest konstruktsiooni osakonnast, nagu ka

Mereväe relvaamet (Marine-Waffenamt), mis varemalt oli osakonnana üldameti koosseisus, kuid nüüd omab ise 4 osakonda: suurtükiväe arendamise, relvaehituse, suurtükiväe üldosakonna ja allveelaevade grupi.

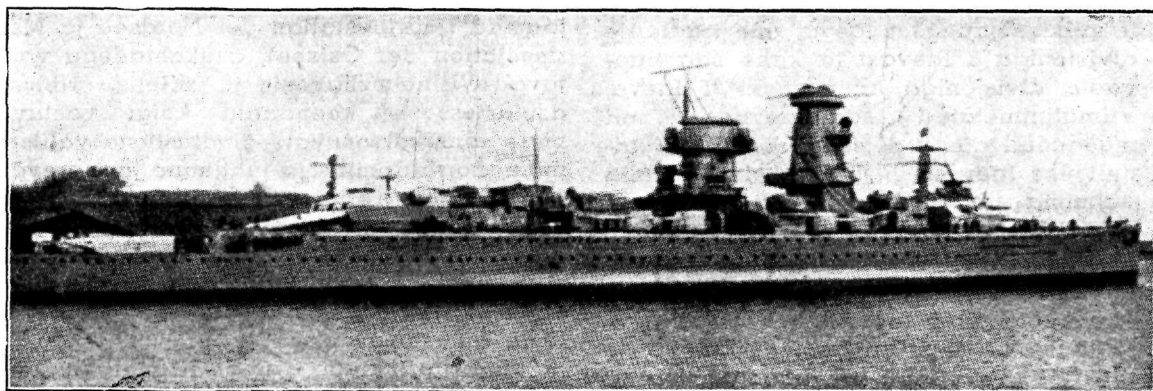
Laevastik.

Pärast Maailmasõda jäi Saksamaale tema suurest laevastikust väga vähe järele, sest hulk laevu uputati sakslaste eneste poolt Scapa Flow juures 1919. a. maikuul, et

ehitama uusi ja moodsaid laevu. Möödunud aasta juunikuul sõlmiti Saksa-Inglise mereväekokkulepe, mille järgi Saksamaa võib oma laevastiku üles ehitada kuni 35 prots. inglise laevastiku tonnaažist. Seejuures lubati allveelaevu ehitada kuni pariteedini inglise allveelaevastikuga, kuid Saksamaa ise piiras end siin 45 prots. inglise allveelaevastiku tonnaažist, mille kohta anti lubadus, et seda normi etteteatamata ei ületata. Pärast selle kokkuleppe sõlmimist avaldati 8. juulil möödunud aastal uus laevastiku ülesehitamise kava, mille järgi on praegu ehitusel või tuleb ehitusele:

- 2 soomuslaeva, à 26 000 tonni, üheksa 280 mm ja kahesteiskümne 150 mm kahuriga, peale selle õhukaitsekahurid;
- 2 ristlajat, à 10 000 tonni, kaheksa 203 mm kahuriga, torpeedoaparaatide ja õhukaitsekahuritega;
- 16 hävitajat, à 1625 tonni, viie 127 mm kahuri ja kaheksa 533 mm torpeedoaparaadiga;
- 20 allveelaeva, à 250 tonni, kolme torpeedoaparaadiga;
- 6 allveelaeva, à 500 tonni ja
- 2 allveelaeva, à 750 tonni.

Maailmasõjast järele jäänud, pärast sõda ehitatud ja eestoodud ülesehituskava kohaselt ehitatud laevadest koosnev saksa praegune sõjalaevastik jaguneb järgmistesse koondistesse:

Lahingulaev „Graf Spee“; astus rivisse käesoleva aasta kevadel.

neid mitte liitlastele üle anda, kuna osa neist tuli siiski üle anda ja osa hävitada.

Kuid Saksamaa, kasutades neid väikseid norme, mis temale Versailles rahulepinguga mereväe alal lubati, hakkas peagi

Liinilaevade koondis, mille koosseisu kuulub: liinilaev „Schleswig-Holstein“, 1906. a. ehitatud ja 1925. a. ümber ehitatud; 3 soomuslaeva: „Deutschland“, „Admiral Scheer“ ja „Admiral Graf Spee“, kõik täitsa uued ja võrdlemisi väikesed, 1000-tonnised, kuid väga

*) Vt. „Sõdur“ nr. 9/10 ja 12/13 s. a.

võimsad laevad. Nad omavad tugevad masinad, mis võimaldavad 26-sõlmelise kiiruse, ja omavad ka tugeva relvastuse: kuus 280 mm, kaheksa 150 mm ja 14 mitmesugust (6—105 või 88 mm ja 8—37 mm) õhukaitsekahurit. Viimane neist laevadest astus rivisse alles käesoleva aasta jaanuaris. Kuni möödunud aasta detsembrini alguseni kuulus sellesse koondisse ka liinilaev „Schlesien“, kuid tähendatud ajast peale teda kasutatakse õppelaevana, sest senisest kahest suuremast õppelaevast, ristlejaist „Emden“ ja „Karlsruhe“, ei jatkunud praegu rohkearvuliselt ettevalmistatavatele mereväekadettidele.

L u u r e l a e v a d e k o o n d i s, mille koosseisu kuulub 3 ristlejat: „Köln“, „Leipzig“ ja „Nürnberg“. Need on kõik uued 6000-tonnilised kiire käiguga (32 sõlme) laevad, üheksa 150 mm, kaheksa kuni nelja 38 mm ja kaheksa 37 mm õhukaitse-suurtükkidega ja kaheteistkümne 533 mm torpeedoaparaadiga. Viimane neist laevadest astus rivisse möödunud aasta novembris. Selle koondise koosseisu kuulub ka kiirpaatide divisjon, 7 laevaga.

T o r p e e d o p a a t i d e k o o n d i s, kokku 16 torpeedopaati, nelja divisjoni jagatult, neist üks divisjon nelja ennesõjaaegse kuid hiljem ümberehitatud laevaga, teised kolm divisjoni kõik uute, 1926.—1928. a. ehitatud laevadega.

M i i n i t r a a l e r i t e j a s a a t e l a e v a d e k o o n d i s, kahe divisjoniga ja kuus maailmasõjaaegset laeva, ühe traalerite divisjoniga 8 laevast ja kahe saatelaevade divisjoniga, kummaski 5 laeva. Viimatinimetatud saatelaevadest oli möödunud aasta detsembriks valmis ainult üks laev „F 1“, kuna teised pidid valmima ja teenistusse astuma käesoleva aasta alul.

A l l v e e l a e v a d e k o o n d i s. Sinna koondatakse eespooltoodud ehituskavas ettenähtud allveelaevad. Käesoleva aasta aluks oli neist valmis 250-tonniliste laevade klassis 12 laeva, millised olid koondatud „U 1“ kuni „U 6“ õppedivisjoniks Kielis asuva allveelaevastiku kooli juurde ja teised kuus „U 7“ kuni „U 12“, Weddingeni nimelisse divisjoni (Unterseebootsflottille W e d d i n g e n). Järjest valmvatest laevadest pidi käesoleva aasta alul moodustatama veel üks divisjon. Esimene 750-tonniline allveelaev lasti vette käesoleva aasta aprillikuul.

Viimaste andmete järgi olevat valmis ehitatud juba 19 ja veel ehitusel 16 allveelaeva, nii et kokku tuleb neid seega 36.

Suurem osa kõigist ülalloeeldud laevadest, eriti kõik allveelaevade ja traalerite üksused ja saatelaevade koondise suurem osa on koondatud Läänemerele, kuna suurematest laevadest asuvad pooled Põhjamerele.

Peale eesnimetatud laevade, mis kõik kuuluvad otseselt laevastiku koosseisu, on Saksa mereväel veel ümmarguselt pool-sada mitmesugust eriotstarbelist-, kooli-, katse-, jne. laeva, nende seas ka kolm eel-pool nimetatud suuremat õppelaeva, millised kõik viibivad praegu pikematel õppesõitudel välisvetes, ja uus 2560-tonniline admiraalstaabi (mereväe kindralstaabi) laev „Grille“.

Suurematest laevadest on kõik soomuslaevad ja ristlejad varustatud igaüks kahe lennukiga.

Saksa laevastiku üldise iseloomustusena peab ütleva, et tema koosseis on peagu tervikuna uus ja moodne, laevad omavad endi veeväljasurve kohta väga võimsa relvastuse, kuid seejuures ka kiire käigu. Kõike eeltoodut kokku võttes tuleb saksa laevastikku pidada üldiselt väga mõjukaks, Läänemerele aga valitsevaks teguriks teiste riikide märksa vanemate ja tehniliselt mahajäänumate laevastikkude kõrval.

R a n n i k u o s a d.

Saksa mereväe rannikuosad moodustavad endist Põhja- ja Läänemere mereväejaamad (Marinestation der Nordsee ja Marinestation der Ostsee), asukohtadega vastavalt Wilhelmshavenis ja Kielis. Neisse asutustesse on koondatud kõigi vastava mere rannikul asuvate kindlustuste valitsemise, korraldamise ja juhtimise ja mereväe mitmekesiste eriala-meeskondade väljaõpetamine ja juhtimine. Neile alluvad mereväe erialade inspeksioonid ühes oma mitmesuguste koolide ja kaitseasutustega, vastava mere meresidevõrk ja mereväelaste arvestusasutused.

Meresuurtükiväe grupe ja merekindlustusi on Põhjamere piirkonnas:

Wilhelmshaveni komandantuur, kindlustustega Ida Friisimaa kagu sopsis ja põhjalka vastas asuvail saaril,

Elbe suudme komandantuur Cuxhavenis, kindlustustega Elbe jõesuus, St. Peteri maaninal ja Amrum'i ja Sylt'i saartel,

Emsi suudme ja Bornumi komandantuur, kindlustustega Bornumil ja temast kagusse suunduval saarte real,

Vesermünde komandantuur — kindlustestega sealsamas.

Meresuurtükiväe grupid asuvad: II — Wilhelmshavenis, IV — Cuxhavenis ja VI Emdenis.

Läänemere piirkonnas:

Swinemünde ja Pillau komandantuurid ning vastavalt meresuurtükiväe grupid nr. III ja V, ja I meresuurtükiväe grupp Kielis.

Rannikuosade hulka kuulub ka osa merelennuväest, nimelt kalda salgad, mis kõik alluvad merelennuväe ülemale ja viimase kaudu Kielis asuvale VI õhuringkonna ülemale.

Õhujõud.

Keskjuhatus.

Õhujõudude Keskjuhatus moodustab riigi Õhusõidu ministeerium, eesotsas õhusõidumistri ning õhujõudude ülemjuhataja kindral-kolonel (Generaloberst) Göringuga ja tema alalise asendajaga mõlemal alal, Õhusõidu ministeeriumi riigisekretäri lennukindral Milch'iga. Ehkki Õhusõidu ministeerium on iseseisev ministeerium, alub minister Göring, kui Õhujõudude ülemjuhataja Sõjaministrile, kui kõigi kaitsejõudude ülemjuhatajale.

Õhusõidu ministeerium jaguneb järgmisteks ametiteks, millistel kõigil on kokku puutumist õhujõududega:

Keskosakond (Zentralabteilung),

Õhukomandoamet (Luftkommandoamt), mida nimetatakse ka õhujõudude kindralstaabiks.

Üldine õhuamet (Allgemeines Luftamt),

Õhutehniline amet (Lufttechnisches Amt),

Õhuhaldusamet (Luftverwaltungsamt),

Õhupersonalamet (Luft-Personalamt),

Õhukaitse ning õhukaitse-suurtükiväe, lennukoolide ja mitmesugused teised inspektuurid.

Kogu riigi territoorium on jagatud kuude õhuringkonda, milliste eesotsas seisavad ringkondade ülemad, kindralid, ühes oma kindralstaapide, ringkonna kõrgema lennuväe ja õhukaitse-suurtükiväe ülematega (Höherer Fliegerkommandeur ja Höherer Kommandeur der Flakartillerie) Kuues ringkond, mille juhatus asub Kielis, on merelennuväe ringkond.

Peale nende 6 ringkonna jaguneb riigi territoorium veel 15-sse õhuametkonda (Luftamt).

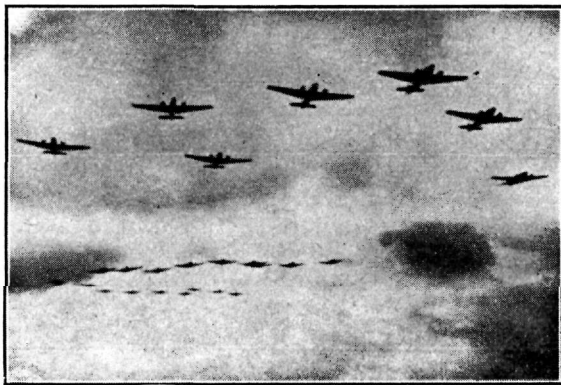
Esimesed neist ametkondadest, s. o. õhuringkonnad, kujutavad endist maaväe

corpustele ehk kaitseringkondadele vastavaid asutusi. Nende ülemad ühes oma abidega, see on ringkonna kõrgemate lennuväe ja õhukaitse-suurtükiväe ülematega, on tegelikud kõrgemate lennuväe ja õhukaitse-suurtv.-koondiste ülemad. Õhuametid selle vastu ei ole enam sõjalennuväe juhtimisinstantsid. Nad tegelevad peamiselt riikliku lennuasjanduse ja õhusõidu korraldajate ja ka era õhusõidu järevalve asutistena.

Lennuvägi ja aerodroomide võrk.

Saksa lennuväe üksused on:

Lüli (Kette) — 3 lennukit, salk (Staffel) — 3 lüli — seega 9 lennukit, grupp (Gruppe) — harilikult 3 salka, 27 lennukit ja brigaad (Geschwader) — harilikult 3 gruppi, seega 81 lennukit. See on lahingukoosseis. Peale selle on nende üksuste juures veel sidelennukid, nii et brigaadi lennukite arv on ümmarguselt 100. Merelennuvägi koosneb rannikusalkadest ja laevastiku lennuväe üksustest.

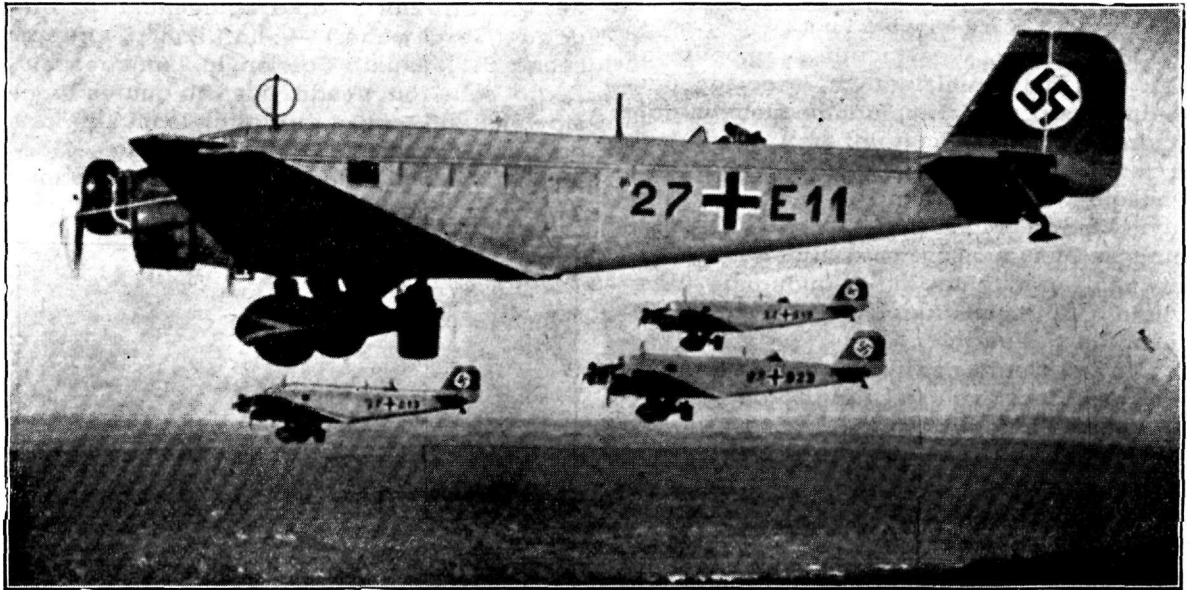
Grupp lahingulennul salkadena.

Kui palju saksa õhujõududes eelkirjeldatud brigaade või iseseisvaid gruppe ja salku on, selle kohta ei ole antud mingit ametlikku informatsiooni. Välisriikide sõja-ajakirjanduses nimetatakse vägagi lahku minevaid arve, kuid kõik toonitavad saksa rohkearvuliste lennukitehaste äärmiselt suurt töövõimet, mis lubavat ühes päevas valmistada üle 15 mitmesuguse kõige moodsama lennuki.

Meil ei tarvitse hakata tegema oletusi, kas neid lennukeid on 1000 või 5—6 tuhat, vaid toome siin saksa õhujõudude ülemjuhataja seletuse selle küsimuse kohta, ühes saksa õhujõududele õige lähedal seisva sõjaajakirjaniku Lehmanni täiendusega, nagu see avaldatud 1935. a. tegevuse kokkuvõtte puhul: „Saksa lennuväe arv ja suurus ei tarvitse olla määratud sakslaste poolt, selle

mure võtavad meilt meie naabrid, kes kogu aeg Saksamaa lahtistele piiridele stardivalmis pealetungibrigaade valmis seavad. Seepärast ei maksa pead murda saksa vastava arvu kallal vaid on küllalt ütelda, et see arv on küllaldane. Saksa õhujõud ei ole teisi rahvaid ähvardavaks pealetungi jõuks. Tema lepib vaid küllalt tugev olemast, et Saksamaale ettevõetavaid pealetunge igal ajal eduga tagasi lüüa. Saksa eesmärgiks on noorsoole sisse kasvatada 500-kilomeetrilise tunnikiruseline mõtlemine, teotsemine ja püüdlikkus. Rahvast tuleb kasvatada ja õpetada väärtusliku lennuva-

sõjaaegsete lendurite, suurte väejuhtide ja ka politikategelaste nimelisteks, nagu Richthofeni, Boelcke, Immelmanni, siis edasi Horst Wesseli, Hindenburgi ja lõpuks käesoleva kuu alul lennuõnnetusel surma saanud lennuväe kindralstaabi ülema kindral Weveri mälestuse austamiseks kindral Weveri nimeline brigaad. 21. aprill, maailmasõjaaegse kuulsaima saksa lenduri ritmeister Richthofeni langemise päev on kuulutatud lennuväe pühaks, millal peetakse paraade ja mälestatakse maailmasõjas langenud lendureid. Käesoleva aasta 21. aprillil nimetati rida Berliini tänavaid ümber

Lüli lahingulennul.

rustuse valmistamiseks, et sakslased arvule teatud määral vilistada võiksid, sest iga mees peab olema võimas viima pealetungijale vastu parima lennuki".

Sellega tahetakse öelda, et saksa õhujõud ei püüa praegu jõuda arvult teab kui kaugemale. Tema olevat küllalt tugev võimalike õhukallaletungide tagasitõrjumiseks. Pearõhk seisab aga lennutööstuse ja lendava personali hoolsas ettevalmistamises, et tarviduse korral lühikese ajaga luua ja tegevusse paisata kõige moodsamad lennukid heade juhtidega. Nende sihtide saavutamiseks on tehtud väga palju: on arendatud lennutööstust, on loodud organisatsioonid rahva kasvatamiseks ja rida koole, eesotsas sõjalennuväe- ja lennutehniliste-akadeemiatega, lendurite väljaõpetamiseks. Vajaliku meeolu ja traditsioonide loomiseks on rida lennuväebrigaade nimetatud saksa maailma-

saksa kuulsate lendurite nimelisteks ja annetati lipud kümnele Berliinis ja läheduses asuvale lennuväe ja õhukaitsesuurtükiväe üksusele.

Saksa lennukite tüüpidest võiks märkida:

Ühekohalised hävitajad:

Arago 65, biplaan 740 HJ mootoriga kiirus maa lähedal 325 km tunnis.

Heinkel 112, täismetall monoplaan, kiirusega 443 km/t. 3500—4000 m kõrgusel.

Kahekohalised luure-, pommitus- ja hävituslennukid:

Heinkel 66, biplaan, kiirus maa lähedal 280 km/t. Kasutatakse peamiselt pikeerivalt pommitamiseks.

Heinkel 113, täismetall monoplaan, võtab peale kuni 500 kg pomme, kiirus

lahingukõrgusel üle 400 km/t. Tegevus-
raadius 800 km.

Kahemootorilised keskmised
pommitajad:

Heinkel III, täismetall monoplaan,
meeskond 3—5 meest, võtab kaasa 1000
kg pomme, tegevusraadius 1400 km. Kiir-
us olenevalt kasutatavatest mootoritest
kas lahingu kõrgusel või maa lähedal
350 km/t.

Ju 86, täismetall monoplaan, kiirusega
lahingu kõrgusel 415 km/t., võtab kaasa
800 kg pomme, ulatus 1000 km.

Kolmemootorilised rasked pom-
mitajad:

Junkers 52 — võtab peale 3—3,5 tonni
pomme,

Dornier DO-V — võtab peale 3—4
tonni pomme.

Need tüübid olid sakslastel olemas juba
aasta ja rohkem tagasi, näiteks oli Richt-
hofeni hävitusbrigaad varustatud algusest
peale Arago—65-ga ja seepärast ei saa
praegu kuidagi kinnitada, et need on saksa
viimased ja modernimad tüübid. Need on
juba kõik avalikud tüübid, kuid kindlasti
on sakslasil ka uusi, neist paremaid
lennukeid, milliseid välismaal praegu veel
suuremat ei teata.

Lennukite relvastuse alal võiks öelda, et
neil on osa lennukeid varustatud kuulipil-
dujate kõrval ka suurtükkidega. See küsi-

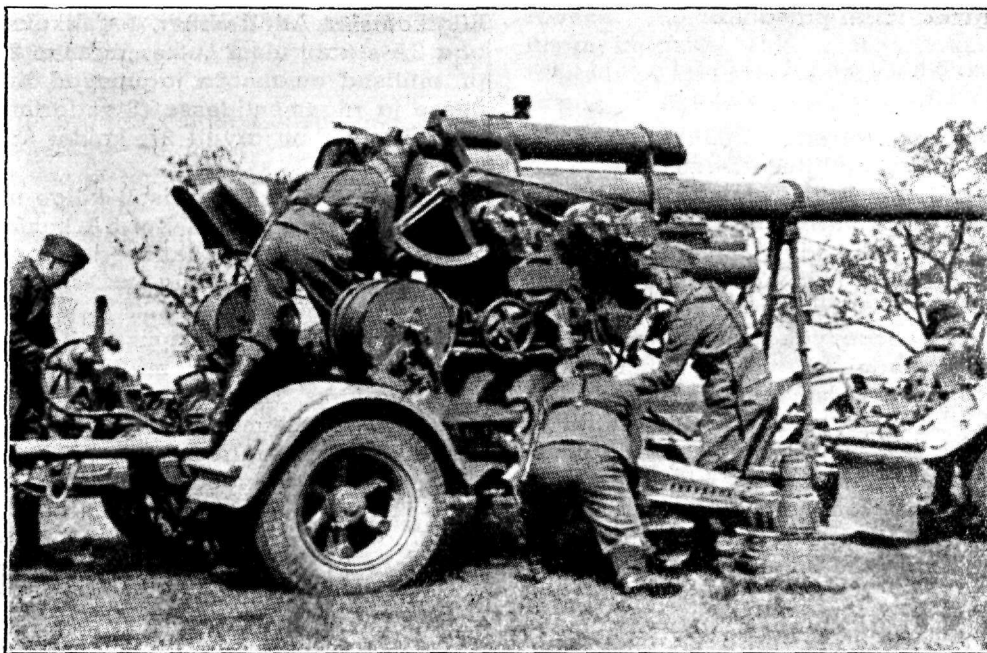
mus leidis saksa sõjaajakirjanduses käsita-
mist juba rohkem kui aasta tagasi.

Lennusadamaid ja välju oli kogu Saksa-
maa kohta Versailles lepinguga lubatud 4
suurt ja 12 väikest. Hiljem seda arvu lubati
teatud määral suurendada, kuid juba mit-
meid aastaid ei ole sel alal enam mingeist
normest kinni peetud ja 1935 aasta suvel
rääkisid prantsuse allikad üle kolmeküm-
nest suuremast lennuväljast, kuhu oli juba
ehitatud või on ehitamisel suured maaal-
used, betoneeritud, pommikindlad angaarid.
Mitmesuguseid lennuvälju pidi juba siis
olema üle 230, peale selle veel rida puri-
lennukite harjutusvälju.

Kas neid maa-aluste angaaridega lennu-
välju niipalju on kui sellest armastatakse
rääkida, on kahtlane, sest nende ehitamine
nõuab äärmiselt suuri kulusid, mida vast
praegusel kogu saksa sõjaväe hoogsal
ülesehitamise ajajärgul ei ole võimalik kat-
ta. Teatud arv maaaluseid lennuvälju on
siiski olemas, kuna bensiini ja pommide
hoiuruumid olevat küll kõigil lennuväljadel
ehitatud sügavale maa alla.

Õhukaitsese suurtükivägi ja
sideosad.

Õhukaitsese suurtükivägi oli Saksamaale
Versaille's rahulepinguga keelatud, kuid
sellele vaatamata oli igas saksa suurtüki-
väerügemendis üks õhukaitsese patari. Vii-

Õhukaitsesuurtüki laskevalmis panek.

mastel aastatel on õhukaitse suurtükiväge õige palju arendatud. Kasutatavaist kaliibrust tuleks nimetada 105,88 ja 37 mm kahureid ja 20 mm automaatkahureid. Mõningaid lähemaid andmeid nende kahurite kohta on toodud „Sõduris“ 12—13 s. a.

Õhukaitse suurtükiväe üksuste koosseisude kohta puuduvad lähemad andmed. Mõeldunud sügisel peetud õhukaitseharjutustest võtsid osa õhuk. suurtv. rügemendid neljagruppiliselt koosseisus, sellest 2 gruppi raskeid 88 mm kahureid, 1 grupp kergeid 20 mm automaatkahureid ja üks grupp helgiheitjaid, — 3 patareid à 9 helgiheitjat ja 6 helipüüdjat. Suurtüki patareid omasid 4 suurtüki ja vajalikud mõõte- ja side salgad. Divisjonil oli oma staabipatarei, millel oli mõõte, side ja tulejuhtimise abinõud. Rahuajal, vähemalt seni, näib õhuk.-suurtv. rügemendi koosseis eelkirjeldatust olevat väiksem.

Helgiheitjad ja helipüüde aparaadid kuuluvad õhuk. suurtv. rügementide koosseisu.

Kõik liikuvad õhukaitse väeosad on motoriseeritud.

Õhukaitse sideosad on ette nähtud õhukaitse ja lennukite edukaks teotsemiseks vajaliku side loomiseks. Organisatsioonilt nad on koondatud sidegruppidesse (Luftnachrichten-Abteilungen), millised omavad igasuguseid sidevahendeid. Suuremalt jaolt nad on väikeste salkadena ja üksustena üle kogu maa laiali paistatud.

Saksa õhuspordi liit ja riigi õhukaitse ühing.

Mõne sõnaga ei saa puudutamata jätta ka saksa õhuspordiliitu (Deutsches Luftsportverband) ja Riigi õhukaitse ühingu (Reichsluftschutzbund). Mõlemate eesotsas seisavad sõjaväelased. Mõlemad liidud on õige liikmerikkad ja omavad kindla osakondade võrgu üle kogu maa. Osakondi juhatavad kas tegevväe või endised ohvitserid. Osakondadel on oma lennukeid, kooli, õppevälju ja üldse nendele baseerubki ühelt poolt noorsoo massiline õhutamine ja ettevalmistamine „500-kilomeetrilise tunni kiirusega mõtlemisele, teotsemisele ja edasipüüdlikkusele“ lennuala täpsaks tundmiseks, teiselt poolt aga maa ja elanikkonna õhukaitse organiseerimine ja ettevalmistamine.

Nende ühingute suurusest annab tunnistust kas või ainult need paar arvu, et õhuspordi XIV, Suur-Berliini osakonnal on üle 730 000 liikme, kuna õhukaitseühingul on üle 10 miljoni liikme.

Tähtsamad sõjalise iseloomuga organisatsioonid.

Väga suure tähtsuse Saksamaa sisemises elus ja sisepoliitikas omavad saksa rahvussotsialistliku partei võitlusorganisatsioonid: „SA“ — (Sturm Abteilungen), rünnakrühmad, „SS“ (Schutz-Staffeln) — kaitsealgad ja NSKK (Nationalsozialistisches Kraftfahr Korpus) — rahvussotsialistlik mootorsõidu-korpus.

SA ja alul tema osana töötanud SS ja NSKK organisatsioonide varal tuligi Hitler Saksamaal võimule. Kuid sel ajal olid need organisatsioonid alles võrdlemisi väikesearvulised, kuna paisuma nad hakkasid, eriti SA, peamiselt siis kui Hitler oli juba riigis peremees. See paisumine kestis kuni 1934. a. suveni, kuni siis 30. juulil võeti ette suurem puhastustöö, mispuhul ametlike andmete järgi lasti maha 7 kõrgemat SA juhti, peale selle veel SA tolleaegne staabi ülem kapten Röhm ja ka kaitseminister kindral Schleicher.

Kogu SA lasti siis kuuajalisele puhkusele, mis puhul temalt korjati ära ka relvad, ja kui ta siis uuesti puhkuselt tagasi tuli, siis juba palju väiksemas koosseisus: igasugune kahtlane ja väheusaldatav element oli sealt välja praagitud. Nüüd võetakse SA'sse nagu ka SS'i ja NSKK'sse uusi liikmeid juurde vaid noorsoo seast, neist kes on *organiseerunud Hitleri-noorsoo üksustesse*.

SA, kelle kõrgemaks juhiks on Juht ja Riigikantsler Adolf Hitler, tegelikult juhiks aga SA staabi ülem Lutze, jaguneb 21 gruppi, millised omakorda jagunevad brigaadidesse ja rügementidesse (Standarten). Neid SA brigaade on arvult 97, kokku 627 rügemendiga.

SS on õieti sisepoliitiliselt kõige ustavam ja kõige tugevam jõud. Kui SA kohta kerkisid 1934. a. suured kahtlused ja seal tuli võtta ette põhjalik puhastus, siis oli selle musta töö tegijaks just SS. Tema on üle riigi territoriaalselt organiseeritud 10 ringkonda (Oberabschnitt), millised jagunevad 30 brigaadiks (Abschnitte) ja need omakorda 85 rügementiks (Standarten). Peale harilikkude jala-rügementide on temal ka oma ratsa- ja mootor-rügemendid. Kõik tema üksused on hästi varustatud ja relvastatud, nii et nad omavad siseriiklikult tugeva jõu. Nürnbergi patareipäevast 1935. septembris võtsid muude seas osa kaks SS erirügementi, nimelt „SS Regiment Deutschland“ ja „SS Leibstandarte Adolf Hitler“, milliseid nimetatakse rahv. sots. liikumise liiteüksusteks sõjaväe juures ja millised kuuluvad sõjaväe koosseisu. Need rügemen-

did omasid täieliku normaal jalaväe rügementide relvastuse ja varustuse. Samuti omab sõjaväe üksuse iseloomu SS motoriseeritud rügement „Herman Göring“ mis pidas möödunud suvel isegi suuremaid manöövreid. Selle rügemendi ja tema pataljoni ülemateks on aktiivohvitserid.

Sõjalises mõttes on kõige tähtsam kõigist kolmest partei võitlusorganisatsioonist NSKK, rahv.-sots. mootorsõidu korpus. Pärast eraldamist SA üldorganisatsioonist 1934. a. augustis, on see organisatsioon end hästi arendanud ja täiendanud, avanud palju koole oma liikmete eeskujulikeks mootorsõiduki juhtideks väljaõpetamiseks ja viimasel ajal ka Hitleri-noorsoo mootorspordiosade väljaõpetamiseks. Organisatsioon töötab korpusejuhi Himleri, endise kindralstaabi ohvitseri juhtimisel, tihedas koostöös sõjaväe motoriseerimise inspektuuriga ja peab ütlemä, et temast on sõjaväele väga suur kasu, esiteks kui suurest eeskujulikust transpordiüksuste koondisest ja teisest kui allikast, kust sõjavägi, eriti uued motoriseeritud ja soomusväed, võivad saada noorsõduritena juba hea väljaõppega ja heade kogemustega sõidukitejuhte.

Organisatsioonilt jaguneb NSKK 21 brigaadiks või gruppiks.

Brigaadid ja grupid omakorda jagunevad rügementideks (Standarte), Ida-Preisimaal, näiteks, kus möödunud aasta novembris esimesena moodustati senisest brigaadist iseseisev grupp, on 9 mot. rügementi (Standarti).

*

Nende organisatsioonide suurust arvestatakse sadade tuhandetega. Saksa oma ajakirjanduse andmeil on SS'il umbes 200 000 ja NSKK'l umbes 500 000 liiget. SA suurusest annab kujutluse tema rügementide arv, 627 ja rügementide koosseis, mis kõigub 1000 ja 4000 mehe vahel.

Lisaks nendele kolmele rahvussotsialistliku partei sõjalisele organisatsioonile asuti käesoleva aasta märtsikuul veel neljanda organisatsiooni, rahvussotsialistliku ratsakorpus NSRK (Nationalsozialistisches Reiterkorps) loomisele SA organisatsioonis. Sellesse korpuse peavad astuma kõik 18—20-aastased, kuid võivad astuda ka nooremad ja vanemad mehed, kes tahavad saada eelõppust ratsaasjanduses, selleks et hiljem astuda sõjaväe ratsa- või sõitvatesse üksustesse.

Mis puutub nende organisatsioonide sõjalisse tähtsusse, siis peale NSKK eritähatsuse, millest oli juttu juba varem, peab

märkima, et ehkki SA rünnakrühmad ei ole relvastatud, kujundavad nad ikkagi võimsa, hästi korraldatud ja distsiplineeritud organisatsiooni, mille liikmed vahest küll ei tunne moodsat sõjatehnikat, kuid kujutavad endist siiski väga hea, viimasel ajal eriti moraalselt hästi läbitöötatud inimreservi sõjaväe kiireks paisutamiseks. SS (kaitse salgad) kui relvastatud ja ka teatud määral sõjaliselt ettevalmistatud organisatsioon oleks sõjaväele tarbekorral kindlasti heaks täienduseks, kuid nähtavasti on temast veel suurem kasu maal seesmise korra tagamisel, eriti siis kui sõjavägi peaks rinnetele asuma. SS ülesandeks jääb siis nähtavasti siserahu tagamine, et ei korduks maailmasõjaaegne nähe, kus sõjavägi rindel pidas vastu, kuid riik varises seesmiselt kokku küllaldase politseiõu puudusel, kes oleks suutnud revolutsiooni lämmatada.

Järeilmärkusi.

Aja jooksul, mis on möödunud käesoleva ülevaate esimeste osade ilmumisest kuni tänapäevani, on saksa sõjaliste jõudude kujunemisel olnud mõned tähtsad sündmused, mida siin lühidalt nimetame.

7. märtsil s. a. Saksamaa saatis oma sõjaväe osad Reinimaale, milline Versailles' ja Locarno lepingute kohaselt oli kuulutatud demilitariseeritud maaks, kus sakslased ei tohtinud pidada sõjaväe osi ega ehitada kindlustusi. See Saksa riigi osa, mis ulatas riigi läänepiirist kuni 50 kilomeetrini idapoolse Reini jõge, ei kuulunud varemalt ühegi korpuse ehk kaitseringkonna alla. Sõjaväeteenistuskohustuslike meeste arvestamist ja sissekutsumist toimetasi seal kodanlikud asutised. 7. ja 8. märtsil ja neile järgnevatel päevadel saadeti peagu kõigisse sellel maa-alal asuvatesse linnadesse sõjaväeosi, ametlikel andmeil kokku 19 jalaväe pataljoni, 13 suurtükiväegruppi ja mõningad lennukiväe ja õhukaitse üksused, üldarvult umbes 30 000 sõdurit. Sel puhul muudeti riigi territooriumi jaotust kaitseringkondade vahel, jaotades kogu senise demilitariseeritud riba VI, IX ja V kaitseringkondade vahel ja muutes osaliselt ringkondade vahelisi piire ka sisemaal. See jaotus ei ole siiski veel lõplik ja ees seisab riigi maa-ala jagamine kaheteistkümneks korpuse- ehk kaitseringkonnaks, nagu see ette nähtud möödunud aasta märtsikuul avaldatud riigikaitse ülesehitamise seadusega.

Enamvähem üheaegselt Reinimaa remilitariseerimisega formeeriti juure ka rida uusi jalaväe diviise, kuid ettenähtud diviiside üldarvuni (36) ei ole nähtavasti veel jõutud.

20. aprillil, riigijuhi Adolf Hitleri sünnipäeval, ülendati sõjaminister kindral-kolonel Blomberg marssaliks (Generalfeldmarschall), maaväe ülemjuhataja suurtükiväe kindral Fritsch ja õhuväe ülemjuhataja lennukindral Göring kindral-kolonelideks (Generaloberst) ja mereväe ülemjuhataja admiral Raeder kindral-admiraliks (Generaladmiral). Peale nende kõrgendati auast-

mes rida kindraleid ja teisi kõrgemaid ohvitseri. Samal päeval tõsteti maa- ja mereväe ülemjuhatajad riigi-ministri astmele, seades nad seega ühele tasemele õhujõudude ülemjuhataja kindralkolonel Göringuga, kes teatavasti on ka õhuminister. Kõigi kolme väeliigi ülemjuhataja alluvus sõjaministrile kui kõigi kaitsejõudude ülemjuhatajale, jäi muutmata. K.—l.

Kohtamislahingu tänapäeva probleemist.

Kolonelleitnant A. Laats.

Volmari suunas 21. ja 22. juunil 1919. a.*)

Näited on võetud Vabadusesõjast landesvääri operatsioonist, kus meie väsinud väed pidasid meeletult lahinguid põlise vaenlasega, balti parunitega ja saksa palgasõduritega, kes olid elavjõult meist kuni 1,5 ja tehnikalt (klp. ja srt.) 3 korda ülekaalus. Siin näeme kallaletungide hoogsust, eriti meie löögiosadelt ja samuti suuri kaotusi lühikese aja vältel, mis nii omane kohtamislahingule. Need näited selgitavad ühtlasi, et kohtamislahing võib tekkida ka vahetult ešelonist mahalaadimise järele, kuna kohtamislahingu arenemine just rännakust pole igakord olnud line.

Kohtamislahing Loode juures 21. 06. 1919. a.

Landesväär teostas tugevat kallaletungi varahommikul 21. juunil 1919. a. Võnnust kirde suunas ja kella 0800—0900 vahel murdis sisse meie seisukohtadesse, lüües taanduma läti 2. Võnnu polgu ning moodustades meie rindesse umbes kuuekilomeetrilise lõhe. Lõhesse suunati Jena, Malmede ja Böckelmanni väesalgad, neist kaks esimest Volmari üldsunaas: Jena väegrupp Loode raudtee jaama Lindenhofi platoo peale ja Malmede väegrupp Stürzenhofi peale. Kella 1200 jõudis Jena väegrupp umbes Lindenhofi joonele, hakates haarama raudtee suunas teotsevad meie osi vasakult ning jätkates ühtlasi edasitungi Loode jaama peale, kus samal ajal laadisid maha kuperjanovlased**). Viimased paiskusid kohe lahingusse ülesandega anda löök üle Lindenhofi ms. U. Ronneburgi peale, et luua ühenduse 3. polguga. Nad võtsid kiirelt oma alla kõrg. 54,2 rajooni,

*) N. Reek — „Lemsalu-Roopa-Võnnu-Ronneburgi lahing 19—23. VI. 1919. a. („Sõdur” nr. 6/7/8 1928. a.) ja J. Maide — „Ülevaade Eesti Vabadussõjast” lhk. 347—390 andmeil.

**) Vabadussõja arhiiv KUP 13—27.

sattudes klp, püssi ja suurtükiväe tule alla. Siin peatusid ahelikud, kuni korraldati suurtükiväe tulitoetus (patareid laeti maha ešelonidest ja side loodi läti patareidega ning meie soomusrongidega), mille järgi asuti kallaletungile, võttes õhtuks oma alla Lindenhofi ms. — kõrg. 53,0 ja Rauna jõe joone. Partisanide edu mõjus parandavalt meie seisukorrale, aeglustades kahtlemata vaenlase edasiliikumist. Partisanide hoogsust vähendasid Jena väegrupi igasuhteline ülekaal jõus, ebasoodus lahtine maastik ja vastase head seisukohad.

Kohtamislahing Skangali juures 22. 06. 1919. a. *)

Juba 21. 06. kella 1600 võtsid landesvääri osad, arvatavasti Malmedi väegrupist, Berse kõrtsi Skangali ms. ja Starte teederisti oma alla. 22. 06. hommikul landesvääri jõude asus andma lööki patarei toetusel partisanidele seljataha Skangalist raudtee suunas.

Samal hommikul kella 0300—0400 paiku ešelonist mahalaadinud Kal. Maleva antud ülesande kohaselt koos Sr. des. komandoga, asus Berse kõrtsi ja Skangali mõisa vallutamisele. Lissiti talu ja Berse kõrtsi vahel sattusid K. M. ahelikud kokku landesvääri ahelikuga, saadetuna ühest 4-torulisest patareist. Kalevlased löid hooga kallaletungiga landesvääri taganema; viimased pannes veel vastu Skangali ees löödi ka siit taanduma, millede kannul 2. komp. vallutas hooga löögiga Skangali ms., saades saagiks terve patarei. Vasakpoolsed komp. jäid maha, kes olid arusaamatuse tõttu sattunud lätlaste tule alla Silmatuli talust. 2. komp. vaimustunud edust, ei korraldanud kohe Skangali kaitset, ning oli sunnitud taanduma kella 0700 paiku landesväärilt ette võetud vastu-

*) Vabadussõja arhiiv KAL 1—45.48.

löögi järgi. Pärast enda korraldamist Kalevi Maleva toetatud lätlaste kahe k. tooru tulega, asus tormijooksuga vallutama Skangali ms. Rünnak ebaõnnestus, löödi tagasi. Korduva löögiga vallutati siiski Skangali ms. kella 1300. Vastane oli jätanud lahinguväljale 60 surnut, kuna kalevlaste ridades oli kaotusi 58 meest surnutena, haavatutena, põrutatutena jne. Sellele järgnes jälitamine kuni O b u l i s I r b i t i talude jooneni, kuhu jäädi ööseks. Selles lahingus näeme erilist hoogust kalevlaste poolt, mis andis ka ilusaid tagajärgi, kuigi ka omad kaotused olid tunduvad.

Kohtamislahing Starte juures 22. 06. 1919. a.

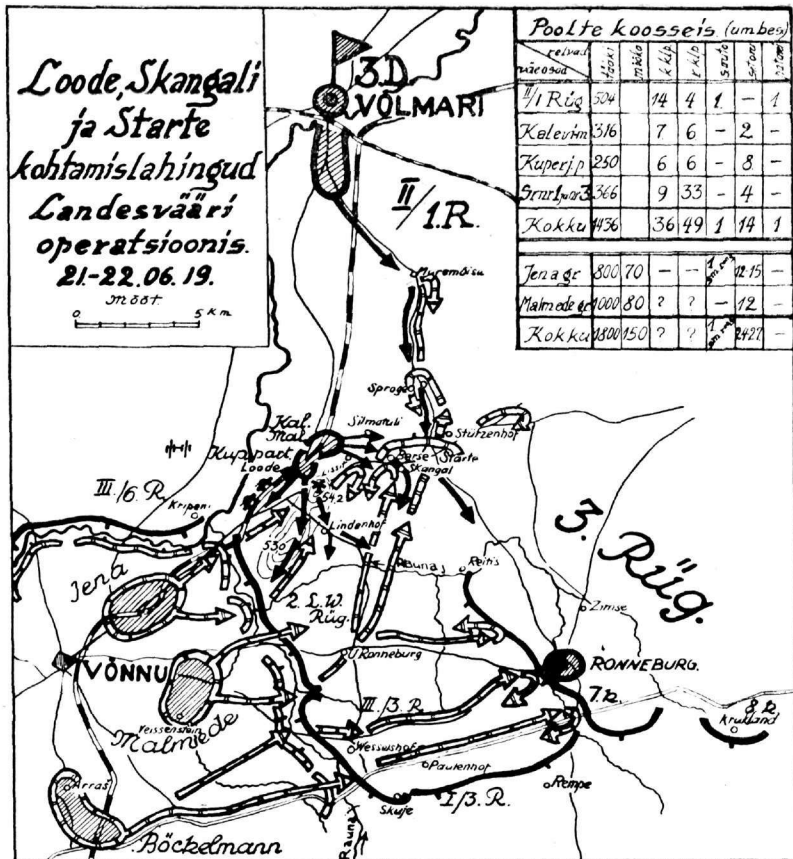
Kolm tundi pärast kalevlaste mahalaadimist põhjapool Loode jaama astus välja kell 0600 Volmarist II/1. rüg. ülesandega — liiskuda üle Muremõisa ning vallutada Starte teedesõlm, luua side Kal. Maleva ja liikuda edasi Uus-Ronneburgi peale, otsides sidet vasakul. 3. rügemendiga. Sproge talust väljudes kohati kella 0900 paiku vastast. Hargnenud pataljoni toetasid meie kerge ja läti raskepatareid ja s. auto „Vanapagan“. Tee suunas tungis peale 5. k. vasakult 7. k., 6. komp. haaras paremalt*). Kella 1200—1300 paiku, s. o. umbes samal ajal, kui kalevlased algasid viimast kallaletungi Skangalile, murdis pataljon vaenlase vastupanu Starte juures. Saadi sõjasaaki; vaenlane jättis lahinguväljale 31 surnut. Selle järele landesvääri osade taandumine kujunes lausa põgenemiseks. See sündis seetõttu, et Skangali mõis tema taga oli juba vallutatud ja Kuperjanovi partisanid tungisid kindlal sammul Uus-Ronneburgi suunas edasi, ähvardades lõigata ära taandumisteed. Pataljon jälitas R a u s k a talu jooneni, kuhu jäi ööseks.

Kokkuvõte.

21. ja 22. 06. näitasid meie osad erilist hoogust, lahinguiha ja võidutahet. See andis edu kohtamisel, kuigi tuli kanda rohkeid ohvreid.

Tuleb pidada silmas, et kohtamislahingus jõuline ülekaal ei ole igakord nii oluline, pea-

*) „Sõdur“ nr. 15/16/17 — 32. a. lhk. 406.

asi moraal, kiirus ja julge hoogus kallaletung. Sest: „on sul raske, ei ole ka vaenlasel see kergem.“

Teiseks meie näeme, et kohtamislahingud tekivad ka vastulöökidel, kuigi lahingu üks pool üldiselt asub kaitsel; see nähe võib sündida isegi taandumisel, kui taanduja pool aja võiduks asub ise kohati vastukallaletungile.

Mis puutub vastulöökidesse endasse, siis peab tähendama, et need antud olukorras olid antud õigel ajal ja õigesse kohta suunatud — tiiblöögid, seda tuleb pidada silmas alati vastulöökidel. Jõudude käepärast olemisel oleksid need vastulöögid 21. 06. olnud midugi mõjuvamad. Siin saadeti vastulöögil ülejuhataja varud, millede kohalesaamist tuleb lugeda väga kiireks.

Kolmandamaks meie näeme, kui muutlikus olukorras tuleb teostada kohtamislahingus, kus vastane on ka aktiivne; püüie üksteist igal võimalusel haarata, selle pareerimine ja kangekaelselt tegevuse algatuse enese käes hoidmine, surudes vastast oma tahte alla.

Lõppeks näeme ka neis näiteis, nagu varangi, et ei teostata täiel määral kohtamislahingu kolmandamat ülesannet. Hoogsad jälitamisest vastase lõplikuks hävitamiseks jäid ära.

Taktikaline ülesanne nr. 2.

Ülesande nr. 1 järg.

Kaitsele asumine vastase survele.

Major E. Marguste.

Kompül 4./II pat. lühike olukorra hinne ja otsus.

Kompül 4. asus Karu talu juures kui kutsuti patüli poolt kell 1810 telefoni juurde, kus sai käsu pealetungi katkestamiseks ja kaitsele asumiseks.

Saanud ülaltähendatud käsu kompül teeb korralduse sidevaatlejatele kutsuda kohale III rühm, rk rühm ja tt püssi ülemad ning ühele sidevaatlejaist olla valmis kompülit etteöeldava käsu kirjutamiseks. Kuni kogunevad alluvad juhid, areneb kompüli mõttekäik alljärgnevalt.

Kompani ülesanne on: 1) Katkestada pealetung ja asuda kaitsele joonele, kus rühmad praegu asuvad, püsida kohal kuni kella 2100-ni, 2) Luurata ja organiseerida uus positsioon kõrg. 86,1, Kilgi k. joonel. 3) Pimeduse kattel tõmbuda tagasi ja asuda kaitsele uuele positsioonile.

Kompani peab vastu panema praegusel joonel 2 tundi 50 minutit. Tagasitõmbumine peab sündima lahingukorras ja kiiresti. Kell 2200 peab kompani uuel positsioonil olema täiesti lahinguvalmis. Praegu võtab kompani oma alla 800 m rinnet. Uuel positsioonil on kompanil kaitsta lõik 1100 m.

Uus positsioon asub tagapool 1300—1800 m.

Paremal on tihe kontakt 5. kompaniga, kes samuti ägedas lahingus vastasega, kuid vasakul on 4. kompani ja 2. kompani vahel 500 m laiune lõhe, missuguse sulgemiseks patülit välja saadetud 2 rattrühma.

Kompanil on kõik 3 rühma esijärgus lahingus vastasega.

Vastase vastulöögi tagajärjel oli sunnitud kompani vasakul tiival olev II rühm tagasi tõmbuma Karu talu rajooni. Vastulöögi tõkestamiseks suunas kompül esijärku — teises järgus oleva III rühma.

Praegu asub kompani järgmiselt: III rühm on vastasega tulevahetuses Karu talu juures; II rühm on Karu talu ja Engavere metsa vahel ja I rühm on vastasega kontaktis Engavere metsas. Rk rühm asub Karu talust kagupool oleval

voorel positsioonil, katsudes maha suruda vastase tulepesad Soo talu juures. Tt püss on Karu talu juures valmis vastase võimaliku tangirünnaku tagasilöömiseks.

Tegelikult on 4. kompani pealetung juba vastase poolt seisma pandud ja vastane alustanud omakorda vastupealetungi.

Kompülit puudub varu, millega võiks veel esijärku kõvendada, et uuesti ülekaalu saavutada ja pealetungi jätkata.

Kompanist on välja langenud päeva jooksul 18 meest, nendest 3 surnuna ja 15 haavatuna.

Laskemoona veel järel rk ja kk-dele 0,7 tü ja püssidele 0,5 tü.

Meeste meeleolu vaatamata väsimusele — hea.

Vangide andmeil on vastane saanud abivägesid ja kavatseb alata vastupealetungi.

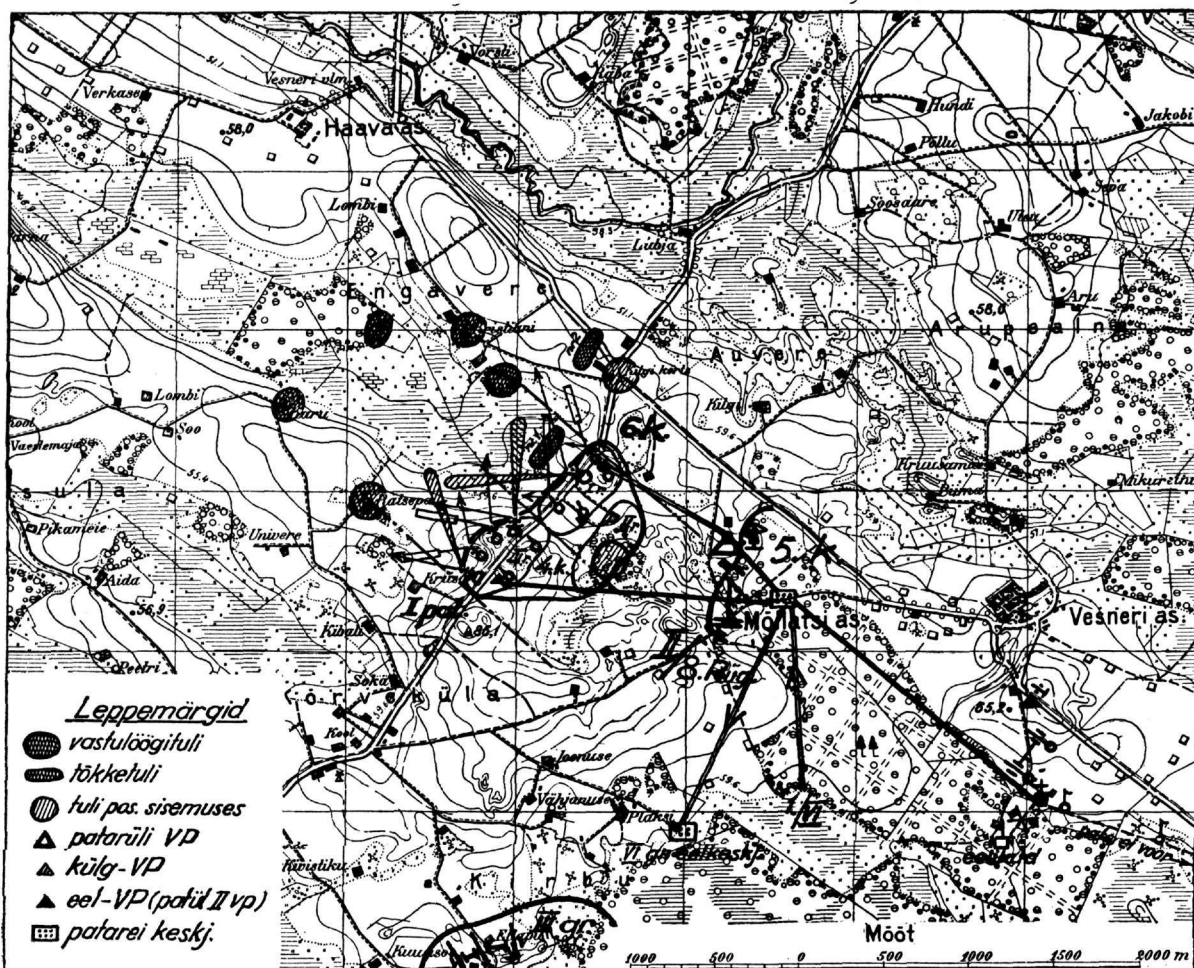
Kompani parem tiib asub metsas. Vaatluse- ja tuleala halb. Vastase lähenemise võimalused head. Vastane võib üleolevate jõudude tugeva löögiga meid kergesti tagasi paisata. Kompani vasak tiib on lahine, tule- ja vaatluseala hea, kuid tangitõrje korraldamiseks maastik ebasoodus. Maastik seljataguses lahine, sidekorraldamise, varustamise teostamise ja manööverdamise võimalused halvad. Soodsam joon kaitse organiseerimiseks — Kõrveküla, Kilgi joon — asub 1,5 km tagapool.

Enne kui kompül 4. jõudis ümberkorraldamiseks midagi ette võtta, jõudis Karu talu rattakompül informatsiooni saamiseks.

Kompül 4. leppis kokku rattakompüliga, et rattakompül sulgeb kahe rühmaga umbes 500 m lõhe 4. ja 2. kompani vahel ja võtab oma alla ka osa 4. kompani rindest kuni Karu taluni, viimane v. a. Kuna rattakompül läks oma ülesannet teostama, võttis kompül järgmise otsuse:

Jätta esijärku kaitsele I ja II rühm, kuna III rühm. tõmmata ratturite esijärku jõudmisel varru, luues seega positsioonile vajaliku sügavuse, missugune praegu puudub ja ühtlasi ka loob võimalused aktiiv-

4. kompani ja 3. patareii asetus kell 2200.

seks tegevuseks vastase sisse-
murde puhul. Vahejoon, missu-
gune pealetungil puudus I ja II
rühma kaitselõigu vahel —
sooserv kirdepool Karu talu.
Relvade pealetungi tuleüles-
annetelt, missugused on hari-
likult punkt tule ülesanded,
üleminna kaitse ülesannetele
— tõkkel tule ülesannetele. Pa-
randada võimaluse korral las-
keseisukohti kaitseülesanne-
te täitmiseks.

Varu väljakiskumise kat-
teks paluda suurtükitudl Soo
peale. Samuti paluda patüüli
saata laskemoona: klp. — 1,5 tü,

*) Rk rühmül ja tt püssi ülem asid
kompüüli läheduses nii, et kompül võis neid kohe
oma juurde kutsuda.

tt püssile — 1,5 tü ja püssidele —
1 tü.

Vastavalt otsusele tegi kompül 4. järg-
mised korraldused kaitsele asumiseks praegusel
kompani peatusjoonel.

Rk rühma ülemale ja tt püssi ülemale.
(Suuliselt *)

Karu talus
22. 08 kell 1815.

1. Vastane, saanud abijõude, on tankide toetusel
asunud vastu pealetungile.
2. 4. kompani katkestab pealetungi ja asub aju-
tiselt kaitsele praegusele peatusjoonele.
3. Rk rühmal Karu talu juurest luua vastu-
tava ülesandena tõkkel tuli Engavere
metsa läänenurga suunas.
Kõrvalülesanne — Soo suunas.
4. Tt püssil olla valmis Karu talu rajoonis
võitluseks vastase soomusmasinatega.
5. Kompani LP Rätsepast 300 m kirdes
sooserval tee otsa juures, kus laskemoona
1,5 tü.

6. Rasked haavatud kanda komp. LP juurde, kust nad san. kaarikutega ja tühjade laske-
moona veokitega pat. SP evakueeritakse.
Kerged haavatud saata pat. SP talud „T“
juures.

II ja I rühma ülemale.

(kirjalikult)

Karu talus
20. 08 kell 1820.

- Vastane, saanud juurde abijõude, on tankide toetusel asunud vastupealetungile.
- Kompani katkestab pealetungi ja asub ajutiselt kaitsele praegusele peatusjoonele.
Esijärk II ja I rühm, kuna III rühm asub varru 300 m kagupool Karu talu. Kompani kaitseõigu piirijooned:
— vasakult: Rätsepa v. a., Karu s. a.
— paremalt: väljaulatuv Engavere metsanurk Karust 450 m kirdes ja kraav metsas m. s. a.
— vahejoon rühmade vahel: Engavere metsa edelaserv s. a. II rühmale.
- II ja I rühmal praegused peatusjooned korraldada positsiooniks ja avaldada vastupanu kuni kella 2100 *).
- Rk rühm Karu talu juurest loob vastutava ülesandena tõkettule Engavere metsa läänenurga suunas, kõrval tuleülesanne — Soo suunas.
- Kompani LP Rätsepast 300 m kirdes tee otsa juures sooserval, kus laskemoona klp — 1,5 tü ja püssidele 1 tü.
- Rasked haavatud kanda komp. LP juurde, kust nad san. kaarikutega ja tühjade laske-
moona veokitega pat. SP evakueeritakse.
Kerged haavatud saata pat. SP talud „T“
juures.

III rühma ülemale.

(suuliselt).

Karu talus
22. 08 kell 1825.

- Vastane, saanud juurde abijõude, on tankide toetusel asunud vastupealetungile.
- Kompani katkestab pealetungi ja asub kaitsele praegusele peatusjoonele.
Esijärgus II ja I rühm.
Kompani kaitseõigu piirijooned:
— vasakult: Rätsepa v. a., Karu s. a.
— paremalt: väljaulatuv Engavere metsatukk Karust 450 m kirdes ja kraav metsas m. s. a.
Vahejoon rühmade vahel: Engavere metsa edela serv s. a. II rühmale.
- III rühmal pärast praeguse peatusjoone ülendmist ratturirühmale, tõmbuda tagasi Karu talust u. 300 m kagusse, kus organiseerida toetusjoon. Olla valmis vastulöö-
kide teostamiseks Karu talu ja kompani parema tiiva suunas. Tagasitõmbumise valmisolekust teatada minule. Tagasitõmbumine teostada Soo peale koondatud suur-
tükitule kattel.
- Kompani LP Rätsepast 300 m kirdes tee otsa juures sooserval, kus laskemoona klp — 1,5 tü ja püssidele 1 tü.
- Rasked haavatud kanda komp. LP juurde,

*) Tuleülesandeid kk-dele, nagu näeb ette JE II § 589, käesoleval juhul kompül anda ei saa ja see jääb rühmaülemate korraldada. Käsk käesoleval juhul ei suuda haarata kaitse üksik-
asju ja peensusi.

kust nad san. kaarikutega ja tühjade laske-
moona veokitega pat. SP evakueeritakse.
Kerged haavatud saata pat. SP talud „T“
juurde.

Teinud eestoodud korraldused, võtab kompül vaatluse alla kolm küsimust: 1) tagasitõmbumine uuele positsioonile, 2) uue positsiooni organiseerimine ja 3) uue positsiooni julgustamine.

Tagasitõmbumine teostub kaalutlusil, et:

- suurendada vahemaad vastasega, mis vastase võimaliku pealetungi puhul soodustab tulerehvade mõju kasutamist nii ajas kui ruumis vastase hävitamiseks ja tagasilöömiseks;
- parandada vaatluse tingimusi ja suurendada relvade tulealasid;
- luua soodsamaid tingimusi võitluseks vastase soomusmasinatega;
- anda positsioonile suurem sügavus;
- luua eelserva taga soodsamaid ja varjatud manööverdamise ja varustamise võimalusi, ja
- hoiduda lähiste jäämisest vastupanupositsiooni eelserva ette.

Tagasitõmbumine võib sündida pimedas ja peab teostuma vastasele märkamatu. Seda võib teostada kahele viisil:

Esimeene moodus — jätta maha tagasitõmbumise katmiseks esijärgu rühmadest 2—3 jagu — kontaktiosadeks, kes markeerivad positsiooni terviklikust ja endist lahingukäiku (peamiselt tuleintensiivsust). Kui rühmad on jõudnud uuele positsioonile, tõmbuvad tagasi ka kontaktiosad. Teine moodus oleks, et esijärgu rühmad alustavad tagasitõmbumist korruga ja täielises lahingukorras. Kuna teisejärgu (III) rühm jääb kohale ja katab esijärgu rühmade tagasitõmbumist kuni toetusejoone läbistamiseni. Hiljem tõmbub ka teisejärgu rühm tagasi lahingukorras.

Viimane moodus on käesoleval juhul otstarbekam, sest nõrkade kontaktiosade mahajätmine ei takista vastase võimalikku pealetungi, küll aga segab lahingukorras tagasitõmbuvaid rühmi alustamast lahingut pealetungiva vastase tagasilöömiseks. Samuti on ohtlik maha jätta metsa üksikuid jagusid, kes võivad vastase haaramise puhul kergesti hävineda.

Uuel positsioonil on kompani kaitseõigu laius 1100 m. Eelserv ja relvade asukohad on tarvis valges välja luurata ja ära märkida, sest rühmad asuvad positsioonile pimedas, kus relvade laske-
kohale asetamine õigeks laskmiseks on

raske. Ka peab relvade kohaleasetamine sündima kiiresti. Alates vastasest lahtikumisest kell 2100, kulub tagasitõmbumisele umbes pool tundi, seega jääb relvade kohale asetamiseks ja muudeks organiseerimistöödeks ainult pool tundi, sest kell 2200 peab kompani olema täiesti lahinguvalmis.

Uuel positsioonil maastik — künkad „K“ ja „M“ määravad jõudude jaotuse, s. o. 2 rühma esijärku. Rühmal tuleks kaitsta u. 550 m rinnet, mida meie oludes võib lugeda normaalseks. Kõige otstarbekam on asetada esijärku III rühm (praegu tõmbumas komp. varru, ja I rühm paremalt tiivalt. I rühmal metsas on võimalus juba valges teha mõningaid ettevalmistusi uue positsiooni sissevõtmiseks. Rk rühmal oleks sobiv positsioon kõrg. „M“, mis võimaldab flankeerida kõrg. „K“ eelset maastikku, kus asub patüülit asetatud rk rühm.

Uuel positsioonil julgestuse korraldamiseks maastikuliselt kõige soodsam joon on Rätsepa ja Kristjanist 400 m kaugusel olev metsatukk. III ja I rühmal (esijärgu rühmad, uuel positsioonil juba valges tuleb lahinguelpostide kohad valmis vaadata ja rühmade tagasitõmbumisel lahinguelpostid sinna maha jätta.

Rühma positsioone luurama ja märkima oleks kõige sobivam saata rühmavanemaid, kaasa võttes igast jaost ühe mehe, kes rühma uuele positsioonile jõudes viiksid jaod neile ettenähtud kohtadele.

Pärast otsuse kujunemist tegi kompüli rühmaülematele tarvilikud korraldused järgi üksikükskudena: III rühma ülemale kell 1845 — suuliselt Karu talust 300 m kagus III rühma rajoonis, I rühmale — kirjalikult kell 1855. Pärast seda läks kompüli Karu tallu, kus andis kell 1910 käsu suuliselt II rühma ülemale, rk rühma ülemale, tt-püssi meeskonna ülemale.

Tehtud korraldused ja käsud kokkuvõetuna võiksid olla järgmised:

1. Pataljon püsib kaitsele praegusel joonel kuni kella 2100, pärast seda tõmbub tagasi ja

*) Kompüli käsk kaitseks on lühike ja üksik-asjades alles välja kujunemata. Ei saa anda ülesandeid automaatrelevadele jne. Korralduste tegemine kaitseks sünnib järkjärgult, kuid sellele vaatamata peab kompani olema alaliselt lahinguvalmis. Jõudnud uuele positsioonile kompüli tutvuneb rühmade olukorraga, täiendab ja viimistleb oma korraldusi kaitsepositsiooni organiseerimiseks.

asub kaitsele Kõrveküla, Kilgi k. jõe-
nele.

2. 4. kompani hoiab praeguse positsiooni oma käes kuni kella 2100, pärast seda kisub vastasest lahti ja asub kaitsele kõrg. 86,1, kõrg „K“, kõrg. „M“ jõe-
nele.

Komp. kaitsele jõe-
piirijooned:

— vasakult: kõrg. 86,1, Rätsepa m.v.a.

— paremalt: kõrg. „M“ s. a. Krist-
janist v. a.

Kompani asub kaitsele kahe rühmaga esi-
järgus, III — vasakul ja I — paremal.

Vahejooned rühmade vahel: mets „S“ I rüh-
male s. a., kõrg „K“ kirdeläng I r.v.a.
II rühm varus mets „S“ loodeserval.

3. — I ja II rühmal kell 2100 üheaegselt ja
märkamatu kiskuda lanti vastasest ja
täieluses lahingukorras liikuda tagasi:
I rühm — kõrgeõndikule „M“, kus
asuda vastupanupositsioonil esijärku;
II rühm — metsatukka „S“, kus asuda
kompani teise järku (toetusjoonde).*)

— III rühmal hoida praegune posits. oma
käes 15 minuti kestel pärast I ja II rüh-
ma taandumist labi III rühma positsiooni,
mille järgi tõmbuda tagasi kõrg. „K“,
kus asuda vastupanupositsiooni esijärku.

Rühma ülematel saata valges rühma-
vanemad ja igast jaost üks mees uue po-
sitsiooni luuramiseks ning äramärkimiseks
Kõrveküla, Kilgi k. jõe-
nele.

4. — I rühmast jätta maha üks jagu lahingu-
eelpostiks Kristjanist 400 m kagus-
oleva metsatuka rajooni.

— III rühmast jätta maha üks jagu Rät-
sepa rajooni. Lahinguelpostiael vaati-
luse ja alarmi ülesanne. Lahinguelpostid
taanduvad kompani kaitsele jõe-
piirijoonete suunas. Taandumise tähistavad rida kol-
laseid rakette.

5. — Rk rühmal püsida kohal kuni kella 2050,
pärast seda märkamatu tõmbuda tagasi
ja asuda uuele positsioonile kõrg. „M“
rajooni. Tuleülesanne: 1. jaoga luua tõkke-
tuli Rätsepa suunas ja 2. jaoga Kilgi
kõrtsi ette. Positsioon luurata valges ja
leppida kokku tulealade suhtes naaber rk
rühmadega, kes asuvad kõrg. „K“ ja
Kilgi kõrtsi juures.

— Tt püssil taanduda koos II rühmaga ja
asuda kaitsele läänepoolse talu „T“ ra-
jooni.

6. Minu KP III rühma juures. Taandumisel
liigun kaasa II rühmaga. Uuel positsioonil
minu KP mets „S“ loodeserval. Rakette
peale valgustusraketite, mitte kasutada kuni
korralduseni.**)

7. Komp. LP mets „S“, HP talude „T“
juures.

Sooja toitu saab kompani uuel positsioonil.

**) Kompüli taandumine II rühmaga sünnib
kaalutlusel, et juhul, kui III rühm kistakse la-
hingusse, oleks võimalik II rühma asetada vas-
tupanupositsioonile esijärku III rühma asemele.

Raketite kasutamise keeld on tingitud sel-
lest, et kompanil pole veel teada suurtükiväe ja
rk-de tulekava kaitseks. Rakettsignaaliid teata-
takse rühmadele uuel positsioonil.

Suurtükiväe tegevus II/8. rüg. kaitsele asumisel vastase survele.

Major J. Mäe.

1. Olukord suurtükiväe alal.

22. augustil kell 1800, kui patül II/8. rüg. andis korraldusi kaitsele asumiseks, suurtükiväe olukord võis olla järgmine:

Suurtükiväe jaotus, ülesanded ja patareide tulepositsioonide asetused samad, mis määratud grupül VI operatiivkäsuga nr. 1 *) p. p. 3—6, s. o.:

— VI kergegrupp 8. rüg. käsutuses ja III raskegrupp brigaadi üldtegevuseks. Kallaletungi algusest saadik toetas II/8. rüg. kallaletungi ja võitlust vastase positsiooni sisemuses ainult 3./VI k.-grupist, kuna kogu ülejäänud suurtükivägi toetas rügemendi pealööki, s. o. I/8. rüg. ja pärast ka III/8. rüg. (Tarbekorral rügul 8. erikorralduse põhjal võisid tulistada II/8. rüg. löiku ka III raskegrupp ja I./VI k.-grupist).

— Kuna suurtükivägi pidi tulistama ümberpaigutuseta kuni M 1 vallutamiseni ja, et see märk jäi vallutamata, siis patareid pidid asuma oma endistel tulepositsioonidel, s. o.: III raskegrupp — Taidla, Tilga, Rõõmu a.s. rajoonis, I./VI — Plaksi (lõunapoolne), 2./VI — Tilga talu ja 3./VI — Vesneri a.s. umb. üks km lõunapool.

Suurtükiväe vaatlus- ja komandopunkti-de asetused, topograafiline ettevalmistus, sideorganisatsioon ja laskemoona tagavarad olid muutunud tõenäoliselt järgmiselt:

— Kuna rügemendi kallaletungi lähteluse, s. o. Kirbu, Möllatsi a.s. joonelt võis toimetada maapealset vaatlust ainult kuni kõrg. 86,1, Kilgi kõrtsi jooneni ning Rätsepa, Kristjani ja Engavere rajoonidesse, missugused rajoonid nüüd siniste poolt juba oma alla võetud, seepärast suurtükiväe vaatluspunktid ja komandopunktid pidid olema nihutatud ettepoole ja nimelt Kõrveküla, kõrg. 86,1, Kilgi kõrtsi joonele, kuna eelvaatluspunktid sellest joonest veelgi eespool.

— Topograafiline ettevalmistus on vahepeal viidud lõpuni. Kõrveküla, Kilgi kõrtsi joonelt kuni M 1 jooneni patareidel olemas tulistamisega kontrollitud õiged laskeandmed märkidele kogu rügemendi ribas. See asjaolu lihtsustab ja kergendab laskeettevalmistuse töid kaitsele asumisel ja tulekava täitmisel ka öösel; jääb ainult arvesse võtta ilmastiku muutuse parandusi.

*) Vt. „Sõdur“ nr. 11, s. a.

Suurtükiväe side põhiskeem on endine VP ja KP ettepoole nihutamise tõttu on sideorganisatsioon vastavalt täiendatud. Keskaamade asukohad endised.

Grupül VI operatiivkäsu nr. 1. p. 11 järgi Grupi LP pidid patareidele üle andma kell 1300—1330 ½ tü, s. o. tühjendama grupi voori. Silmas pidades häid laskemoona juurdeveotingimusi autodel, tuleb järeldada, et diviis varustas enne kell 1800 grupi LP-sid vähemalt ½ tü laskemoonaga. Kui arvestada, et lahingupäeva jooksul kuni kell 1800 patareid lasid välja ühe tü, siis kell 1800 oleks laskemoona järel patareide tulepositsioonidelt — ½ tü ja grupi vooris ½ tü.

Vaadeldes üksikasjalisemalt 3./VI k.-gr. olukorda tuleks veel täiendavalt mainida, et kell 1800 patarül asus VP-s Kilgi kõrtsi juures koos patül II/8. Patarei eelvaatluspunkt Engaveres 5. kompani juures. Patarei telefoni keskjaama Möllatsi a.s. idaserval metsavahelise tee juures. Patarül on ühenduses grupül VI telefoni kaudu läbi patarei keskjaama ja grupi eelkeskjaama, mis asub Kirbu metsa põhjaserval. Patarei tulepositsioon kõrg. 65,2 200 m lõunapool; lähivaatluspunkt ja rk kõrgendikul Vesneri as. juures 400 m lõunas eelikute asukoht tulepositsioonist 400 m lõunapool metsa lagendikul; patarei voor Aravuste külas. Laskemoona patarei tulepositsioonil ½ tü; patarei lahingumoonaga voor Aravuste külas täiendamas või juba täiendatud ½ tü laskemoonaga.

2. Suurtükiväe tegevus kaitsele asumisel II/8. kontaktijoonel kuni pimeduse tulekuni.

Patül II/8. rüg. käsu p. 7 järgi pataljoni otsetoetuseks jääb endiselt 3./VI patarei. Peale seda kell 1800 kuni kell 2200 pataljon võib saada rügüli kaudu I./VI patarei tuletoetust. Grupül VI oper. käsu nr. 1 p. 4 järgi I./VI patarei tegevusloik ulatub Raadi vlm. kuni mets „W“ (s. a.), s. o. I./VI patarei oma praeguse asukoha ja vaatluse organisatsiooni tõttu peab olema suuteline tulistama pataljoni kogu löigu ulatuses; kallaletungi ettevalmistustule perioodil ta tulistaski sinna.

Mõlema patarei ülesandeks on toetada II/8. osi kaitsele praegusel kontaktijoonel kuni kell 2100 ja katta nende osade tagasitõmbumist uuele positsioonile kuni kell

2200. Meie teame, et enne kell 1800 II/8 osad 3./VI patarei toetusel löid tagasi vastase vastulöögid praegusele kontaktijoonele, seega 3./VI patareil tuleb edaspidi vajaduse korral ainult korrata neidsamu tuleülesandeid, mida ta teostas juba vastase eelmiste vastulöökid ajal. Peale selle patareil tuleb tulega katta jalaväe ümberkorraldusi praegusel asetusjoonel, millised teostatakse patülit saadud nõudmiste alusel ja vaatluse järgi. Järelikult 3./VI patarei asetus, sidekorraldus ja tegevus kuni kell 2200 peab jääma samaseks, nagu see seni oli. Patarül 3./VI peamiseks mureks on otstarbekohasemalt ära kasutada vajaduse korral 1./VI patarei tuletoetust II/8. rindel. Selleks patarül 3./VI olles teadlik patül II/8 edaspidise tegevuse kavatsustes ja soovides suurtükiväe tuletoetuse suhtes, astub kohe ühendusse grupül V, kes lõplikult määrab 1./VI patarei toetuse ulatuse ja viisi, silmas pidades II/8. tegevuskava ja vajadusi.

3. Suurtükiväe tegevus II/8. rüü. kaitsele asumisel uuele positsioonile.

Patül II/8. rüü. käsu p. 7 järgi uuel positsioonil (alates kell 2200) 3./VI patarei jääb endiselt II/8. otsetoetuseks. Peale selle alates samast ajast üldtegevuse suurtükiväe 1./VI ja 2./III patareid on valmis kõvendama suurtükiväe tulesid II/8 löigus, muidugi ainult rüü. 8. nõusolekul.

Suurtükiväe tegevuse vaatlemisel tuleks uurida järgmisi küsimusi:

- missugused on patareide ülesanded II/8. toetusel uuel kaitsepositsioonil; tulekava;
- suurtükiväe ümberpaigutuse küsimus; tulepositsiooni organiseerimine;
- vaatlus ja side;
- laskemoonaga varustamine.

Kaitsel otsetoetuse- ja käsutuse-suurtükivägi teotseb tulikoondistega maastiku punktidele, milledest vastane võib läbi minna, või kasutada jalaväe ja tankide koondukohadena või kus on ilmsiks tulnud vastase kallaletungi ettevalmistused. Tähtsamad pealetungisuunad suletakse tulitõketegega. Samuti suurtükivägi oma tuledega toetab vastulööke. Vastase jalaväega koos edasiliikuvad tangid peavad sattuma suurtükiväe ja teiste tangivastaste relvade ettevalmistatud tule alla kas tangitõrje suurtükkidest või tõkketuledega. Üldtegevuse suurtükivägi täiendab otsetoetuse- ja käsutuse-suurtükiväe tuld. (LE §§ 27, 30, 324—328; JE II §§ 157—159.). Uurides maastikku II/8. pataljoni vastupanupositsiooni rajoonis ja selle ees, näeme, et vastase jalaväe

ja tankide kallaletungi lähemaiks koondus- ja lähterajoonideks on tõenäoliselt järgmised kohad: Rätsepa talu, Karu talu, Engavere metsa kagu serv, Engavere küla, Kristjani talu ja Kristjani metsatukk. Neisse kohtadesse tuleb ette valmistada vastulöögitulesid 2—3 patarei tulekoondistega. Vastase jalaväe ja lahingumasinade pealetungi tõenäosemad suunad on Karu, Rätsepa ja Kristjani taludest kõrg. „M“ suunas ja Kristjani talust ning maanteed mööda Kilgi kõrtsi suunas. Seepärast tuleb ette valmistada patareide tõkketuled vastupanupositsiooni eelserva ette kõrg. „M“ ja Kilgi kõrtsi juures. Tulesid positsiooni sisemusse (LE § 319) tuleb ette valmistada kõrg. „M“, Kilgi kõrts ja „T“ metsa rajoonidesse (vt. Suurtükiväe tulede tabel ja skeem).

Kaitsel suurtükiväe tulepositsioonid asuvad väljaspool vastupanupositsiooni tagaserva. Järgustatud sügavusse, suurtükivägi oma alalistelt positsioonidelt peab võima: kõigi patareidega osa võtta tõkketuledest vastupanupositsiooni eelserva ees, vähemalt osa patareidega — toetada lahingueelposte, võtta osa võitlusest vastupanupositsiooni sisemuses ja toetada naabrite tegevust. Srt. tulepositsioonid valmistatakse ette lähedamaa võitluseks kõigi patareis olevate relvadega (LE § 309). Patareide praegused tulepositsioonid asuvad umbes 3 km kangusel vastupanupositsiooni eelservalt, seega vastavalt eestoodud tingimustele ning patareide tulepositsioonide vahetamist nii ette või ka taha ei ole vaja ette võtta. Peale selle patarei tulepositsioonide vahetus praeguses olukorras nõrgendaks paariks tunniks umbes poole võrra tuletoetust ja raskendaks suurel määral laskeettevalmistustööd ning tulekava täpsat täitmist. Jättes patareid endistele tulepositsioonidele, tuleb aga tingimata tulepositsioonide rajoonides luurata ja ette valmistada varupositsioonid selleks juhuks, kui vastase suurtükivägi võtab tule alla patareide alalised tulepositsioonid. 3./VI patarei varupositsioon võiks olla kõrg. 65,2 200 m põhjapool; selle positsiooni asukoht tuleb täpsalt kindlaks määrata ja tema suhtes laskeandmed valmistada. 3./VI patarei alalise tulepositsiooni tähtsamad ettevalmistustööd lähedamaa võitluseks on tangitõrje organiseerimine, milleks on vaja Mõllatsi metsa ja Vesneri a.s. (s.a.) sektoris valmistada ette laskeandmed vastase lahingumasinade (tangide, tankettide ja soomusautode) tulistamiseks otsesihhimisega ja seda aktiivtegevust täiendada kunstlike tõketega. Rk ja lähisvaatluspunkti asukohad ning ülesanded endised. Patarei

tulepositsiooni kindlustamistööd ja moondamine peavad olema juba läbi viidud, sest et patarei asus kohal üle 10 tunni.

Parimad vaatlusevõimalused vastupanupositsiooni eelserva ette avanuvad vastupanupositsiooni eelserva joonelt kõrg. „K“, kõrg. „M“, Kilgi kõrtsi rajoonis ja Mõllatsi a.s. põhjaosas. Sidekorraldus jääb põhijoontes endiseks ja muutub osaliselt selle tõttu, et patarei vaatluspunktid peavad tõmbuma tagasi vastupanupositsiooni eel-tähendatud rajoonidesse. Peale selle sidevõrk täieneb kahejuhtmeliste ja põikühen-

duste loomise arvel (Side-eeskiri II osa § 216). 3./VI patarei asetus ja sidekorraldus (vt. skeem).

Pimeduse tulekuks on patarei laske-moonatagavarad täienenud kuni 1 tü. Kuid vahepeal (kell 1800 kuni kell 2200 ja ka öösel) see tagavara tõenäoselt kahaneb vähemalt poole tü võrra, seepärast patarül peab nõudma ja saama grupi LP-st öö jooksul vähemalt pool tü laskemoona, et järgmise päeva hommikuks oleks patarei kasutada üks tü.

Suurtükiväe tulede tabel II/8. rüg. kaitselõigus 22.08 alates kell 2200.

Tulistajad patareid	T u l e ü l e s a n d e d			Laskemoon	Tuleviis	Tulede väljakutse kord ja viis	Märkusi
	Vastulõõgi tuled	Tõkketuled	Tuled vastupanupos. sisemuses				
	m ä r g i d						
1./VI, 3./VI ja 2./III	Karu talu			Granaat n. süüt. 1)	3 min. tulekoondis suurendatud tule- kirusega	Grupül VI või patül II korraldu- se järele	1) Horisontaaljoone peal on 1./VI laske- moon, kuna joone all — 3./VI ja 2./III laskemoon 3 min. tulekoondise suurendatud tulekiir- sus on: -k. kahur. 4 lasku/m. -k. haub. 3 " " -r. haub. 2 " "
	Engavere metsa kagu serv			Granaat h. süüt.			
	Kristjani tal			" " "			
	Rätsepa tal			" " "			
5./VI	Kristjani metsatukk	Vastutav tõkke- tuli nr. 2 kõrg. „M“ ette		Granaat h. süüt.	2 min. tulelõõk suurendatud tulekirusega	Rida punaseid rakette või telefoni teel — komptül 6. kor- raldusel, pa- tarül — vaatluse järele	2 min. tulekoondise ja tulelõõgi suuren- datud tulekiirus on -k. kahur. 6 lasku/m. -k. haub. 4 " " -r. haub. 3 " "
3./VI		Kõrval tõkkelu- nr. 2 Kilgi kõrtsi ette	" " "				
1./VI ja 3./VI			Kilgi kõrts	Granaat n. süüt. 1) Granaat h. süüt.	2 m. tulekoondis suurendatud tulekirusega	Grupül VI või patül II kor- ralduse järele	
1./VI, 3./VI ja 2./III			Metsatukk „T“	" " "			

Tangitõrje tänapäeval.*)

Major K. Tammekand.

Kui looduslikud esemed ei tõkesta külfaldaselt tankide kasutamist, tuleb neid täiendada kunstlikult.

Looduslikkude esemete täiendamine nõuab võrreldes kunstlikkude tõkete loomisega vähemat tööjõudu, tööaega ja materjalide kulu. Seepärast tuleb neid luua seal, kus seda olukord vähegi võimaldab. Loodus-

likkude esemete kunstlik täiendamine seisab:

- nõlvakute järsustamises,
- soopinnase nõrgestamises,
- kannustikkude ja metsade tihendamises,
- süviste, aukude süvendamises ja laiendamises,
- kiviaedade ette kraavide või aparellide kaevamises,

*) Vt. „Sõdur“ nr. 22/23. s. a.

— veekogude paisutamises, kallaste ujutamis ja soistamis.

Järsundikke tuleb moondada, et vastane ei märkaks tõket kaugemalt ja ei teaks tarvitusele võtta vastuabinõusid.

Sood, mis sügavalt pehmed, kuid mille pinnas läbi kasvanud taimede juurtega, on tankidele ületatavad. Nende muutmise tangivastaseks tõkkeks nõuab pinnase kõrvaldamist või läbilõikamist 0,5—1 m ruutudeks.

Nõrgendatud riba laius peab olema vähemalt 10 m, et tank seda hooga ei saaks ületada.

Kännustikke ja metsi, kus kändude ja puude tihedus võimaldab tankidele läbipääsu, võib vaiadega tihendada nii, et vabad vahed ei oleks suuremad kui 1,5—2 m. Sügavuti olgu tõke vähemalt kaherealine. Vaiade jämedus olgu 20—35 cm, pikkus 2—2,5 m, millest $\frac{2}{3}$ maa sees.

Süviseid ja auke võib täiendada ja laiendada tangitõketeks.

Põldude, heinamaade ja karjamaade kivivaiad on tankidel ületatavad, kuid neid saab muuta tangitõkkeiks kraavi või aparelli ehitamisega aia ette.

Ojad ja väikesed jõed, mis oma kallaste omadustelt või vähese vee tõttu ei moodusta tankidele tõket, tuleb paisutada nende kallaste üleujutamisega või soistamisega. Paisutusi on kõige kergem teostada sildade avauste sulgemisega.

Looduslike tangitõkete puudumisel ehitatakse kunstlikud. Ehitiste iseloom ja ulatus oleneb kasutada olevast ajast, materjalist, tööjõust, maastikust ja vastasel tarvitusel olevate tankide tüüpidest. Tõkkeid tuleb ehitada eeskätt sinna, kus on oodata vastase tankide kallaletungi.

Kunstlike tõkete hulka kuuluvad: raidtõkked, vaitõkked, kivitõkked, kraavitõkked, püünised, barrikaadid, teede ja sihtide sulud, miinitõkked, suitsukatted, gaasipilved.

Raidtõkke loomine on võimalik metsas, mille tihedus on vähemalt üks puu 10 m² peale ja kus puude jämedus ei ole alla 20 cm. Puud langetatakse 0,60—0,70 m kõrguselt kännult ja võimalikult nii, et jääksid laastuga kännu külge. Aluspuud langetatakse risti ja pealmised rõõbiti tankide võimalikule liikumise suunale, latvadega vastu liikumise suunda. Tõkke sügavus olgu vähemalt kahe puu pikkune. Hõredama metsa juures on soovitatav seda tihendada vaiadega.

Vaitõkete loomine on mõeldav, kui läheduses leidub materjale. Vaitõkke loomiseks on tööaeg pikk ja materjalide kulu

võrdlemisi suur, seetõttu lahinguolukorras võivad tulla ehitamisele vaid lühemad järgud defileede või teatud suunade sulgemiseks. Meil korraldatud katsetel on selgunud, et vaitõke isegi rasketankidele ilma vastava ettevalmistuseta on ületamatu.

Kivitõkke loomine on võimalik seal, kus saadaval kivid, mille läbimõõt 0,60—0,70 cm. Kivid asetatakse ridadena malekorras 0,8 m vahedega kas lahtiselt maa peale või kaevatult $\frac{1}{3}$ maasse.

Kraavitõkete ehitamine on seotud suure aja- ja tööjõu kuluga, eriti seal, kus maapind kaevamiseks raske. Tank on suuteline ületama kaevikuid, mille laius ei ületa sabaga tangil 40% ja sabata tangil 35% tangi pikkusest. Järelikult kraavitõkke laius peab olema vähemalt 50% kallaletungiva tangi pikkusest.

Kraavitõkkeid on vajalik moondada, sest vastasel korral saab aegsasti ette valmistada nende ületamist vastavate abivahenditega.

Püünis kujutab endast tangi mõtteid ületavat „hundiauku“. Püüniste ehitamine on seotud suure aja- ja tööjõukuluga ja seepärast võidakse neid ehitada kohtadele, kust tangid paratamata peavad läbi sõitma (kitsustikud, teed, sihid jne.). Püünised tulevad erti hästi moondada, et tangid sõidul neid ei märkaks. Et tank püünisesse langemisel vigastuks, on soovitatav püünise põhja asetada kas püstvaiad või kivid. Muide, Itaalia-Abessiinia sõjas abessiinlased kasutasid püüniseid. Ajakirjanduse teateil olevat kinni püütud paar tosinat itaalia tanke. Et abessiinlased ei osanud kinnipüütud tanke kasutada, siis aetud püünised kinni ja maetud tangid maa alla.

Barrikaade ehitatakse asulates tänavate sulgemiseks. Barrikaadide ehitamiseks kasutatakse igasugust käepärast olevat materjali ja abinõusid. Et barrikaadid kaugel nähtav poleks, ehitatakse ta harilikult tee, tänavate jne. käänakute taha.

Miintõke on passiivsetest tangitõrjevahendeist mõjuvamaid, sest ta ainult ei takista tankide liikumist, vaid viib nad ka rivist välja. Maailmasõjas kasutati tangitõrjeks suure lõhkejõuga miine. Nende ülesanne oli tankide lõplik hävitamine. Seesuguste miiniväljade ehitamine on aga aeganõudev. Kaasaja vaadete kohaselt on tangitõrje miinide ülesanne eeskätt tangi edasiliikumise takistamine, kuna tangi hävitamine jääb tangitõrje kahurite ülesandeks. Tangi edasiliikumise takistamiseks on küllalt tangilüliliku purustamisest. Tangilülilikut suudab purustada umbes 800 g tu-

gevajõulise lõhkeainega täidetud miin. Seesugused kantavad miinid on lihtsad käsitada, hõlpsasti maha asetatavad ja tarvituduse möödumisel üleskorjatavad.

Miine on võimalik asetada igasugusele maastikule ja igal aastaajal. Miinitõke koosneb ühest või rohkem miinireast. Miine tuleb asetada sellise arvestusega, et iga 0,6–0,7 m jooksva rinde alale tuleks vähemalt üks miin. Miinid harilikult moondatakse. Parim moondamise viis on, kui miini asetuskohalt maakamara üles võtame, miini mahu võrra mulda kõrvaldame ja miini tehtud pessa asetades katame maakamara. Kantavaid miine on võimalik kasutada laiemas ulatuses isegi välisõja oludes. Seepärast miinide katsetamisele pööratakse küllaldast tähelepanu.

Saksa sõjaajakirjanduse andmeil on motoriseeritud pionerkompani suuteline 0,5 tunni jooksul 1 km ulatuses katma rinnet vajalise miinitõkkega.

Inglaste jalaväebrigadis katsetatakse motoriseeritud tehniliste üksustega, mille koosseis 2 ohv., 38 pioneri, 6 väljaspool teid liikuvat autot ja 3 mootorratast. Üksus võtab 2 kg miine kaasa 1250 tk. Mootorrataid kasutatakse peamiselt sideks, kuna autodel liigub meeskond ja veetakse miine. Katsetamisel on ka pionerkompanid, mis koosnevad 4 rühmasti, kusjuures igas rühmas on 6 väljaspool teid liikuvat autot. Nendest on üks rühmaülema käsutuses, neli veavad meeskonda ja üks materjalosa. Seesuguseid rühmi kasutatakse kiirmiinitõkete ehitamiseks.

Jaapanlased katsetavad miin-torpeedodega. Miin-torpedo sisaldab 2000 gr tugevavajõulist lõhkeainet. Miinis asetub torpedo põhimõttel töötav mehhanism. Miinid asetatakse maast 50 cm kõrgusele vaiade külge traataia ette ja 50 m vahedele. Vahed ühendatakse traadiga. Tank, purustades traattõket, surub maha miini ühendava vahetraadi ja rebib katki konksu, millega miin posti külge kinnitatud. Konksu katkirebimisel hakkab miinis asuv mehhanism tööle ja miin ründab tanki küljelt.

Miinivälja moodustamisel miinide arvu vähendamiseks kasutavad jaapanlased liikuvaid miine. Selleks sõdurid kaevuvad peidikutesse, normaalselt tangitõkete lähedusse. Miinid asetatakse üksteisest 30–50 m vahedele ja ühendatakse traadiga. Kui rännakul tank liigub miinide vahe koha suunas, siis sõdur lömbab traadist miinid tangi ette. Seesuguse mooduse juures 2 meest ja 1 miin katavad 30–50 m rinnet,

millega saame suure kokkuhoiu miinide arvus.

Suitsukate ei tõkesta otsekohe tangi tegevust, kuid vähendab tule mõju ja raskendab vaatlust.

Kui tangid pole gaasikindlad, siis sõjagaasi kasutamine raskendab tangi meeskonna tegevust.

Aktiivsed tangitõrjevahendid on: lennukivi, tangid, jalaväe tulirelvad, käsigranaadid, puntrad, leegiheitjad, kahurvägi, tangitõrjekahurid, tangitõrjepüssid.

Lennuväe peamiseks ülesandeks tangitõrjes jääb luure, s. o. tangikoondiste õigeaegne avastamine ja tangikoondiste pommitamine.

Tank suudab tangi vastu võidelda ainult tulega. Seega tangitõrjeks kõlbavad ainult kahuriga varustatud ehk hävitustangid. Tangi võitlust tangi vastu võib käsitada ainult teoreetiliselt, sest praktilised kogemused sel alal puuduvad.

Kaitsja hävitustangid asetatakse kallal tungi ettevalmistamise perioodil ootele järgustatud sügavusse. Vastase rünnakul avavad nad tule varjatult ja annavad vastulöögi läbimurde kohale. N. Vene vaadete kohaselt tangirühm kaitsel asub varjatult, avab ründavate tankide pihta tule tiivalt või seljatagant. Vastase tangi kolonni soovitakse tulistada rindelt või seljatagant, sest kolonni tiivalt tulistades on viimasel lihtsa tornide pööramisega võimalik avada kõigist relvadest tuli kaitsja pihta. Selle vältimiseks soovitakse tule avamisega oodata kuni ründaja on lahingukorda hargnenud, või avada tuli rindelt või seljatagant.

Kaitsel tangid liiguvad nii palju kui see tarvilik paremate laskekohtade valikuks. Kaitsja tangid peavad tule avama ootamatult ja võimalikult kõigist relvadest, et vastast enne hävitada, kui ta suudab orienteeruda ja kaitsjat omakorda tulistada ja rünnata.

Tankide ja mehaaniliselt liikuva kahurväe koostööl püütakse ründavad tangid suunata nõnda, et neid oleks võimalik tulega hävitada tiivalt või seljatagant. Inglaste vaadete kohaselt üksiku tangi võitlus tangi vastu kujuneb kahevõitluseks, kus võidab see, kes osavam. Normaalselt aga tuleb tangivastasesse võitlusesse rakendada tangiüksus — rühm või kompani.

Tangivastases võitluses tuleb eeskätt riivist välja lüüa juhi tank.

Üldiselt tangid teotsevad kaitsel alasi ja haamri põhimõttel, kus ründavaid tanke seovad rindelt tangitõrjerelvad ja hävitustangid. Samal ajal liiguvad löögiosa tangid

varjatult ründavatele tankidele seljataha, et sealt lööki anda.

Jalaväe tulerelvadest soomustlâbistavate kuulidega tulistades lâbistavad kuulid 350 m pealt 7 mm, 300 m pealt 8 mm ja 250 m pealt 9 mm parima Vickers soomuse. Soomus 11 mm ja paksem annab täielikku kaitset soomustlâbistavate jalaväe relvade kuulide vastu. Tankettide soomus on harilikult alla 11 mm, seega võib neid kaugustel alla 250 m soomust lâbistavate püssikuulidega välja viia rivist. Ka tugevama soomusega soomustatud tangid ei ole kõikjalt ühepakuse soomusega kaetud.

Harilikult põhi, lagi ja horisontaalse kalakuga pinnad omavad nõrgema soomuse; seepärast püssist tanke tulistades tuleb leida nõrgemad kohad. Soodus juhuseks selleks on siis, kui tangid on tõkkeid ületamas, kusjuures nad laskuvad kaevikutesse, paljastades lae ja kaevikuist väljudes paljastavad põhja. Neid juhuseid tuleb alati kasutada, tulistades tanke soomustlâbistavate kuulidega.

Jalaväe tuld kartvateks kohtadeks tankidel on veel lülikud, vaatluspilud ja relvadesad. Tulistades lülikuid võime rikku da ühenduspoldid. Peenlülikud on püssikuulidele tundelisemad kui vana tüüpi laiad lülikud. Tulistades vaatluspilusid ja relvapesi ka hariliku püssi ja kuulipilduja laskemoonaga, saame teatud tagajärgi. Vaatluspilude vahelt tungivad linapritsmed läbi ja vigastavad meeskonna silmi. Tina- pritsmete kaitseks on konstrueeritud periskoobid ja tripleksklaasid vaatluspilude ette. Periskoobi tabamisel hariliku püssikuuliga muutub ta kõlbmatuks ja tuleb asendada uuega. Selleks on tarvis periskoope tagavaraks. Osava tulistamise juures see tagavara võib lahingu vältel lõppeda ja tangi meeskond kaotab vaatlusvõimalused.

Tripleksklaas kaitseb küll tinapritsmete eest, kuid raskendab niigi viletsat vaatlemist tangist. Kuul, sattudes vastu tripleksklaasi tumestab klaasi niivõrd, et see tuleb asendada uuega.

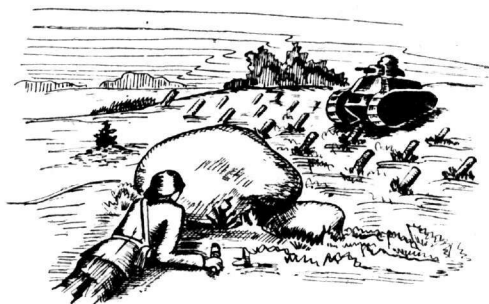
Kuulid, sattudes laskepesadesse (eriti munaühendustesse), kiiluvad laskepesad niivõrd kinni, et relvad kaotavad liikuvuse.

Jalaväe tulirelvadest tuleb tanke tulistada peamiselt siis, kui nad ületavad tangitõkkeid. Täpsuskütid tulistavad eeskätt tangi vaatluspilusid. Vastavate katsete tulemustena võib nentida, et täpsuskütid on suutlised tekitama tankide meeskonnale küllaldaselt kaotusi.

Meie jalaväe eeskiri näeb ette, et jalaväe otsesesse lähedusse jõudnud tangid hävi-

tatakse käsigranaatidega. Võitluses tankide vastu kasutatakse pealetungi käsigranaate, sidudes neid 5—6 kaupa kokku pundar- deks.

Tankide ilmumisel käsigranaatide puntrad visatakse tangi alla. Tangi lüliku all lõhkev käsigranaadipundar on suuteline purustama tangi lülikut ja seega tangi ajutiselt rivist välja viima. 5—6 käsigranaadist koosnevat pundart laskur suudab visata umbes 15—20 m kaugusele. Et käsigranaadipundar tangilüliku all lõhkeks, on tarvis teda tangi liikumise suunas ette visata sellise arvestusega, et lõhkemine sünniks ajal, mil tank käsigranaadipuntra otsa sõidab. Modern tank liigub manööverdades lahinguväljal umbes 15—20 km tunnikii-

Laskurid võitluses tankide vastu käsigranaatidega.

rusega ja seega on käsigranaadipuntrast mööda sõitmise võimalused suured ning tabamine raskendatud. Seda tõestavad ka laagrites korraldatud vastavad katsed.

Tabamisvõimaluste suurendamiseks on tarvis käsigranaadipuntraid varustada helk-

sütikutega või pilduda neid tangi alla siis, kui tangid ületavad tangivastaseid tõkkeid ja nende edasilikumine on aeglustatud.

Tabamisvõimaluste suurendamiseks on jaapanlased konstrueerinud magnetiseeritud käsigranaadi. See sisaldab 600 gr tugevajoulist lõhkeainet asetatuna pressitud papist kesta. Selle kesta peal on kaks vastastliku asetatud magneettrauda. Väline kuju on lamea kastikese taoline, millel põhi ja kaan magnetiseeritud. Selline magnetiseeritud käsigranaat visatakse tangi laele, kus ta 45° kallakut välja kannatab. Käsigranaatidega võitlejad asuvad peamiselt tõkete tahapeidetult, kust nad suudavad tanki tabada umbes 20 m kauguselt. Katseteks olevat asetatud koerad tanki. Pärast käsigranaadi lõhkemist olnud nad surnud.

Tangivastast võitlust käsigranaadipundardega võiks teostada kolmel järgmisel viisil:

a) määrata teatud arv võitlejaid, kes varustatult käsigranaadipundardega, asuvad laskurkaevikust umbes 100 m ettepoole ja peituvad. Kui ründav tank on lähenenud umbes 15 m kaugusele, viskab või õigemini veeretab võitleja käsigranaadipuntra ette. Üksikuid peidetultasuvaid käsigranaadipundardega varustatud võitlejaid tuleks asetada peamiselt tangivastaste tõkete lähedusse, sest neid ületades tangi liikumiskiirus on väike, seega tabamisvõimalus hea. Pealegi tõkkeid, eriti kaevikuid ja järsustikke, ületades tangirelvad on suunatud nõnda, et nendest tulistamine on raskendatud.

b) Määrata teatud arv käsigranaadipundardega varustatud võitlejaid, kuid neid mitte eraldada ettepoole teistest võitlejast. Nad asuvad tankidega võitlusse siis, kui tangid lähevad umbes 15 m kaugusele.

d) Käsigranaadipundardega tangivastaseks võitluseks mitte määrata erilisi võitlejaid, vaid iga võitleja, kelle lähedusse tank satub, veeretab tangi alla käsigranaadipuntra. Selleks peab iga võitleja oskama kõrvalülesandena käsigranaadipuntraid tangi alla veeretada. Neid tuleb selleks varustada käsigranaadipundardega ja tutvustada käsigranaatide pundardesse sidumise tehnikaga.

Leegiheitja tuleb asetada vastupanupositsiooni eelservale ja anda temale tangi vastu võitlemise ülesanne. Leegiheitja tulejuga juhitakse ründava tangi vaatluspile ja laskeavade pihta. Selliselt juhitud tulejuga pimestab tangijuhti ja takistab tema tegevust. Leegiheitja tuli on mõjuv ainult 20—30 m pealt ja seega suudab üks

leegiheitja pimestada ainult üht tanki. Vastaval katsel Männiku laagris leegiheitja põlevaine tungis tangi piludest tangi sisemusse ja põles seal edasi. Sarnasel juhul muutub tangi meeskond võitlusvõimetuks ja võib tekkida tangis olevate põlevainete süttimine ning plahvatus.

Mõjuvamaks tankitõrjevahendiks on kahuri. Kahuri mürsk on suuteline tanki hävitama või ajutiselt rivist välja viima. Isegi kahuri mürsukillud purustavad tangilülaku niivõrd, et tank kaotab liikumisvõime.

Tangitõrjeks võib kasutada rasket, väli- ja õhukaitsekahurväge. Tanke tulistatakse kaudse- või otsesihimisega. Kaudsiesihimisega kahurtuld võib kasutada peamiselt tangikoondiste pihta. Tõhusam kaudselt tulistamisest on tulistamine otsesihimisega. Kuid hariliku kahurväge rakendamine tangitõrjeks pole alati küllalt kohane kalliduse, paendumatuse ja suure kogu tõttu. Seepärast ongi kaasajal konstrueeritud eri-tangitõrjekahurid. Neid on kaasajal väga palju tüüpe kaliibriga 37—75 mm, algkiirus 600—900 m sekundis, läbistavad 20—60 mm soomuse, liiguvad hobusejõul või mehaaniliselt liikuvail veovahendeil.

Tangitõrje-kahurid paigutatakse positsioonile vastupanupositsiooni sisemusse järgustatud sügavusse. Arvatakse, et üks tangitõrjekahur suudab lahinguväljal 3—5 tanki rivist välja viia.

Tankide massiline kallaletung paneb kaitsja jalaväe kriitilisse olukorda ja ühtlasi raskendab tangitõrjekahurite tegevust. Seepärast konstrueeriti 20 mm tangitõrjepüssid. Need asuvad kaitsja jalaväe vahetus läheduses, viibivad niioelda võitleja õla kõrval ja on alati teotsemiseks valmis. Nad kujutavad enesest väikest märki, seega kallaletungija kahurvägele raskesti tabatavad. Tangitõrjepüss kaalub 38 kg, tulistab üksiklaskudega, omab 750—850 m. sek. algkiiruse, läbistab kerge- ja lähedatel kaugustel isegi keskmise tangi soomuse.

Tangitõrjet käsitlevat kirjandust lugedes olen paaril korral leidnud mõnesõnalisi märkmeid sellest, et tangivastases võitluses tuleb kasutada enesepeitmist. Selleks soovitati kaitsjatel asuda sügavatesse kitsastes kaevikutesse, lasta ründavad tangid läbi ja asuda tankidele järgneva jalaväe kallaletungi tagasilöömisele. Minu arvates enesepeitmine tangivastases võitluses, arvesse võttes meie olusid, väärrib rohkem lähelepanu. Kui passiivsd tangivastased tõkkes ei ole suutnud kõiki ründavaid tanke tõkestada ja aktiivsed võitlusvahendid neid rivist välja viia, siis paratamatult osa neist asub vastu-

Laskurid aukudes tangivastases võitluses.

bada oma jalaväge. Kaevuda võiks umbes nii, nagu joonisel näidatud. Sarnaselt kaevunud võitlejale pole tank hädaohtlik — otsa sõites liigub august üle ja relvast tulistades vaevalt suudab tabada. Sellise augu kaevamine on lihtis ja seda enesepeitmise moodust võiks edukalt kasutada, eriti välisõja oludes. Kui augu kaevamiseks ei jätku aega või maapinnas ei ole soodus, siis tuleks enesepeitmiseks kasutada maapinna volte, üksikuid puid, kive, põõsaid, kraave jne. Selliselt varjunud võitlejat on tank küll suuteline relvast tabama ja otsa sõites hävitama, kuid need tabamise- ja hävitamisevõimalused on märksa vähemad, kui taandumisel. Tangi ülesanne normaalselt on kuulipildujate, tangitõrjerelvade, kahurite ja taanduva jalaväge hävitamine.

Tangitõrjerelvade suur tuletäpsus ja laskekiirus sunnib tanke lahingus arendama maksimaalset liikumiskiirust, seepärast hoiduvad tangid kallaletungil kõigest sellest, mis segab ja takistab nende liikumist ja manööverdamist. Tangid harilikult ei hakka üksikute esemete, kivide, puude jne. tagant

panupositsiooni eelserval jalaväge tulepesade hävitamisel, kuna osa valgub vastupanupositsiooni sügavusse, et seal tangitõrje vahendeid rivist välja viia, varude liikumist takistada ja neid segi paisata. Sellisel juhul jääb kaitsjal üle kas taanduda või peituda. Taandudes tekib jänesejaht, kus taandujad osutuvad tankide kuulipildujatele soodsateks märkideks. Selle vältimiseks tuleb kasutada vähemohtlikku moodust, s. o. enesepeitmist. Selleks võitlejad kaevuvad üksikutesse sügavatesse aukudesse, mis pakuvad kaitset tangi lüliku ja tule eest, kust aga on võimalik käsigranaadipuntraid tangi alla pilduda ja tangi järel ründavat vastase jalaväge tulirelvadest tulistada ja teda tarbekorral täägiga vastu võtta. Lähedamaa võitluses, eriti võitluses külma relvaga, vastase tangid ei saa täiel määral teotseda, sest võivad ta-

Võitlus tankidega Itaalia-Abessiinia sõjas.

üksikuid võitlejaid otsima. Seda tehes unustaksid nad oma peamise ülesande ja satuksid sõodaks tangilõrje relvadele. Pealegi on tangist piiratud vaatlusvõimaluste tõttu raskendatud nende märkide leidmine, millised ise ei avastu.

Kokku võttes võib tähendada:

Tank on võimas võitlusvahend. Tema lahinguvõimete viimistlemine jätkub.

Kuid tank, vaatamata oma võimetele, evib küllaldaselt ka negatiivseid külgi.

Maastiku elemendi, s. o. looduslike tangitõkete maksimaalne kasutamine, kunstlike tõkete ehitamine, olemasolevate aktiivsete võitlusvahendite kokkukõlastatud tarvitamine ja lõpuks varjumine ja enesepeitmine peavad ka meie oludes vastase tankide edukat tegevust tõkestama. Teist valikut ei ole, sest meil puuduvad taandumiseks lõpmatud lagendikud ja Siberi taigad.

Kodanliku õhukaitse korraldus elu- ja tööstuskeskuses.

R. Vaharo.

I. Eessõna.

Vaenlase õhukallaletungide oht ühes või teises riigis, samuti teatud riigi territooriumil asuvate objektide suhtes pole mitte ühtlane. Suure pindalaga riikides need rajoonid, mis asuvad suhteliselt kaugel vaenlase lennukite baasidest, on raskesti kättesaadavad pommituslennukeile ja õhurünnaku teostamine seal nõuab ründajalt suuri ettevalmistusi. Seevastu on väikeriikide seisukord sootuks teine. Siin ei omanda kaugused peagu mingit tähtsust ja vaenlase asukohtadest ka kõige kaugemad objektid võivad muutuda järjekindla õhupommituse ohvriks.

Ühe või teise riigi territooriumi ohtlikus õhukallaletungide suhtes oleneb suurel määral ka sellest, kuidas tema on asuldatud. Suured linnad tähtsate administratiiv- ja liiklemiskeskustega, sõjaväe asupaigad, suured tööstused, strateegilised liiklemisõlmed ja laskemoona laod on vaenlase pommituslennukite lemmikpaladeks. On riigis selliseid keskusi nõrga asulduse tõttu vähe või on nad oma dimensioonilt väikesed või on elukeskustest õhupommitusohhtlikud objektid välja viidud ja hajutatud laiali, siis on õhurünnakute oht väiksem, samuti kergemini kõrvaldatavad selle tagajärjed.

Tuleb silmas pidada, et lennukite pommid on väga kallid, neid ei jätku kõrvalise tähtsusega objektide jaoks ja sõjalise tähtsusega linnakesi või külasid, kui neis ei asu kaitseväge, aerodrome või sõjaväe latusid, ei lähe keegi pommitama. Samuti on väljaspool õhupommitusohhtu sõjaliselt tähtsusetud hoonete grupid ning asulad maal.

II. Kõ korralduse üldalused elu- ja tööstuskeskustes.

Elu- ja tööstuskeskuse Kõ korraldamine nõuab tsentraliseeritud juhtimist ja seda tuleb teostada ühest keskusest. Sõja korral alluvad kohapealsed Kõ juhid kaitseväge juhtidele korras, nagu see vastavates kaitsekavades ette nähtud.

Asutised ja ettevõtted, millistele Kõ asutamine elu- ja tööstuskeskuse Kõ kava alusel kohustuslikuks tehtud, korraldavad Kõ oma jõududega, kusjuures Kõ ettevalmistuse ja korraliku funktsioneerimise eest on vastutav selle asutise või ettevõtte juht.

Kõ ülesannete teostamisest võtavad peale riigi- ja omavalitsusasutiste ja tööstusettevõtete osa Kõ kavades ettenähtud alused ja korras tuletõrje, Punane Rist, kaitseleit ja tarbekorral ka teised seltskondlikud organisatsioonid. Samuti on Kõ juhtidel õigus käsutada abiks õhurünnaku tagajärjel tekkinud kahjude kõrvaldamistöödele kõiki kohalolevaid või kättesaadavaid kodanikke.

III. Juhtimine.

Kõ juhiks elu- ja tööstuskeskuses on kohal asuv vanem politsei juht. Tema töötab kontaktis kaitseväge võimudega ja omavalitsusega Kõ üldkava aluste kohaselt välja elu- ja tööstuskeskuse Kõ kava ja jälgib selle järele, et kava vastavate asutiste ja ettevõtete poolt leiaks teostamist.

Nõuandvaks ja abistavaks organiks Kõ juhile on elu- ja tööstuskeskuse Kõ komisjon. Temasse kuuluvad kohaliku omavalitsuse, kaitseväge, kaitseleit, Punase Risti,

tuletõrje ja tarbekorral tööstuste ja teiste organisatsioonide esindajad. Komisjoni koosseisu määrab Siseminister vastavate asutiste ja organisatsioonide juhatuste poolt ette pandud esindajaist.

KÕ komisjon kutsutakse kokku tarvidust mööda. Suurema ulatusega küsimuste läbitöötamiseks komisjon võib moodustada oma liigetest allkomisjone, samuti kutsuda komisjoni tööst osa võtma asjatundjaid erialaliste küsimuste läbiarutamiseks.

Juhtimise hõlbustamiseks elu- ja tööstuskeskuse piirkond jagatakse KÕ jaoskondadeks, mille tegevust juhib KÕ jaoskonna juht. Jaoskonna juhtide määramise kord nähakse ette KÕ juhendis.

KÕ jaoskonnas asuvad KÕ punktid, mis koosnevad vastavalt organiseeritud, õpetatud ja varustatud KÕ rakenduskondade tegevuskondadest ja toimkondadest (s. o. KÕ aktiiv mees- ja naiskondadest), mille juhiks KÕ punkti juht. Rakenduskond jaguneb peajooksu ja varuks.

IV. Ülesandeid KÕ korraldamisel elu- ja tööstuskeskuses.

KÕ juhtidel tuleb elu- ja tööstuskeskuse KÕ korraldamisel pidada silmas järgmisi ülesandeid:

a) Kodanikkude ettevalmistamine.

Rahva laiemate hulkade ettevalmistamine enesekaitseks õhu vastu omab KÕ korralduse läbiviimisel põhjapaneva tähtsuse. Kodanik peab olema teadlik õhu tagajärgede tõelikus suuruses. Ohu suurendamiseks pettepiltide ettemaalimine või tõelolude varjamine toob asjale kasu asemel kahju ja võib saada paanika põhjuseks õhurünnaku korral.

Kodanikkude KÕ ettevalmistust tuleb alata sundusliku õppusega koolides, võttes õppekavadesse tarviliku arvu õppetunde. Aine käsitlemine toimub riigikaitse õppuse instruktorite poolt, kes selleks vastavalt ette valmistatud. Õppeabinõud annaks alul kaitsevägi ja politsei, hiljem tuleksid need koolidel endal muretseda.

Sunduslik kodanliku õhukaitse õpetus koolides on laialdast poolehoidmist leidnud välismaades. Saksas, näiteks, seati 17. veebruaril 1934. a. antud valitsuse määrusega kõigis koolides ametisse õhukaitse juht, kelle ülesandeks õpilaste ettevalmistamine kodanliku õhukaitse alal. 1) Nõukogude Venes alustati koolides kodanliku

õhukaitse õpetust veelgi varematal aastatel; samuti on teised riigid, kus KÕ teostamisel, käinud seda teed.

Rööbiti KÕ õpetusega koolides peab korraldatama rahva laiemate hulkade ettevalmistust KÕ alal vastava selgitustöö, kursuste, näituste, demonstratsioonide ja proovialarmide abil.

Selgitustööd on kõige otstarbekohasem korraldada seltskondlikkude organisatsioonide kaudu. Selle ülesande täitmisele tuleksid eeskätt rakendada varjusurma suikunud vabatahtlikud gaasikaitse ühingud. Need ühingud, kus nad juba asutatud, tulevad uuesti ellu kutsuda, ümber korraldada uue normaal-põhikirja kohaselt ja virgutada seniselt intensiivsemale tööle.

Palju kasu KÕ idee propageerimisele annab selliste kohalikkude organisatsioonide nagu tuletõrje, kaitseliidu, Punase Risti j. t., kaasatõmbamine, missuguste organisatsioonide normaalülesanded lähedased KÕ tegevusega.

Propaganda korraldamisel tuleb pidada silmas, et propaganda üksinda ei aita, kui temaga ei käi kaasas või kui talle ei järgne tegusid. Selgitustööd peab tehtama järjekindlalt, kusjuures ta peab arenema käsi-käes kogu KÕ organisatsiooni arenemiskäiguga.

Kursuste korraldamisel on kahesugune eesmärk: 1) KÕ rakenduskondade juhtidel ettevalmistamine ja 2) rakenduskondade mees- ja naiskonna väljaõpetamine. Vastavalt eesmärgile on erinevad kursuste õppeainete käsitlemise ulatus ja õppetundide arv.

Nõukogude Venes on KÕ rakenduskondade juhtide kursuse kestvus ette nähtud 120 õppetundi.¹⁾ Saksas on õppetundide arv suhteliselt väiksem, kuna seal pearõhk on pandud kooliealise noorsoo ettevalmistusele.

KÕ kursustel tuleksid läbi võtta järgmised õppeained: 1) õhukallaletungi vahendid ja nende iseloom, 2) õhukaitse organisatsioon, 3) kodanike käitumine õhukallaletungi korral, 4) tähtsamate sõjagaaside omadused, 5) gaasikaitse põhijooned (individuaal-, kollektiiv- ja elutarvete gaasikaitse) ja abinõud, 6) esmaabi ja sanitaarteenus, 7) tulekaitse, 8) purustuste kõrvaldamine ja 9) remont.

Rakenduskondade juhtide ettevalmistuse kursuse kestvuseks tuleks ette näha kuni 80 õppetundi ja mees- ning naiskonna liige-

¹⁾ Gasschutz und Luftschutz, kaust 2—1935., lhk. 36.

¹⁾ Vestnik protivovozdušnoi oboronõ, nr. 10 — 1935. a., lhk. 37.

tele — 20 õppetundi. Vähemalt 50% õppetunde peaksid kandma praktilist iseloomu.

KÕ idee levitamisele aitavad suuresti kaasa hästi korraldatud KÕ näitused ja demonstratsioonid. KÕ demonstratsioone on korraldatud paljude välisriikide suurlinnades, kusjuures elanikkonda on püütud viia võimalikult lähemale tegeliku õhurünnaku olukorrale.

b) Korra alalhoidmine õhukallaletungi korral ja sideteenistus.

Teade vaenlase lennuväe lähenemisest elu- ja tööstuskeskusele saadakse õhuvaatlusteenistuse postide kaudu või muul teel.

Et elu- ja tööstuskeskus suudaks end seada õhualarmi korda (rakenduskondade tegev- ja toimkondade kogunemine, riitumine ja asumine ettenähtud kohtadele; side- ja vaatluspostidel oma asukohtade sissevõtmine; tänavaliiklemise katkestamine ja elanikkude eemaldamine tänavailt; valgustustulede kustutamine öösi ja udu- ning suitsukatete loomine päeval; käitiste seadmine alarmikorda jne.), selleks läheb hea väljaõppe juures aega ligemalt ½ tundi. Arvestades pommituslennuväe keskmist kiirust 220—250 km tunnis, peaks õhuvaatluspostide vöö elu- ja tööstuskeskusest ulatuma vähemalt 130 km kaugusele. Väikese pindalaga riikides on seda väga paljude elu- ja tööstuskeskuste suhtes võimatu läbi viia ja piirilähedased keskused peavad arvestama seda, et nende õhualarmi seisukorda asumiseks jätkub aega vaid mõni minut.

Õhukallaletungi ohvrite arv ja KÕ teostamine on ärarippuv kodanikkude eneste ja KÕ organite moraalist ja distsipliinist. Ka tugeva moraaliga inimesele mõjub õhukallaletung, eriti tema ootamatul teostamisel, kuid siin astub abiks distsipliin ja väljaõpe. Õhurünnaku vastu mitteettevalmistatud elanikkonna hulgas võib tekkida paanika. Korterid ja varandused jäetakse maha, põgenetakse ülepeakaela, ummistatakse liiklemisteed jne. Seda olukorda võib kasutada kuritegelik element.

Õhukallaletungide ajal korra- ja julgeoleku alalhoiu luustiku moodustab politsei, s. o. organ, kelle kohuseks on seda teostada juba rahuajal. Kuid politseiaparaat on oma koosseisult sedavõrd väikearvuline, et ta ainuüksi omal jõul ei suuda luua nii tihedat korraldusvõrku, mis oleks võimeine korda pidama õhurünnaku tagajärjel tekkinud segaduse korral. Sellepärast

tuleb politseid õhukallaletungide ajal abistada abijõududega. Abijõu ülesandeid võivad täita kaitseleit, tuletõrje- ja vabatahtliku KÕ korrapidajate tegevkonrad. Ennastmõistetavalt peavad need organid olema varustatud vastava gaasikaitse varustusega ja KÕ eritunnusmärgiga.

Raskematel juhtudel võidakse abiks nõuda ka kohalolevaid kaitseväge jõude.

Korra ja julgeoleku organite tegevuse kergendamise otstarbel antakse vastavate asutiste poolt välja sundmäärusi ja juhendeid, mis käsitlevad kodanikkude ülalpidamist ja kaitsevahendite kasutamist õhuohu korral.

Elu- ja tööstuskeskuse KÕ juhi käsutuses peab olema korrapärane sideaparaat korralduste edasiandmiseks KÕ rajoonijuhitidele ja neilt teadete vastuvõtmiseks. Sobivam sidevahend on telefoni side maualuste kaablite kaudu, kuid kaablite purustuste võimaluste ettenägemiseks tuleb sidet dubleerida virgatsite abil (mootorsõidukitel, jalgratastel või jalgsi).

KÕ jaoskonna juhtidel omakord peab olema dubleeritud side KÕ punkti juhtidega.

Peale mehaanilise sideme on elu- ja tööstuskeskuses tarvilikud KÕ vaatluspunktid (KÕV), mille ülesandeks jälgida lennupommide lõhkemiskohti ja kahjutulede tekkimisi ja sellest teatada vastavatele juhtidele. Sellised vaatluspunktid peaksid asuma KÕ punktide läheduses ja olema viimastega sidemes telefonijuhtme kaudu.

KÕV asukoht tuleb valida nii, et temast avaneb panoraam-ülevaade kogu KÕ punkti piirkonna kohta. Selliseid võimalusi pakuvad kõrgemad esemed: tornid, kõrged hooned jne.

d) M o o n d a m i n e. Moondamise ülesandeid on:

1. kaitstavate esemete ja tegevuse varjamine õhuvaenlase eest;
2. õhuvastase petmine ja tema tähelepanu juhtimine kõrvalise tähtsusega esemeile ja
3. õhuvastase orienteerumise raskendamine esemeile lähenemisel ja nende leidmisel.

Loetletud ülesandeid saavutatakse a) tõelise varjamisega ja b) vale esemete ning tegevuste loomisega.

Võtete suhtes moondamine jaguneb loomulikuks ja tehniliseks moondamiseks.

Loomulik moondamine väljendub: 1) maastikule kohanemises, s. o. selle katvate

1) E. Vakker. Passiivse õhukaitse korraldamine riigis, 1934, lhk. 24.

omaduste, nagu taimestiku, kohalikkude esemete, nende varjude, maastiku värvi järele esemete peitmises; 2) öö ja õhuvas- tase tegevuseks ebasoodsate ilmastikutin- gimuste kasutamises ja 3) pettegevuses.

Loomulikku moondamist kasutatakse peamiselt sõjaliste jõudude õhukaitsel. Kauges tagalas asuvaid objekte nende suur- te mõõtu tõttu on raske moondada loo- muliku moondamise abil. Seepärast on ta- gala esemete suhtes rohkem kasutatav teh- niline moondamine.

Tehniline moondamine jaguneb: 1) moondamine taimestiku abil, 2) dekoratiiv- moondamine, 3) värvimoondamine, 4) val- gustusmoondamine ja 5) suitsumoonda- mine.

Moondamist taimestiku abil teos- tatakse kaitstavate esemete ümber või nende peale põõsaste istutamisega või rohu ja vilja külvamisega. Moondamist taimes- tiku abil soodustab kasvupuude ja põõsaste rohkus.

D e k o r a t i i v m o o n d a m i n e nõuab keerukaid võtteid ja abinõusid. Ta väljen- dub eriliste katete tarvituselevõtmises.

Katted jagunevad: traat- ja nõörvõrgud, erikatused jne. Neid katteid ehitatakse üksikute, eriti tähtsate hoonete, ladude jne. kohale. Sellised katted loovad õhuvaen- lasele sootu teise ettekujutuse tõelisest olu- korrast. Valeehitisi on nende kalliduse tõt- tu võimalik kasutada ainult väikemõõdu- liste esemete, näiteks ladude, veevärgi, üksikute vabrikute jne. imiteerimiseks.

V ä r v i m o o n d a m i s e all mõiste- takse kaitstavate esemete pindade katmist värviga, mis vaatlemisel eseme kokku lii- dab ümbruskonnaga. Värv võib olla laigu- line või ühetooniline. Sobivamaid värve on rohekashall, mis on halvasti eraldatav peagu igasugusel foonil.

V a l g u s m o o n d a m i n e väljendub õhuvastase orienteerumise raskendamise eesmärgil valgustusallikate pimestamises ja vale valgustusallikate loomises öösi, mis asetatud eemale tõelikkudest märkidest.

Vaenlase lennuväe lähenedes tulevad elu- ja tööstuskeskuses ja tarviduse korral ka nende ümbruses kustutada välised val- gusallikad ja üle minna piiratud valgusele. Asulat täielikult pimestada pole võimalik, sest, esiteks, valgusenergia väljalülitamine täies koormatuses elektrijaamast rikub jaa- ma masinate mehhanismi, teiseks — täie- lik valgusenergia väljalülitamine paneb tehastes, asutistes jne töö seisma.

Elumajade, asutiste ja kaitiste valgus- tatud aknad tulevad katta valgust mitte-

labilaskvate eesriietega (riidest või papist) või luukidega.

Välisvalgustus tänavatel ja platsidel kustutatakse, kusjuures põlema jäävad vaid liiklemist juhtivad violett-signaaltuled, mis ülevalt ja alt kaetud laiade koonusetaoliste katetega. Liiklemise hõlbustamiseks tro- tuaaride servad võõbatakse mitteruumisel ajal üle lubjaveega.

Mehhaaniliste liiklemisvahendite (autod, trammid jne.) tuled kustutatakse, kusjuu- res põlema jäävad vaid esimesed tuled, mis on kaetud plekist või vineerist kate- tega, millistel horisontaalne 5 cm pikkune ja 1,5 cm laiune pilu.¹⁾

Vale valguseallikate läbiviimist on ots- tarbekohane teostada nende esemete suh- tes, mis asuvad heade orientiiride²⁾ lähe- dal ja mida pole võimalik katta teiste moondamisvahendite abil. Eriti kasulik on vale-valgusemoondamist kasutada siis, kui moondatava märgi lähedal asuvad orientii- rid on sarnased märgi rajoonis asuvate orientiiridega.

S u i t s u m o o n d a m i n e väljendub eriliste suitsukatete tarvitamises kaitstavate esemete varjamise kui ka õhuvastase pet- mise eesmärgil. Suitsukate koosneb kas mikroskoobilises olekus õhus hõljuvatest kõva keha osakestest, n. n. suitsust või au- runa õhus hõljuvast vedelast aineist, n. n. udust.

Suitsukatte moodustamiseks kasutatak- se nii lennukile, kui ka maapinnale asetata- vaid suitsutekitavaid aparate. Suitsu- katte tegemine on mõeldav valgusel ajal vä- hemate märkide peale, sealjuures peab sel- liseid katteid olema mitu, et vastast viia ek- siteele. Suitsukatte loomine võtab 10—15 min. aega, seepärast seda katet peab hak- kama tegema siis, kui õhuvaenlane vähe- malt 60 km märgist eemal.

Suitsukatte tarvitamise edu oleneb il- mastikust. Niiske õhk ja pilvitus soodusta- vad katte loomist, seevastu päikesepaiste, kõva tuul ja vihm raskendavad seda. Udu- kate on vähem läbipaistvam kui suitsukate. Soodsamaks tuuleks katte tegemisel on tuul 2,5 m/sek.; 8—10 m/sek. ja suurema kiirusega tuule korral on suitsukatte teosta- mine otstarbetu.

e) K a i t s e s ü ü t e p o m m i d e v a s t u.

Õhukallaletungil elu- ja tööstuskesku- sele kardetavamaid relvi on vaenlase len- nuväe poolt allapillutatavad süütepommid.

¹⁾ Vestnik protivovozdušnoi oboronõ, 1935, nr. 10, lhk. 67.

²⁾ Veekogud, suured teed, teedesõlmed jne.

Moodsate süütepommide raskus kõigub 0,2—32 kg.¹⁾ Sõjalennuk võib neid oma pardale võtta suurel arvul.

Süüteehniliste omaduste järgi jagunevad süütepommid kahte põhiliki:

1. külvitulega ja
2. intensiivtulega.

Külvitulega süütepommide tüübiliseks esindajaks on fosforpomm. Tema kest on valmistatud õhukesest metallplekist ja see on täidetud kollase fosfori või kollase fosfori ja väävelsüsiniku seguga. Laengu südamiku moodustavad termiitsegu ja lõhkeaine. Fosforpomm, olles varustatud lentsülitikuga, lõhkeb õhus ja plahvatav lõhkeaine paiskab põlevad fosforitükid tulevihmana laiali kuni 50 m ulatuseni.

Fosforpomm võib varustatud olla ka viitsüütajaga. Sel juhul pomm, läbistanud katuse, lõhkeb põõningul.

Intensiivtulega süütepommid on termiitpommid või elektroontermiitpommid.

Termiidiks nimetatakse metallilise alumiiniumi pulbri (22—28%) ja teiste metallhapendite (72—78%), eeskätt rauahapendi ja hapnikurikaste soolade (salpetri j. t.) segu. Termiitsegu süttib põlema umbes 600° C juures ja põleb väga intensiivselt, kusjuures leegi temperatuur on üle 2000° C.

Termiitpomme kest on valmistatud õhukesest metallplekist, mis täidetud termiitseguga ja lõhkeainega. Süttimisel muutub termiitsegu vedelaks, sulatab pommikesta läbi ja valgudes laiali süütab põlema kõik ettejuhtuvad materjalid, mis üldse võimelised tuld võtma.

Kui termiitpomme kest valmistada elektroonmetallist²⁾ saame elektroontermiitpomme. See kest põleb süttides niisama hästi, kui termiit ja seepärast ka väikesekaalulised elektroontermiitpommid annavad suuri süütamiseefekte.

Süütepommid on eriti ohtlikud neis elukeskustes, mille hoonestik koosneb puuehitistest, samuti ka neis kivihoonetes, mille põõningud ja katused pole muudetud tulekindlateks.

Vaenlase süütepommide vastu võitlemiseks õhurünnaku korral ning ühtlasi tuleohtu vältimiseks ning tema kiireks lokaliseerimiseks rahuajal on elukeskuses tarvis läbi viia järgmist:

1. Ehituspoliitika alal. Suuremates linnades või teatud linnaosades, mis õhukaitse seisukohalt omavad erilise täht-

¹⁾ A. Linnik. Protivovozdušnaja oborona, 1932, lhk. 18.

²⁾ Metallilise magneesiumi, alumiiniumi ja teiste metallide sulatis.

suse, tuleks ära keelata puuhoonestiku ehitamine.

Tulekustutamise mõttes väga halvad on mansardkorraga ehitised, eriti millel plekkkatuse. Tuletõrjujad ei leia madala katuse alt tulepesa üles, suits keerutab ümber laepealse ja raske on pääseda tulele ligi. Ka selliste hoonete ehitamisi tuleks piirata.

Elu- ja tööstuskeskustesse peaks soetama rohkem vabu platse, muutma tänavad avaramateks ja uute hoonete püstitamisel silmas pidada, et hooneid ei ehitataks üksteise külge, vaid nende vahele jäetakse vaba ruum aedade, õuede jne. näol. Kaugus üksikute hoonete vahel, mis vähendaks tunduvalt lennupommide tabamisvõimalusi, kergendaks tulekustutustööde läbiviimist ja hõlbustaks degaseerimist, on $6h—b^1)$, kus h on hoone kõrgus ja b tema laius.

Ebasoodsad õhukaitse mõttes on samuti hooned sisemiste õuedega, mis igast küljest seintega piiratud.

2. Tuletõrje tegevkondate alal. Õhurünnaku tagajärjel võivad elu- ja tööstuskeskuses üheaegselt väga mitmed kahjutuled tekkida, mis võivad haarata enamiku hooneid, kui tulele kohe ei suudeta mõjuvate abinõudega vastu astuda.

Kahjutule lokaliseerimiseks tema tekkimise alul on tarvilik, et tuletõrje tegevkonnad oleksid käepärast või kergesti kättesaadavad. Seepärast on tarvilik nii õhurünnaku korral, kui rahuaja tingimuste juures, et elu- ja tööstuskeskuse tuletõrje tegevkonnad, samuti tulekustutusvahendid asuksid hajutatult üksikute kustutusüksuste kaupa. Sellisel paigutatud on nad hõlpsasti kättesaadavad KÕ jaoskonna juhtidele ja teiseks saaks ära hoitud kustutusvahendite üheaegne hävinemine juhul, kui tsentraaldepood võiks tabada pommitus.

Kuigi meie elukeskuste tuletõrjete tegevkonnad oma liikmete arvult on küllaldaselt selleks, et kustutada ühel ajal 2—3 väikest või keskmist kahjutuld ja piiri panna ühele suurele kahjutulele, pole nemad suutelised üksinda neid ülesandeid täitma vaenlase süütepommide tagajärjel tekkinud massiliste kahjutulede korral. Siin peab appi tulema elanikkond laiemas ulatuses.

Fosfor- või termiitsüütepommid ei ole oma kaalult nii rasked, et nad hoone lae läbi lööksid. Nagu eespool märgitud, on süütepomme ülesanne tekitada tulepesa peamiselt põõningul, kus leidub rohkesti kergestisüttivaid aineid.

¹⁾ Zaštšita žiloh zdaniy ot vozdušnohimičeskikh napadenij, 1930, lhk. 61.

Süütepommi läbi tekitatud tulepesa on alul väike ja vastavate abinõude käepärast oiles suudab isegi üks inimene temast jagu saada. Tulepesa laienemisel haaravad leegid kogu hoone järele.

Massiliste kahjutulede tekkimise ärahoidmiseks on tarvilik, et igas majas, olenevalt hoone suuruselt, oleksid õhurünnaku korral valvel 1—3 hädatarvilikkude abinõudega varustatud inimest, kelle ülesandeks süütepommide kustutamine koduste abinõudega. Need, n.n. majatulevalvurid ei kuulu tuletõrjeorganisatsioonidesse ja nende asutamine võib toimuda sundmääruste alusel.

Asutis või ettevõtte, millele kodanliku õhukaitse asutamine kohustuslikuks tehtud, peab oma jõududega korraldama ka võitlust süütepommide vastu.

Kõiki süütepomme ka kõige parema korralduse juures ei lähe korda kustutada koduste abinõudega ja paratamatult tekib õhurünnaku tagajärjel elukeskuses kahjutulesid. Nende kustutamine on tuletõrje tegevkondate ülesandeks.

Kuna ühes tulega tuleb võidelda ka sõjagaasidega, päästa kodanikke põlevaist hooneist ja rusude alt, läbistada kustutusabinõudega gaasistatud ja purustatud tänavaid jne., siis peavad tuletõrjed ka nendele ülesannetele ettevalmistatud olema ja oma vastava varustuse (gaasitorbikud, asbest- ja gaasikindlaid ülikondi, hapniku hingamise aparate jne.) ja tegevusriistad.

3. Hoone te kaitse tule o h u v a s t u.

Süütepommide hävitavat mõju, samuti kahjutule levimist on võimalik vähendada mitmesuguste abinõude tarvitusele võtmisega.

Põlevat süütepommi on veega raske kustutada. Põlevat fosforit võib vee abil kustutada, kuid kustunud fosforitükid süttivad hiljem õhu käes uuesti põlema.

Põlevale termiitpommile vett peale kallata, eriti kinnises ruumis (pööningul, toas),

on ohtlik. Suure kuumuse tagajärjel võib tekkida plahvatusi, mis lõomava termiitsegu laiali paiskab ja tekitab uusi tulepesi. Samuti võib veega kustutaja plahvatuse juures saada raskeid vigastusi laiali paiskuva termiitsegu läbi.

Parimaks kustutusvahendiks põleva fosfori ja termiidi kustutamisel on liiv. Sealjuures on tarvilik, et liiv omaks normaalskuse, et ta kompaktselt jääks püsima pommi peale ja kataks selle õhukindlalt.

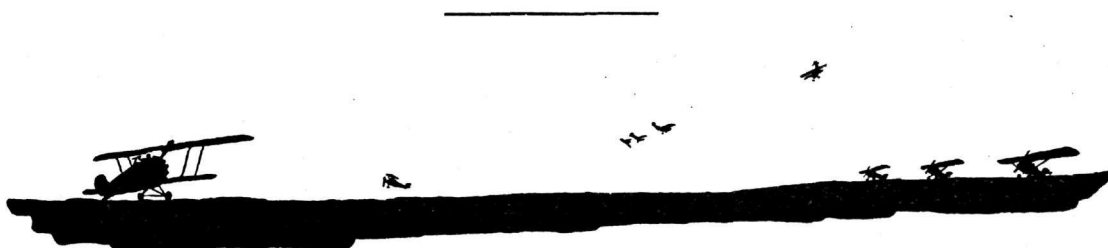
Liivaga süütepommi kustutamise eelduseks on, et liiv oleks käepärast saadaval. Katsed on näidanud, et ühe pommi kustutamiseks on tarvis liiva hulk, mis 10 korda raskem kustutusel oleva pommi kaalust. On süütepomm hästi liivaga kaetud, siis kustub tema 2—3 minuti jooksul.

Liivaga termiitpommi kustutamisel tuleb pidada silmas, et liiva ei saa põleva pommi lähedal olles peale panna, vaid seda tuleb teha eemalt. Labidaga liiva pommile peale viskamisel võib viimane endast eemale heita põlevat ainet. Otstarbekohasem on liiva pealetõstmiseks tarvitada 2—3 m pikkuse varre otsa asetatud paariliitrilist plekk-koppa.

Süütepommi kustutamine pööningul koduste abinõudega on mõeldav siis, kui pööningult on kõrvaldatud kergesti tuldvõtvad ained ja laepealne kaetud 2—5 cm paksuse liiva või põlevkivi tuha korraga.

Peale selle on kasulik, et katuse puuosad, nagu sarikad, roovlatid jne. oleksid lubjatud või imbutatud mittetuldvõtva õliga, mis hoiab ära leegi tekkimise.

Majatulevalvurite kasutamiseks peaksid olema pööningul õhurünnaku korral: kast liivaga, hüdropult, veetünn — levinenud tule kustutamiseks, veepang, plekk-kopp varre otsas, raudlabidas ja kirves. Kergesti süttivatest ainetest puhas, liivakorraga kaetud põrandaga ja eelpoolnimetatud kaitseabinõudega varustatud pööning takistab kahjutulede levimist ning aitab kodusel teel suuremat tuleõnnetust ära hoida ka rahuajal. (Järgneb).

Noorsoo kevadised riigikaitseõppused.

Käesoleval kevadel korraldati riigikaitseõppuse eripäevad 2. juunist kuni 12. juunini, kokku 10 päeva. Üle riigi 112 gümnaasiumist, kes- ja kutsekoolist esialgsel andmetel võttis õppusest osa kokku 1541 meesõpilast, kes jagunesid vanuse ja ettevalmistuse taseme kohaselt viieks kursuseks: algajad, noorem, keskmine, vanem ja erikursus. Kõik kevadisest eripäevade õppusest osavõtjad õpilased olid koondatud kaitseväge organisatsiooni kohaselt jagudeks, rühmadeks, kompaniteks ja kõrgemateks üksusteks. Õppusi juhtisid ja kontrollisid kohtadel kaitseringkondade ülemad. Kaitseringkondade ülemate poolt tegelikeks õppetöö korraldajateks olid määratud vanemad ohvitserid väeosadest, kes vastavalt õpilaste arvilise koosseisu ja organisatsiooni kohaselt täitsid rügemendi-, pataljoni- ja kompaniülemate ülesandeid. Alalised riigikaitseõpetuse ja kasvatusõpetajad (instruktorid) esinesid kas eespoolnimetatud juhtide abilistena või teotsesid kompani- ja rühmaülemana vastavalt sellele, kuidas seda nõudsid kohalikud olud ja muud eritingimused.

Kevadisel eripäevade õppusel suudeti õppeaineid läbi võtta kavas ettenähtud ulatusel ja soodsate ilmastikuolude tõttu teostusid kinnitatud tunniplaanide kohaselt. Head ilmastikuolud kõigiti soodustasid õppuste kordaminekut, aitasid alal hoida ja süvendada rõõmsat meeleolu õppusest osavõtjate keskel, mis innustas õpilasi tegema jõupingutusi ka raskemate ülesannete täitmisel.

Üksikasjalised andmed praegu veel puuduvad õpilaste töötulemuste kohta, kuid õppuste jälgimisel saadud üldmuljete järgi võib konstateerida edulisi nähteid kõigil õppealadel. Edukus on tingitud peamiselt tundide arvu suurenemisest, mis võimaldas põhjalikumalt üksikalasid käsitleda koolides. Käesoleval aastal gümnaasiumi ja neile vastavate koolide lõpetajad on teotsenud riigikaitseõpetuse alal ümmarguselt 100 tundi rohkem, kui gümnaasiumi lõpetaja kaks aastat tagasi ja allunud riigikaitseõpetusele kasvatusel ja õpetusele kogu koolis viibimise ajal 410 tunni kestel. 1940. aastal, kui uuest gümnaasiumist tuleb välja esimene lend, siis need õpilased alluvad riigikaitseõpetusele kasvatusel ja õpetusele keskkoolis ja gümnaasiumis kokku 860 tunni kestel, mis peaks andma juba tõhusaid tulemusi riigikaitseõpetuse alal.

Käesoleval aastal esmakordselt korraldati kõigile kevadisest eripäevade õppusest

osavõtjatele õpilastele klassikatsed E. L. VKM 36. järgi. Andmed üle riigi ei ole veel kokku tulnud, kuid õppuste jälgimisest saadud muljete põhjal võib oodata umbes 1200 kuni 1500 uue noore kvalifitseeritud klassilaskuri juurdetulekut meie laskurite üldisse perre. Mitmed õpilased on sooritanud meistriklassi katse, mis noorte kohta on küllalt pingutav töö, nõudes neilt järgimööda tulejoonel olemist üle 3 tunni ja 80 lasu väljalaskmist. Laskmise ajal kevadise eripäevade õppuse ajal ja talvisel õppeperioodil paljude koolide õpilased on vabad õhtu- ja poolikud kasutanud enda lasketaseme tõstmiseks, ja need koolid, mis teistest tunduvalt ettepoole tõusevad, võlgnevad tänu edu eest oma õpilaste ja instruktorite väsimata tööhinnule ning tugevale ja üksmeelsele tahetele — tulla võitjaks. Eriti paistab silma, et need koolid, kellel ka talveperioodil oli võimalusi käia laskmas välisradadel, on tunduvalt paremad teistest koolidest, kus need võimalused puudusid.

Teiseks erinevuseks käesoleval kevadel oli õpilaste toitlustamine riigi kulul. Sooja toidu andmine keset pingutavat tööd oli kõigiti otstarbekohane ja leidis üksmeelset pooldamist õpilaste ja ka lastevanemate poolt. Lõunasöögi andmisel pikenes küll tööpäev ühe tunni võrra, kuid see pikenedamine sündis lõunavaheaja arvel. Ühetunnilise lõunavaheaja tegemisel päevane töö jagunes kaheks 3-tunnilise kestusega osaks. See moodus aitas tõsta töö üldist produktiivsust, sest õpilased olid alati värsked ja rohkem puhunud õppeaine vastuvõtmiseks, kui kuus tundi järjest kestva töö juures. Õpilastele näis eriti meeldivat lõunatamine õitseva looduse rüpes, kuhu välisõppusest osavõtjatele toodi kohale soe toit väliköökidega. Edaspidi oleks soovitatav ka kaadrile anda tasuta lõuna ühes õpilastega, sest kaadri viibimine lõunalaual õpilaste keskel aitaks süvendada üldist korda.

Õpilased suhtusid tööle hea tahtega ja innuga ning täitsid kõik nõuded, mis neile esitati õppuse juhtide ja instruktorite poolt. Kui üksikute koolide õpilaskond näis nõrgemana, siis eeskätt seda põhjustas puudulik nõudmine õpetajate poolt, kes lubasid lõtvusi ja ei korrigeerinud vigu sellise järjekindlusega, nagu see on vajalik õppustel koolinoortega.

Tallinna pedagoogiumi kasvandikest oli rakendatud rühmaülemana tööle 7 reservlipnikku ja 12 reservallohvitseri, -kaprali ja

Vasakult paremale: 1. Koondrivi Tondi liivamägedes. 2. Lahkrivi Uuemõisa pargis. 3. Signaalseerimise harjutused Uuemõisa pargis. 4. Haapsalu väikseim ja algajate kursuse parimaid laskureid. 5. Asumine kallaletungi lähtealusele. 6. Laskealalisi harjutusi Tartus. 7. Toidujagamine väli-
katlaist. 8. Lõunas öök Haapsalus.

Vasakult paremale: 1. Kaitsjad võitlusvalmis. 2. Rünnak ja sissemurre. 3. Paraadrivistus Tondi spordiväljal. 4. Haridusminister õpilasi tervitamas. 5. Paraadimarss. 6. Haridusminister ja koolitegelased tutvumas K.Ü.Õ. kalatiikidega.

reameest. Pedagoogiumi õpilased võtsid oma ülesandeid väga tõsiselt ja täitsid neile pandud kohustusi kõigiti korralikult ja suure andumusega. Pedagoogiumi kasvandike rakendamine tööle juhtidena aitas süvendada nende endi praktilisi kogemusi juhtimise alal ja suurendada kaadri arvu.

Õppuste jälgimisest saadud üldmuljete järgi võib konstateerida, et riigikaitseline õppus koolides on teinud edusamme. Riigikaitselise kasvatus ja õpetuse edukust on aidanud tõsta selle ala tundide arvu suu-

rendamine koolides, mis järjest progressiivselt tõuseb koolireformi teostamisega ja täiel määral võimaldab saavutada neid eesmärke, mida seab üles Vabariigi Valitsuselt vastuvõetud „Õppeasutistes riigikaitselise kasvatus ja õpetuse korraldamise määruse“ § 1 ja nimelt: „anda noorsoole meelsust, võimisi ja oskusi, mis loovad soodsad eeltingimused kaitseväge juhtkonna ettevalmistamisele ja oleksid aluseks kogu rahva tahte kasvatusel aktiivses riigikaitse vaimus.“

M. H.

Suurriikide areng.*)

Saksamaa praegusel kujul on Preisi kangelasliku vaimu abil üles ehitatud ja ühendatud. Alates 30-aastasest sõjast on rootslased püüdnud mõjuvõimule Põhja-Saksamaal, kuid nad suruti oma piiridesse tagasi. Edaspidine võitlus Inglismaaga Hannoveri kaudu, Prantsusmaaga Reini kaldal, Vene ja Austria idas — on Preisi kokkuvõetavuse, hea majanduspoliitika ja alati valmisoleku sõjaväe kaudu viinud Preisi piiride laienemisele. Kuigi Friedrich II saavutas algul edu Preisi ülesehitamisel, ähvardas tema ehitist pärast Jena ja Auerstedti kokku variseda. Kuid ka siin oskasid v. Steini ja krahv Hardenbergi riigipoliitika kunst luua soodsad alused moodsa Preisimaa ülesehitamiseks.

Olles esinenud Napoleoni vastastes sõdades tähelepanuvääri vält, suutis Preisimaa Viini kongressi tulemusena laiendada oma Reini kalda alasid, kuid jäi seegipeale vaatamata kahte ossa, Ida- ja Lääne-Preisi, milliseid lahutasid Hannover ja Kurhessen. Neid suudeti liita vaid 1866. a. sõjas.

Saksamaa ehitamisel tervikuks on suur teene olnud Bismarckil, kes esimesena mõistis, et tuleb luua ühine Saksa parlament ja Saksamaa ühendamine teostada Preisi juhtimisel. Selleks, olles võitluses Preisi parlamendiga, suutis Bismarck valmistada ette ja viia õnneliku lõpuni Austria-Preisi sõja 1866. a. Seejärgi loodud Põhja-Saksa riikide liit ja sellele valitud Riigipäev üldise, otsekohese ja salajase valimissüsteemiga. Saksa noorsoo unistus juulirevolutsiooni (1848. a.) päevilt teostus selle aktiga; oli saadud Saksa riigi parlament ja saavutatud ühine Saksamaa.

Prantsuse poliitika juba Richelieu päevilt oli eesmärgiks seadnud — takistada tugevate naabrite tekkimist. Bismarck suutis oma diplomaatiaga hoida tagasi Napoleon III seni, kuni Prantsusmaa oli pandud sündinud fakti ette — Saksamaa oli ühendatud. Jäädess truuks Prantsuse poliitikale, järgnes Napoleon III poolt 1870./71. a. sõda, mis lõppes Saksamaa täielise võiduga ja lõpliku ühendamise kinnitajana.

Edaspidine Saksamaa poliitika oli rajatud enda seljataguse kindlustamisele idast ja sõprusühetele Venemaaga. Kuid Berliini kongressi tulemused tõid jähnenemise

Saksa-Vene vahekordadesse (autor jätab targu märkimata, millist osa Venemaa kui oma liitlase suhtes mängis Bismarck. M.)

Wilhelm II troonile astudes tekkisid erinevad vahekorrad vana kantsleri Bismarckiga, kes oli sunnitud lahkuma. Uue, usaldatava riigimehena Bernhard von Bülow jättis oma poliitilise programmiga jäljed Wilhelm II valitsusele. See programm juba oma eos sisaldas teatavat ohu momenti, nagu selgub üllesetatud programmi sihtjoontest:

1. luua seevõrra tugevad merejõud, et iga vastane kallale tungi mõtte juures „riski“ asemel peab eelistama rahu;
2. maailmapoliitikas panna maksma Saksa mõju;
3. idapoliitikas Türgi toetamine ja kõvendamine eesmärgil, et Saksa keiser võtab muhameedlased oma eestkostmise alla.

Autori mõtted Saksamaast seega käsitlevad ajalugu kuni Maailmasõjani, jättes puudutamata tuleviku sihtjooned ja eesmärgid ning prognoosid võimalikust arengust. Süsteemid seega mitte ühtlane mõõdupuu ja järjekindluse puudus.

Austria-Ungarit vaadeldakse ajalooliselt kui tervikut. Jõudnud Maailmasõja tulemusteni, jõuab autor veendumusele, et endise kuningriigi varemotel loodud riigid, eriti Austria on väga ebaõnnestunud tulemus. Austria kui Saksa rahva osa püüab ühinemisele Saksamaaga, kuid seal ole tagurline valitsus suunab oma poliitika Itaalia poole enda võimulhoidmise eesmärgil ning surub veriselt maha rahva loomuliku soovi.

Ka siin ei näe autor mingit tulevikku, arvatavasti põhjusel, et Austria kui Saksa riigi tulevane osa omab ühise poliitika Saksamaaga.

Türgi ja Balkani riigid. Türgimaa XVI ja XVII sajandil kujunes tõsiseks ähvarduseks Euroopa kultuurile. Kuid Austria vastupealetungile asudes XVII sajandi lõpul ja Türgi merejõudude hävinemise järgi Lepanto juures (1571. a.) langesid endised Türgi maa-alad järk-järgult võitjatele, kusjuures tekkisid uued riigid Serbia, Bulgaaria, Rumeenia ja XIX sajandi algul kreeklaste endi kangelaslike võitluste varal Kreekamaa.

XIX sajandi poliitika keerles suures ulatuses võimuküsimuse ümber Balkanil Aust-

*) Vt. „Sõdur“ nr. 19 ja 22/23. s. a.

ria ja Venemaa vahel, kuna teiselt poolt Venemaa ja Inglismaa vahel Konstantinoopoli valitsemise pärast. Balkani küsimus andis otsese tõuke Maailmasõjaks, kuid Konstantinoopol on seni jäänud puht Türgi omanduseks. Kuigi pealinnana ta ei esine Dardanellide demilitariseerimise tõttu, olles seega iga hetk pandud laevastikkude torude ähvarduse alla, siiski Bagdadi ühenduses omab Konstantinoopol ja Türgimaa üldse, tähtsa kohta. Kitsaste väinade sulgemine vajalikel silmapilgul ei valmista ka erilisi raskusi. Pealegi on väinade remilitariseerimiseks alanud aktsioon pärast Saksamaa uuestirelvastumist. Neil, eestoodud kaalutlusil on ilmne, et Türgimaa suurtes maailmapoliitilistes küsimustes omab tähtsa seisukoha.

Venemaa ajalooline areng on meile seevõrra lähedane, et seda tuua on üleliigne. Piirdun vaid autori arvamistega poliitilistest tulevikusuundadest. Autor on arvamisel, et rahvad pärast tugevaid revolutsioonilisi vapustusi tulevad tagasi oma vanasse rööpasse välispoliitilistes küsimustes. Kuid Venemaa on kogu oma potentsis ja tõekspidamistes hoopis erinev tsariaegselt ja seepärast midagi kindlat ette näha on hoopis raske.

Kauges Idas arvatakse relvastatud kokkupõrge Jaapaniga olevat tõenäoline. Mandžuuria raudtee müük Jaapanile olevat olnud vaid hingetõmbeks N. Venele, et selles ajavahemikus valmistuda eelseisvateks võitlusteks.

Kesk-Aasias surve Persia, Afganistani ja Tiibeti peale viib vahelkordade teravnemisele Inglismaaga, mis omakorda võib muuta Inglise-Jaapani koostöö võimalikuks Venemaa vastu.

Balkanil ja Türgis mõjuvõimu laiendamispüüded (merekitsuste valitsemine — Konstantinoopol) endise vastukaalu — Saksamaa ja Austria-Ungari puudumise tõttu, viivad jällegi vastollu Inglismaaga, kuna Venemaa pääseb Konstantinoopoli kaudu Inglise mereteedele tiivale.

Üldse peab mainima, et oma viimase 120 aasta püüdes — pääseda vabale merele — pole Venemaa põrmugi edasi pääsenud.

Hiina, omades 4 milj. km², on pool Euroopa pinnast, ja 400 miljoni elanikuga on rahvaarvult peagu võrdne Euroopale. Kuni XVII sajandini oli Hiina kõrge kultuuri maa, kuid sealt peale on ta vajunud mingisse rammetusse. Inglise turgusid otsides sattusid möödunud sajandi algul Hiina-

nasse, kuid sealsed ukсед sõbralikule läbikäimisele jäid suletuks. Alles pärast „oopiumisõda“ ja sellele järgnenud rahu (1842. a.) Nankingis, avas Hiina oma ukсед võõraile. Üldiselt XIX sajandil Hiina ajalugu omab sarnasust Türgi omaga, kus tükk tüki järgi langevad ära üksikud provintsid. Vahe on vaid selles, et iga provintsi on puht hiina rahvaga asustatud. Nii Mandžuuria seisab ainult jaapani täakide abil eraldatuna, kuid ajalugu näitab, kas see sugune hiina rahva suureulateline ümberrahvustamine on teostatav.

1850.—1864. a. n-n. Taipingi segaduste tagajärjel langes Hiina sisemine vastupanu seevõrra, et 1860. a. venelased võtsid endile Amuri provintsi; 1885. a. prantslased Annami ja Tonkingi; 1894./95. a. sõja tagajärjel jaapanlased — Formosa ja Korea tunnustati sõltumatuks Hiinast. 1900. a. boxerite mässu ajal vallutati rahvusvahelistelt väeosadelt isegi Peking ja Venemaa samal ajal (1901) pani käe Mandžuuriale. Lõppeks 1912. a. tõugati troonilt Hiina viimane dünastia ning sellega algas üldine segaduste ajajärk, kus üksikud kindralid peavad omavahelisi võitlusi.

Hiina tervendamiseks on ühe tähtsa tegurina tunnustatud korraliku ühendustevõrgu loomine, mis annab võimaluse võimu tsentraliseerimiseks ja selle kiireks maksmapanekuks vajaduse korral. Praegu on Hiinale tõsiseks hädahooksu Jaapani imperialism. Kuid ka Hiinas on juba ärkamise- ja koondamisprotsess käimas. Kunas suudab Hiina end koondada, pole praegu selge ja ka lähemas tulevikus pole ette näha Hiina suurt osa maailmapoliitikas, ka koalitsioonis Jaapani vastu, millest allpool.

Jaapanis võõraste mõju algas 1852. a., kui ameeriklased relvadega sundisid sadamaid avama võõrastele laevadele. Jaapanlased, nähes võõraste ülekaalu vahendeid — relvi, võtsid kiiresti õpetust endi tugevdamiseks ja võitluseks võõraste vastu. Eriti aitas Jaapani kiirele tõusule kaasa Venemaa laiendamispüüde Vaikse ookeani kaldail, mis oli vastollu Inglise politikaga. Siit järeldusena Inglismaa-Jaapani leping 1902. a. Venemaa nõrgendamiseks Vaikse ookeani kaldail. Kuid juba 1894./95. a. oli Jaapan edukalt jõudu katsunud Hiinaga ja omandanud sõjalisi kogemusi, mis andiski 1904./05. a. sõjas edukaid tagajärgi. Kuid mõlema võiduvilja maitsemisel olid end vahelise seganud teised riigid, mis on tõukejõuks olnud tugeva sõjalise partei tekkimiseks Jaapanis. Kogu armee on Jaapanis

tugevasti politiseeritud, mis avaldub nii sise- kui välispoliitikas. Sisepoliitikas, eriti nooremate ohvitseride keskel, ilmneb tugev kallang kommunismile, mis on suunatud majandusliku elu koondamise vastu üksikute isikute kätte. Sellel liikumisel pole midagi ühist N. Vene kommunistliku propagandaga, vaid ta põlvneb 709.—784. a. vahel olnud liikumisest, mis ajajärgul Jaapan elas üle sotsiaalse revolutsiooni.

Välispoliitiliselt valitseb täieline usalduse puudus välisministeeriumi ja väejuhtide vahel. Sünnivad sõjategevused Hiinas ilma keskvalitsuse korraldamiseta jne. Milleni seesugune „ülisõjaline“ vaim viib, on raske ette näha, kuid Euroopa arusaamiste järgi on siin tegemist distsipliiniõrkusega. Kuid teisalt meie ei saa mööda minna üksikutest suurte jaapanlaste kujudest, nagu Nogi harakiri pärast keisri surma. Eurooplasel on raske tungida jaapani rahva arusaamistesse, kuid näib olevat selge, et seal on praegu teatud vaimne kriis. Seda on põhjustanud üheltpoolt mineviku tõekspidamised ja teisalt lääne tehnika ning arusaamised.

Jaapani politika Hiinas on viimasega koostöö aluste otsimine ja viimase äratamine. Kuid Jaapani armee tegevus annab end sageli hiinlaste enesetunnet haavavana tunda. Õnnestub Jaapani-Hiina ühiskeele leidmine, siis tõuseb *Kauges Idas* kollane võimutsentrum, mille osa maailmapoliitikas on määratu tähtsusega. Kuid teisalt peame arvestama koalitsiooni tekkimisel Jaapani vastu Hiinat vastasrindlaste peres Jaapani haavava käitumise pärast.

Jaapani tööliklasside vähenõudlikkus on võimaldanud jaapani kaupade levitamist äärmiselt odavate hindadega, mis on tekitanud hirmu Euroopa turgudel. Kuid jaapanlased on tutvunud ka Euroopa kultuuriga ja sotsiaaloludega, mispärast töölikonna ja kapitali võitlus kerkib järjest teravamalt päevakorda.

Kokku võttes: Jaapan püüab oma mõjuvõimu laiendamisele *Kauges Idas*, Hiina oma mõjupiirkonda tõmbamisele ja Venemaa tagasisurumisele Vaikse ookeani kaldalt. Sellise suuna valik võib viia koalitsioonini Jaapani vastu.

P.-Am. Ühendriigid on kujunenud maailmapoliitiliseks teguriks alles möödunud sajandil. Võiks ütelda, et P.-Ameerika Ühendriikide kontinentaalne territoorium oli välja kujunenud juba XIX sajandi keskpaiku. Selle riigi areng on läinud hiiglasammudega. Rahvaarv iseseisvuse väljakuulutamisi

sel (1783. a.) oli 2,5 miljonit, 1900. a. — 76 miljonit ja 1930. a. — 123 miljonit. Sama hoogsalt on arenenud ka tehnika saavutiste kasutamine. Eriti on pööratud tähelepanu liiklemiskorraldusele. Peale väljaarendatud raudteevõrgu on loodud suurepärased lennuühendused, nii et New York'is ilmuv juhtiv ajaleht „New York Times“ on juba järgmisel hommikul Vaikse ookeani kallastel. Sellega püütakse luua homogeenet massi — ameeriklasi.

Praeguste tõekspidamiste järgi eelistavad ameeriklased üksildust ja Euroopa küsimusse end segada ei taha. See mõttekäik on omane laiadele hulkadele. Näib olevat vaja pikka aega, enne kui ameeriklased arusaamisele jõuavad, et jõuline tugevus kohustab ja igakord rahu alalhoidmine ei olene heast tahtmisest.

Ameerika kaitsekorralduses, teotsemine kahel ookeanil — on hästi realiseeritav 1914. a. avatud Panama kanali kaudu. Kuid sama kanal on ühtlasi üks nõrgemaid ja tundelisemaid kohti ameeriklaste kaitseüsteemis, mis kindlasti esineb esimese kallaletungide objektina.

P.-Am. Ühendriikide majanduslik tõus algas pärast setsessioonsõda (1865. a. lõppes), kus põlisel agrarmaal algas hooaus tööstuslik ülesehitamine. Kuid see nõudis suuri *summasid ja nii olid P.-Am. Ühendriigid* veel Maailmasõja algades võlglast Euroopale. Maailmasõda aga muutis osad ja tegi P. A. Ühendriigid rikkaimaks riigiks maailmas. Seepeale vaatamata tekkisid Ameerikas tõsised kriisid. Roosevelt seadis oma eesmärgiks põllumajanduslikkude saduste hinna tõstmise ja dollari kursi allaviimise, kuid see ei aidanud lahendada tööpuudust, mis järgnes sõjaaja majanduslikule tõusule. Teisalt tekkis vajadus sõjaväelaste toetamiseks, milleks tuli sisse seada hädamaksud. Need on üks kompleks küsimusi, mis töid sisemisi vastolusid ja raskusi.

Edasi oli sotsiaalhoolekanne, nagu vanaduskindlustus, töökindlustus, laste ja rakkade hoolekanne jne. lahendamata küsimus. Pikkade võitluste järgi suutis Roosevelt ka siin tuua kergendust ja tagatist 30 miljonile ameerika kodanikule.

Lõppeks alkoholipoliitika (keeluseadus) kui korruptiivne nähe ja teisalt kommunistlik propaganda on suurendanud sisemisi vastolusid. Ameeriklaste praktilisest mentaliteedist lähtudes võib arvestada lähemal ajal tugevat kommunismi levikut, kui majanduslik olukord järsult ei parane.

P.-Ameerika Ühendriigid on tänapäeval maailmapolitiikas teatav tegur, kuid see poliitiline mõju peaks veelgi suurenema, eriti siis, kui ameeriklased arvestavad lähemalt ka teiste kontinentide poliitilist olukorda.

Autor lõpetab seega oma teose ilma kokkuvõteteta ja seda vist õigustatult, sest

iga suurriik on omaette terviklikult analüüsitud ja iga kohta on ka kokkuvõtte tehtud. Teose kokkuvõtlik refereerimine tahab kaasa aidata „Sõduri“ lugejaile maailmapolitiika aluste värskendamiseks, mis omakorda soodustab igapäevaste sündmuste jälgimist.

M.

Tankide kasutamine väekoondise kaitsel.

Kaitselahingus peab tanke kasutama aktiivseteks tegevusteks otsustavates suundades, mis lubaksid neil täiel määral kasutada manöövrivõimet ning tule- ja löögijõudu, et purustada koos teiste väeliikidega vastase kallaletungi ja asuda vasturünde teema ilmutumisel kaitseribasse.

Kaitselahingus on tankide tegevuse märksadeks vastase tangid, kallaletungiva jalaväe (ratsaväe) tulerehvid ja teda saatev suurtükivägi ning elavjõud. Väekoondise kaitselahingus võivad tangid täita neid ülesandeid: a) kallaletungi-lähtealusel kallaletungiks ettevalmistava vastase ründega; b) kaitseribasse sissetunginud vastase isesseisva vasturündega; c) kaitseasetusse sissemurdnud kallaletungivate vägede ründega koos väekoondise löögigrupi või mõnikord selle osadega.

Kaitsel on tangid harilikult väekoondise ülema varus, alludes vahetult temale. Ainult mõnikord nende suure arvu korral ja üksikuid rajooni eraldaval maastikul võidakse osa tanke juurde anda rügementidele.

Kaitse organiseerimisele asudes peavad väekoondiseülemad kutsuma antud kaitseriba luurele vanema tankide ülema, et koos temaga õieti arvestada kõiki võimalusi olemasolevate lahingumasinate parimaks kasutamiseks ja määrata nende koostööd teiste võitlusvahenditega. Ühine esialgne luure võib anda järgmisi tankide kasutamise suundandmeid: a) võimalikud, eriti mehhaniseeritud osade kallaletungi-lähtealused ja tõenäolised ründesuunad; b) millisel määral ja millistes suundades, olenevalt maastiku tingimustest ja antud kaitse üldisest iseloomust, on lubatav oma tankide tegevus; c) tarvilikud abinõud tankide koostöö tagamiseks teiste väeliikidega, eriti tangitõrjega.

Väekoondiseülema ja tema staabi luureandmetel koostatakse käsutusse antud tankide kasutamiskava, mis käsitleb: a) tankide ülesandeid ja tegevuse suundi mitme-

sugustel kaitselahingu faasidel; b) oote- ja lähtepositsioone vastavalt määratud ülesannetele ning nendele asumise aega; c) tankide koostööd kaitse löögigrupi ja suurtükiväega; d) tankide tegevuse pionerilist ja keemilist julgestamist, aga ka valgustusabinõudega varustamist öölahingu puhuks; e) sideviise tankide ülemaga; f) tankide tegevuse alguse signaale.

Vastavalt väekoondise ülema kavale, tangiosäulem asub alluva koosseisuga eelseisvate tegevuste ettevalmistamisele, mis peab koosnema: a) maastiku tundmaõppimisest eelserva ees ja kaitseribas; b) kaitseasetuse tundmaõppimisest, eriti tangitõrje tulesüsteemid ja tõkked; c) eelseisvate tegevussuundade ja lahingukursside ning pärast rünnet tagasitulekusuundade määramisest maastikul; d) vahendite selgitamisest, mis tagaksid tankide läbistavust suundadel, lahingukurssidel ja tagasitulekuteedel; e) oote- ja lähtepositsioonide täpsustamisest ja nende varustamiseks vajalikkude vahendite määramisest; f) vastase tankide vastu soodsate tegevuskohtade määramisest; g) tankide ründele sõidu järjekorra ja signaalide määramisest mitmesugusteks tegevuse variantideks; h) kokkuleppest tankide eelseisva tegevuse üle kaitse löögigrupi ja suurtükiväega.

Eriti piinlikult uuritakse tangitõrjevahendite asetust ja tõkete süsteeme, nendega seoses peab teostuma lõök vastase tankidele.

Tõenäolised ründesuunad ja tagasitulekuteed märgitakse, vastavalt antud ülesannetele, selgesti nähtavate maastikul leiduvate või kaitselõigus ülesseatavate esemetega ja täiendatakse võimalust mööda eelserva ees orientiiridega, nagu tuustid, näitajad, öösel laternad, lubiribad maas jne..

Kaitseasetuse läbistamine tankidele tuleb tagada nende tegevussuundadel ja tagasitulekuteedel kaevikute erilise katmise, tangitõrje kraavidest ülekäikude ja miinivälja-

dest ning mürgitatud aladest läbikäikudega. Nimetatud tööde teostamiseks tangiosauülem peab esitama väekoondise staabile nõudmise.

Ootepositsioonid peavad kaitsma tanke vastase suurtükiväe ning varjama õhuvaatluse eest, olema tõenäoliste tegevuste teedel ja omama soodsad lähised lähtepositsioonidele. Nad valitakse kaitsja suurtükiväe peajõudude asetuse taga moondatud kohtades (mets, suur põõsastik jne.). Kusjuures peab olema veel 2—3 varuootepositsiooni tankide koondamiseks peale vasturünnete teostamist või üleminekuks vastase lennuväe poolt avastamisel.

Ootepositsiooni rajooni traatside kaevatakse maasse või riputatakse kõrgele. Teed tegevuse suundadele korraldatakse ja määritakse postide, valgustuspunktide, näitajate ja ööks laternatega. Erilist tähelepanu peab pöörama tangiosauülema poolt nõutud läbikäikude valmistamisele kaitse teisest eselonist ja suurtükiväest. Varem luuakse ka suitsukattekolded tankide uuele ootepositsioonile kogumise katmiseks pärast ülesande täitmist.

Lähtepositsioonid tankidele valitakse vastavalt antud ülesannetele tõenäoliste tegevuste suundades loogiks määratud rajoonide läheduses. Lähtepositsioonid asuvad eespool kaitse suurtükiväe peajõudude asetust ja selle eesserva katte all. Nad peavad tagama: a) varjatud tankide hargnemist lahingukorda seisakuga või liikumiselt; b) soodsad lähised neile, teed vaenlase poole ja tõkestamata liikumise võimalused läbi oma kaitseosade asetuse; c) vaatluse tankide tegevuste suundades ja naabrite poole; d) tiivalöögi vastasele.

Vastase tankide vastu tegutsemiseks määratud kohad peavad loomulikult asuma nende tõenäoliste liikumiste suundades ja tagama kaitsetankidele esmalt vastase tankide tulistamist varjete tagant (kõrgendikud, põõsad jne.) ja koostööd aktiivsete ja passiivsete tangitõrjevahenditega. Viimaste tegevust peab suunama vastase tankide kahjustamiseks ja nende juhtimiseks kaitsetankide tule alla. Et hoiduda oma vägede võimalikudest kahjustamistest vastase tankide tulistamisel, jäetakse kaitse asetusse tõenäolistel tulesuundadel tühjad vahed või ehitatakse kaevikutele erilised katted.

Tankide liikumine vasturünnetele peab tagama manöövri lihtsuse, soodsa tulelise vastutegevuse, eriti vastase tankidele, ja tiivalöögi võimaluse. Öösel vasturünnetele liikumine teostatakse tihedamas korras, ühes eselonis ja sirgjoonelisel. Vasturünnete liikumise alguse signaalid soovitatakse määrata eraldi

iga tegevuse variandi jaoks. Peale selle kogu tangiosa meeskond peab teadma, kust kohast antakse signaale.

Ühise vasturünnete puhul tangiosa ja löögigrupiülem peavad vastastikku teadma tegevusplaane, täpsustades maastikul selle olevatava läbiviimise korra ja määrates sideviise. Tangiosauülem lepib kokku kaitse suurtükiväeülemaga tankide ja suurtükiväe koostöös vasturünnetele nii eesserva ees kui ka kaitse sügavuses.

Tangiosa eeltööde ja teiste väeliikidega kokkulepete alusel tankide ülem määrab lõpliku plaani võimalikkudeks tegevuse variantideks ja esitab selle väekoondiseülemale. Üheaegselt tegevusplaani esitamisega tutvustatakse seda vastavates piirides kogu tangiosa koosseisule, et iga variandi jaoks kokku lepitud signaali järele iga ülem ja võitleja teaksid endi tegevust.

Tangid sõidavad koondusrajoonidest oote- või lähtepositsioonidele, kas pärast eespoolnimetatud töid või nende tööde ajal, tankide ülema eelkorralduse järele. Ootepositsioonidel seatakse tangid täiesti korda, organiseeritakse side tangiosas ja teiste väeliikidega, korraldatakse varustamist kõigi lahingutarvetega. Vahtu kaitse korraldatakse ootepositsioonidel paigaliste postidega kohtades, kust on tagatud vaatlus vastase suunas, ja silmside tangiosaga. Ootamata vastase tankide ilmumise tagasilöömiseks antakse allüksustele vastutatavad ribad (sektorid), kompanides aga määratakse valverühmad, kes on valmis kiireks tuleavamiseks kohalt. Keemilise kallaletungi puhuks õhust organiseeritakse keemilise vaatluse ja alarmi teenistus; degaseerimisvahendite hoitakse tegevusvalmis. Ootepositsioonide rajooni aktiivne õhukaitse organiseeritakse väekoondise õhukaitsevahendite ja tangiosaga. Kasutatakse ka kõiki loomulikke ja kunstlikke moondamisvahendeid tangiosa moondamiseks õhuvaatluse eest. Ootepositsioonil side tangiosas, väekoondiseülema, kaitse- ja löögigrupi ja suurtükiväega korraldatakse telefonide, vahetute läbirääkimiste, virgatsite ja sidemasinatega. Alates vasturünnetest tangid peavad sidet väekoondiseülema ja teiste väeliikidega raadio, leppemärkide, virgatsite, sidemasinate ja kaitsja tankide tegevuse vaatlusega. Side-tangiosas organiseeritakse raadio, vahetute läbirääkimiste, tangiülemate eeskuju, virgatsite, sidemasinate, trasseerivate mürskude ja kuulide, suitsumürskude ja raketidega.

Öösel peasidevahendiks on raadio, vahetud läbirääkimised, virgatsid, sidemasinad, raketid, lambid, laternad ja helgiheitjad.

Tangiosäulem peab omama ootepositsioonil isiklikuks lahinguolukorra vaatlemiseks vaatluspunkti, see harilikult asub väekoondise või löögigrupiülema komandopunkti läheduses.

Tankide vastulööki vastasele tema kallaletungi purustamiseks on kasulikum teostada sel momendil, kui eesosade lahinguga se gipaisatud vastane hakkab koonduma kallaletungi lähtealusele. Kallaletungiks korraldava vastase rünne võib purustada tema kallaletungikava, demoraliseerida jõude, hävitada kallaletungi hoo või aeglustada kallaletungi. Arvatakse, et vastulööki peab teostama vähemalt pataljoni tankidega. Tankide rünnaku peamiseks märkideks on elavjõud ja lähedavõitluse tulerelvad, kallaletungiva jalaväe (ratsaväe) esimese ja teise ešeloni osad sügavuses (2—3 km). Vastulöögi lähte positsioonid valitakse eesservale lähemal omapoolsetel kallakutel, rünne aga peab teostatama varem uuritud vastase tiivale viivat võimalikult kinnist suunda mööda, mida öösistes olukordades peab valgustatama helgiheitjate, raketide ja valgustavate mürskudega suurtükiväe kaitseribast.

Ründava tangipataljoni lahingukord peab temale kindlustama löögi vastase tiivale ja üheaegselt ka kogu tegevuse sügavusse, eriti kui tema osad ei ole lõpetanud väljatulekut kallaletungi lähtealusele. Tankide tegevuse kiirus ja ootamatus võtavad vastaselt võimaluse korraldumiseks ja nende vastuvõtmiseks organiseeritud tulega. Vastase tankide löögi ja tema suurtükitule paraliseerimiseks peavad ründava pataljoni allosad püüdma tungida kallaletungija tihedamatesse jalaväe (ratsaväe) gruppidesse.

Kaitse suurtükivägi peab tankide rünnet abistama vastase tankide tulistamise ning tiibadel ülesleititud suurtükide ja sügavusest juurdetuleva jalaväe mahasurumise ja hävitamisega.

Ka üksikud vastupanupositsiooni eeservad relvad võivad toetada tankide rünnet, tulistades vastase tanke ja tangitõrjerelevi. Ründavate tankidega segipaisatud vastase jalaväe (ratsaväe) hävitamiseks on soovitatav kaitseriba eesserval määrata eraldi kuulipildujaid. Öösistes olukordades tankide rünnet toetava kaitsja tulerelvad peavad olema piinlikult ette valmistatud tegevuseks määratud sektorites, orienteerudes eesserva ees või vastassuunas kaitseribas sügavuses pimedas selgesti nähtavate esemetega.

Ründe lõpul tangid tulevad tagasi uut ja varemärgitud ning ettevalmistatud teed mööda kaitsepositsioonile ja kogunevad varuootepositsioonile, kus korraldatakse ja val-

mistutakse järgmiste ülesannete täitmisele. Öösises olukorras märgitakse tankide tagasitulekuteed läbi kaitsepositsiooni vastase poolle kaetud valgustavate näitajate ja valguspunktidega. Tankide lahtikiskumist vastasest, eriti tema tankidest, ja nende tagasitulek kaitseribasse peab tagama suurtükiväe tõkettule ja eesserva relvadega.

Tankide iseseisev vasturünne vastase tankide vastu on võimalik kaitse sügavusest juhul, kui need tegutsevad väljaspool tihedat sidet oma kallaletungiva jalaväega (ratsaväega), vastase jalaväe (ratsaväe) tungimisel kaitseribasse suunast, mis oma kauguselt raskendab kiiret väekoondise löögigrupi tegevust, või kui üldise võitlusekäigu tõttu on tarvilik kõrvaldada kallaletungija osalist edu, ilma kõigi jõududega vasturündele minemata.

Tankide vastu vasturündele asutakse kas väekoondiseülema käsu (signaali) järele või tankideosaülema omal algatusel. Vastase tanke on otstarbekohane rünnata siis, kui nad on segi paisatud suurtükiväe ja tangitõrjerelevade tulega, mitte lastes tungida neid suurtükiväe positsioonide eesjoonest sügavamale.

Lähte positsioonid löögiks vastase tankidele valitakse tankide kohtamiseks märgitud rajoonide vahetus läheduses. Vasturündavate tankide manööver peab olema suunatud peajasjalikult kiirele asumisele varjete taha, et võimalikult kohalt tiibtulelöökidega purustada vastast. Maksimaalne ja üheaegne tule vastutegevus vastasele saavutatakse vastava lahingukorraga.

Vastase äralibisemise ilmsikstulekul tankide löögi alt on viimased kohustatud kunstliku manöövriga võtma teise soodsa asukoha ja andma vastase tankidele uue tulelöögi kohalt või jälitama neid, tulistades liikumiselt ja lühikestelt peatustelt.

Varjete puudumisel kaitsetangid peavad vastast hävitama lühikestelt peatustelt tulistamisega ja terveksjäänud vastase tankide surumisega tangitõrje tõkete ja relvadele manöövri ja tule abil. Kaitse sügavusse asetatud tangitõrjerelevad ja suurtükipatareid peavad toetama oma tulega vasturündavaid tanke, tule kahjutuse oma tankidele peab tagama nende lahingu piinliku vaatluse ja tulistamise oskusega. Öösel vastase tankide liikumise suunda valgustatakse helgiheitjate ja raketidega kaevikuist, kusjuures peab arvestama, et vastase tangid liiguvad öösel harilikult sirgjooneliselt, kaitsetangid aga võivad kasutada maastiku tundmist soodsaks manöövriks.

Kaitseribasse sissemurdnud vastase jalaväeosade (ratsaväe) iseseisval vasturündel peavad tangid oma kiire tulega takistama nende kindlustamist vallutatud maa-alal ja neid hävitama. Soodsal maastikul ja olukorra tingimustel tankide lööki võib anda ees- ja taga pool vastase ešelonile, mis liigub sissemurdnud osade järele või nende tiibadel. Peab arvama, et vasturünne teostatakse eespool toodud juhtudel kogu tankide pataljoni pealöögi viimisega tiivale ja seljatagusele, vastase suurematele ja tihedamatele salkadele, kasutades soodsatel juhtudel enne tulelööke. Kui kaitseribasse sissemurdnud vastasel on saatetanke, siis arusaadavalt löök antakse esmalt nendele. Kui valitud suunas vasturündav tankide pataljon kohtab jalaväesuurtükide ja suurtükipatareide organiseeritud tuld, siis ta kiiresti, manööverdades lähemate varjete taha, annab löögi teises kohas. Kaitse tulerelvad peavad maksimaalselt toetama vasturündavat pataljoni, tulistades esijoones vastase tanke ja suurtükiväge. Igasuguse iseseisva vasturün- de lõpul kaitsetangid koguvad suitsukatte varjul varuotepositsioonile, kus korralduvad ja valmistuvad järgnevate ülesannete täitmisele.

Ühisel vasturündel löögigrupiga, tankide tegevuse märkideks on vastase jalaväge (ratsaväge) saatvad tangid ja suurtükiväge ning lähedavõitluse tulerelvad ja elavjõud. Vasturünne alatakse väekoondiseülema käsu

(signaali) järele. Sel puhul tangid asuvad lähte- ja tagapositsioonidele löögigrupi lähedusse, tähtis on vastase tiiva või seljataguse ründe võimalus. Rünnet võib teostada vahetus ja taktikalises sises löögigrupiga.

Löögigrupi vahetul toetamisel tangipataljon kiire löögiga surub maha sissemurdnud vastase kuulipildrajad ja paiskab laiali elavjõu, purustab juhtimise punktid ning puhastab teed oma jalaväele. Niisugune vasturün- de viis on kohane öösel, mil vaja ühise tege- vuse tihedamat sidet.

Päeval suurimat edu annab tankide vasturünne taktikalises seoses löögigrupiga, nii et jalaväge oma tule ja liikumisega suleb vastasele tee rindelt ja tungib tema lähemale tiivale, tangid aga kaugema tiiva manöövriga ründavad kallaletungija lahingukorra sügavust. Tankide manöövri edu oleneb kiirest ja varjatud liikumisest võimalikult vastase lähedusse, et lähedatel kaugustel vältida vastase suurtükitle võimalust, ilma riskita kahjustada oma vägesid. Kui kallaletungija koosseisus on tanke, siis vasturündavad tangid annavad esmalt löögi neile. Samal ajal löögigrupp ründab vastase jalaväge (ratsaväge), löigates teda ära saatvatest tankidest.

Arvestades seda, et kaitseosades on harilikult vähesel arvul väiketanke ja tanke, peab neid siis vasturünnetel kasutama vahetus sises löögigrupiga.

— an.

Lennuväe osa Abessiinia sõjas.

Itaalia-Abessiinia sõja algades seati üles erinevaid prognoose lennುವေး osa kohta sõjas, kuid nüüd — sõja lõppedes, võidakse teha juba konkreetseid järeldusi ja kokkuvõtteid. Huvitava ülevaate toob „Segodnja“ 15. mai numbris saksa lennುವေး kapteni Fischer v. Potruzini tähelepanekuist itaallaste põhjarindelt.

Lennುವေး võitlustes asumaades (kolooniates), nagu inglise lennುವေး tegevus Väike-Aasias — on näidanud oma võimsust ja otstarbekust. Itaalia-Abessiinia sõda ei saa võitluseks koondatud jõudude tõttu enam pidada täieliseks asumaade sõjaks ja seepärast siit tõmmatavad järeldused on mõneski suhtes õiged alused tuleviku õhuväe sõja hindamisel.

Itaalia lennುವေး koosseis Abessiinias oli: põhjarindel — 28, lõunarindel — 9 es-

kadrilli, kokku 370 lennukit. Lennುವေး liigitlus omakorda $\frac{2}{3}$ kolmemootorilisi pommitajaid ja $\frac{1}{3}$ muudeks ülesanneteks. Nende jõudude kasutamiseks oli itaallastel 22 aerodroomi ja 5 toetuspunkti. Seejuures märkimisväärne on Assob'is (Eritrea kagunurgas) asuv lennುವေး baas, milline kahtlemata plaanikindla ja pikemaajalise lennುವေး operatsioonide ettevalmistamise tulemus. Moodsa lennುವေး ümber on ehitatud lendava koosseisu tarvis üle saja soolise bungalow, kus igal ohvitseril 2—3 ja allohvitseril üks tuba. Sisseseade on kõigiti moodne — dušid, ventilaatorid jne., ühesõnaga kõik, mis vaja pikemaajaliseks elamiseks ja pingutavaks tööks troopika kliimas.

Assabi lennುವေး baas on selgeks tõendiseks, et ta pole ehitatud mitte ainult sõ-

nestamine, punktide kandmine planšetile, planšetilt koordinaatide lugemine jne.) on öösi raskendatud ja selleks kulub 2—3 korda rohkem aega kui päeval. Kõige selle tõttu on graafilisel meetodil tehtud tööde täpsus väiksem, kuid seda meetodit on võimalik siiski kasutada. Vastavalt olukorrale topotevalmistusel öösi kasutatakse nii analüütilist ja graafilist, kui ka vahepealset (nn. nurgamõõdu-graafilist) meetodit, kus väljas tehakse nurkade ja kauguste mõõtmised, mis kirjutatakse vastavasse kaustikusse, kuna arvutused ja graafilised tööd tehakse ruumis.

Öise topotevalmistuse teostamiseks vaja valges teha maastikuure ja otsustada, missugust meetodit kasutada. Seega igale öisele tööle peab eelnema päevane ettevalmistus, mis omab otsustava tähtsuse ja milleks pealetungiva diviisi suurtükiväel kulub kuni 2 tundi valget aega. Siis on võimalik kõik tööd pimedas teha ja topograafiline ettevalmistus on hommikuks lõpetatud.

Päeval vaja harilikult teha järgmised ettevalmistustööd: 1) luurata tööde rajoon ja teha järgnevad eeltööd, mis olenevad topotööde iseloomust. Kui topotevalmistuse eesmärgiks on arendada või laiendada trigonomeetrilis- või geomeetrilise võrku, siis päeval on ilmtingimata vaja valida ja mõõta baas ja määrata kolmnurkade tipud. Kui tahetakse teha polügoonkäiku, siis vaja märkida käigukava ja määrata tipud ehk punktid, kus mõõdetakse nurkasid ja kaugusi. Kui öösi kavatakse teha salkimisi ehk löikeid, siis päeval vaja rajoon üle vaadata, märkida reikameeste asukohad ja määrata ühest punktist teise mineku kord.

Topotööde teostamisel öösi on vaja mõõta kaugusi, mõõta või joonestada nurki ja kirjutada andmeid kaustikusse.

Päeval mõõdetakse kaugusi kas mõõdulindiga või reika abil. Öösi mõõdulindiga ei saa kaugusi mõõta, sest on raske hoida antud suunda. Seega kõik kaugused mõõdetakse öösi reika abil, milleks on vaja valgustada reikal 2 punkti — ülemine ots ja koht, mis vastab antud kaugusele. Reika ülemisse otsa kinnitatakse vastavasse pesasse asetatud lamp, kuna teine lamp peab ole-

ma liikuv ja omama mikromeetrilise vindi, et lampi oleks võimalik täpsalt ja sujuvalt ümber paigutada. Lampidena kasutatakse taskulambipirniseid, mis saavad voolu taskulambi-patareist või akkumulaatorist. Lampidega valgustatakse ka tähised.

Nurkade mõõtmiseks punavägi kasutab teodoliiti ja käärpikksilma, kusjuures öisel töötamisel valgustatakse niitidevõrk. Niitide ja limbi valgustamiseks teodoliidil on täielik valgustusseadis, mille taskulambipirnid saavad voolu akkust või taskulambi-patareist. Seadete lugemiseks kasutatakse ka elektrilampe. Analoogiliselt valgustatakse ka käärpikksilma.

Öisel töötamisel vaja pöörata erilist tähelepanu optilisabinõu fookusesse seadmisele. Vähekegenud vaatleja ei pööra tähelepanu asjaolule, et okularis on näha laiavalgus valguspunkt. Kui optilisabinõu on õieti fookusesse seatud, siis on aga näha väikest teravate kontuuridega tähte.

Töötamiseks (joonte joonestamiseks, kaustikute pidamiseks jne.) vajalik üldine valgustus saadakse harilikude tasku-elektrilampidega. Seejuures vaja alati meenutada moondamise nõudeid ja asjata mitte kuritarvitada valgustust.

Raskeks probleemiks öisel topotevalmistusel on sidepidamine optilisabinõu juures töötavate ja reika või tähise juures olevate sõdurite vahel. Häälesidet ei saa kasutada müra vältimise eesmärgil ja alati pole häälekõla kuulda suure kauguse tõttu. Telefoni pole kasulik tarvitada. Seepärast jääb järgi ainult helkside, kus parimaks abinõuks on „Lukaslamp“, mille kasutamisel antakse signaale morsetähestiku või erilise koodi abil. Praktikast on selgunud, et sidepidamiseks on üldse vaja 10—11 leppemärki. „Lukaslampi“ puudumisel võib kasutada ka harilikke tasku-elektrilampe, millel signaalide lihtsustamiseks on võimalik hõlpsasti vahetada värvilisi klaase ehk filtreid.

Artikkel on varustatud 15 fotoga ja 1 joonisega, mis selgitavad punaväes öisel topotevalmistusel kasutatavate valgustusabinõude konstruktsiooni. — m.

Sidevahendid ja ringhääling Chaco-sõjas.

Vastavasisuline huvitav lühike ülevaade on avaldatud ajakirjas „Militär-Wochenblatt“ nr. 39 — 18. apr. 1936. a.

Selle ülevaate selgemaks mõistmiseks olgu sissejuhatusena toodud mõned andmed selle sõja ja vastasriikide kohta, peamiselt „Wissen und Wehr“ 1936. a. nr. 1 järgi.

Sõda algas teatavasti 1932. a. juunis ja kestis 1935. a. juunini, s. o. ümmarguselt 3 aastat. Esimesed relvastatud kokkupõrked teostusid siiski juba varem 1927., 1928. ja 1931. a.

Boliivia omab umbes 3 milj. ja Paraguai umbes 1 milj. elanikku vastavalt 1 200 000 km² ja 253 000 km² suurusel maa-alal. Tüli luse maa-ala — Chaco suurus on umbes 450 000 km², s. o. ligi 2 korda suurem kogu Paraguai riigi pindalast.

Sõjaväe suurused olid umbkaudu võrdsed: esimese sõja-aasta lõpul 20 000 ja sõja lõpul kuni 60 000 meest. Boliivia sõjavägi oli välja õpetatud peamiselt Saksa ja Paraguai prantsuse instruktorite poolt. Sõja kaotas suurem riik — Boliivia, kuna ta sõjavägi korduvalt sai suurte sõjaliste kaotuste osaliseks, näit. 1933. a. langesid 2 diviisi koosseisust vangid ligi $\frac{2}{3}$ — 6000 meest, ja 1934. a. jällegi 7000 meest. Kaotused surnutena olid boliivlastel veidi väiksemad kui paraguailastel. Paraguai sõjavägi kaotas ligi 30 000 meest surnutena, milline arv on suhteliselt võrreldav sakslaste inimkaotustega Maailmasõjas.

Side seisukohalt on oluline märkida, et tagalaühenduse pikkus oli boliivlastel pealinnast rindele umbes 1300—1400 km, kuna paraguailastel vaid 200 km, milliste teekondade ületamiseks reisijal kulus Boliivias, sõites osalt raudteel ja osalt autol, 6 päeva ja Paraguais, sõites osalt mootorpaadil ja osalt autol, vaid 2 tunni ümber.

Kindlasti oli viimatimärgitud asjaolul suur tähtsus sõja edule, kuid suur osa edust tuleb panna ka side paremale korraldamisele paraguailaste sõjaväes, nagu allpool näeme.

Sõja algul Boliivial oli 1 sidepat., kuna Paraguail polnud ühtegi regulaarset rahu-aegset sideosa. Rahuaegne traatside-võrk oli mõlemas riigis puudulik, eriti aga sõjateatril — Chacos. Boliivia üldse ei omanud ühtki traatjuhet oma piirifortidesse: telegraafijuhtmed lõppesid Villa-Montes'is, mis hiljem muutus tagala tähtsamaks sõlmeks.

N. n. fortide vahel olid küll olemas mõned juhtmed, kuid üldiselt side baseerus raadiojaamadele.

Paraguai pooltel oli olukord ja tingimused küll veidi soodsamad, pealegi olid ka kaugused palju lühemad.

Välivägedele anti juurde nõrgad sideosad, näit. boliivia jaladiviisi sidekompanis oli napilt 50 sõdurit. Nende väheste inimeste seast tuli anda osa meeskonda veel väeosadesse telefonisideks, sest tagavaraväelaste puudulik väljaõpe ei võimaldanud väeosile moodustada erilisi iseseisvaid sideosi.

Suurtükivägi teenis oma sidevahendeid iseseisvalt.

Sidevahendeist leidsid kasutamist peamiselt telefon ja raadio. Väljaõpetatud sidekoeri polnud pooltel käsutuses.

Sidetuviseid ei saadud kasutada rohkearvuliste röövlindude pärast. Samuti oli tihedas ürgmetsas peagu võimatu helkapaaratide kasutamine. Pealegi oli telefoni asendamine raadioga alati võimalik. Halbade teede tõttu käskude ja teadete edasi- saatmiseks ei kasutatud mootorrattaid, küll aga autosid, arvatavasti nende suurema jõulisuse tõttu.

Telefoniühendust korraldati enamikus pataljonideni. Sidetöökonnad jõudsid peagu alati järgneda väeosade liikumistele, sest jalavägi jõudis ürgmetsas edasi vaid 1 km tunnis, seejuures murdes jalgraja läbi metsa. Piki neid jalgradu teostati siis side-liini-ehitamist.

Igal boliivia jalgväediviisil oli 1 kerge kaunis võimas riojaam telegraafitööks, ka väiksemaid iseseisvaid osi varustati samuti raadiojaamadega. Paraguai sõjavägi oli veidi rikkalikumalt varustatud raadiojaamadega, ka olid neil olemas mõned raadio-telefoni-jaamad.

Vastase raadiogramme dešifreerimine ei õnnestunud boliivlastel, kuid paraguailased avastasid üsna peagi boliivlaste šifrite võtmed. Kas see avastamine saavutati äraandmise või osavuse läbi, on praegu veel teadmata. Igatahes paraguai sõjaväe juhatusel oli aegajalt täpsalt teada vastase rügementide arvu, samuti kuulipildujate arvu ja tüübid. Kuna esimese kahe sõja-aasta kestusel boliivlastel puudus traatside sisemaaga, siis seda rohkem oli paraguai väejuhatusel võimalusi püüda kinni boliivlaste väejuhatusel raadiogramme ja neid

kasutada oma huvides, saavutades rea suuri võite vastase üle.

Ringhääling omas tunduva tähtsuse propaganda teostamisel nii omal kui vastase maal. Mõlemad vaenulised riigid sõja vältel ehitasid ringhäälingujaamu. Kuna mõlemas riigis elutseb hispaaniakeelt kõnelev rahvas, siis olid võimalused välispropagandaks suured. Loomulikult ka selles sõjas, nagu igas sõjas, ei kuulutatud alati ainult tõtt, vaid rohkem vastupidi. Kuigi ka vale on relv, mis intensiivsel tarvitamisel muutub nüriks, tõusis sõja vältel vastase teadete uskujate arv siiski. On ju inimese loomuses, et ebarõõmustavate sündmuste puhul kaldutakse rohkem uskuma vastase kui oma teateid.

Paraguailased mõistsid, seda asjaolu osavalt kasutades, meelitada boliivlasi kuulama nende ringhäälingu teateid, avaldades igapäev täpsaid andmeid ja nimesid saadud vangide ja lahinguväljalt leitud vastase surnute ning haavatute kohta. Loomulikult is-

tusid siis boliiivia sõdurite omaksed regulaarselt, eriti pärast suuremaid lahinguid, raadioaparaatide juures, et kuulda omaste saatusest. Hiljem hakkasid ka boliiivlased kasutama sama võtet.

Väliselt nähtavat tulemust propaganda ringhäälingu kaudu siiski ei saavutatud, kuigi rahva meeleolu oli sageli üsna rõhutatud. See tulemus, boliiivlastele osaks saanud suurte kaotuste tõttu, oleks kahtlemata osalt ilmnenu ka ringhäälingu kasutamise ta, sest ükski tsensuur pole võimeline täiesti takistama haavatute ja puhkusele-lastute jutte kaotustest, kuid ringhääling kindlasti süvendas seda mõju tunduvalt.

Avalikku ja ausat informatsiooni tuleks üldiselt siiski kindlasti eelistada plaanikindlale vaikimisele kaotustest ja nende ilustamisele. Vaid siis kui informatsioon on täiesti usaldusväärne, võib ringhäälingu kaudu tehtav vaenulik propaganda jääda mõjuta või vähemalt saavutada nõrgemaid tulemusi.

K-gi.

Lennukite juhtimine raadiotelefoni abil.

(Militär-Wochenblatt nr. 36 — 25. märtsil 1936. a.)

Inglismaal on lennukis raadiotelefoni kasutamine teinud erakordselt suuri edusamme. Side maa pealt lennukiga ja lennukilt lennukiga õhus töötab nüüd juba küllaldase kauguseni takistamatult.

Inglise nn. „day-and nightfighter“ (päevased ja öised üheistmelised hävitajad) ja kaheistmelised hävitajad, milliste ülesandeks on ähvardatud õhuruumis patrullides alaliselt tõkestada vastase lennukid, on kõik varustatud raadiotelefoniga. Nad on raadiotelefonilises sides maapealsete vaatluspunktidega ja naabruses olevates õhuruumides patrullivate lennukitega.

Meetod, ähvardatud õhuruumi julgestada alaliselt patrullivate hävituslennukitega, on Inglismaal eriti suure tähelepanu osaline. See on eelkõige tingitud sellist asjaolust, et ranniku läheduses asetsevate märkide, milliste jaoks on raske moodustada küllalt kaugele ettenihutatud vaatlus- ja teatevõrku, olemasolu puhul on vaenulikkude pommitusrünnakute õigeaegsaks tõrjumiseks suurim tähtsus asjaolul, et hävituslennukid on juba õhus.

Õhuanõõvrid Londoni lähedal möödunud aasta juulikuus tõestasid, et paljudel

kordadel hävituslennukid, kes startisid alles häire-signaali peale, kasutadaoleva lühikese aja jooksul enam polnud võimelised vastast leidma enne tema märgini jõudmist. Seevastu patrullimine ja ähvardatud õhuruumi õhust valvamine andis nii häid tulemusi, et paljud eriteadlased tungivalt nõudsid päevaseid ja öise hävituslennuasjanduse ning patrullimise intensiivset edasiarendamist.

Raadiotelefoniline ühendus hävituslennukite ja maapealsete vaatluspunktide vahel, samuti ka lennukite endi vahel, töötab manöövritel alati täiesti laitmatult.

Kui kaugele edusammud Inglismaal sel alal on arenenud, tõestab huvitav demonstratsioon inglise õhujõudude poolt juunikuus Hendonis. Kõige näitlikumal viisil demonstreeriti raadiotelefonilist ühendust maapealse vaatluspunkti ja ühe salga „Hawker-Fury“ üheistmeliste hävituslennukite ning „Hawker Demon“ kaheistmeliste hävituslennukite vahel. Esiteks juhiti lennukid maapealse vaatluspunkti poolt ähvardatud õhuruumi. Nüüd, kui salgajuhid olid märganud vastast, nad vastastikku informeerisid üksteist kallaletungi taktika suhtes ja ka rünnaku vältel andsid üksteisele vas-

tastikku teateid ja korraldusi. Kõik need teated ja korraldused tehti pealtvaatajatele teatavaks valjuhääldajate abil, nii et publik võis neid kõiki kuulda takistamata ja seega veenduda, et antud korraldused täideti nii saakade kui üksikute lennukite poolt viivitamata.

Seega näeme, et takistamata töötava raadiotelefoni kasutamise abil on hävituslennukitele loodud võimalus erakordselt kergesti leida vastast ja juhtida neid nii maapealt aerodroomilt kui ka õhust, samuti siduda neid nii üksteisega kui aerodroomiga.

K-gi.

SOOME.

„Suomen Sotilas“ nr. 9/10.

16. mail Soome armee lipupäeval ilmus trükist „Suomen Sotilas'e“ erinumber, mille kaant ehib eestikeelne pealkiri: „Käesolev number on pühendatud eesti kaitseväele ja tema lugupeetud juhtidele“.

Mainitud erinumber on soliidne teos 140 leheküljel, hästi väljatöötatud ja rikkalikult illustreeritud. Juba alul antakse ülevaade „Suomen Sotilas'e“ osast eesti kaitseväe tutvustamise alal Soomes ja avaldatakse lootust, eesti ja soome kaitseväge vahel valitsevaid vennalikke ja usalduslikke suhteid veelgi kinnitada selle erinumbriga.

Teos kokuvõetult pakub täieliku pildi eesti kaitseväest, alates juhtidest ja nende väljaõppest ning lõpetades hooldusküsimustega. Kuna erinumber on ilmunud 16. mail, siis leiab ka see Soome armee tähtpäev märkimist. Sel päeval kinnitavad soomlased üksmeelselt, et nemad on ikka ja alati valmis ohverdama Soome vabadusele kõike neil olemasolevat. Erinumbri lõpulehtedel leiame veel huvitava kirjutise eesti ja soome keele sarnasuse kohta ning selle põhjal soovitus harrastada eesti keelt.

Eestoodu oleks jämeda läbilõikena ettekujutuse loomiseks sellest tööst, mida on teinud „Suomen Sotilas“ oma lugupeetud peatoimetaja Rolf Tiivola juhtimisel, eesti kaitseväe tutvustamiseks oma laialdasele lugejaskonnale.

Eestile pühendatud erinumber oma paraadsuse, sisukuse ja illustratsioonidega mõjub jüuliselt ja moodustab „ühe ehituskivi Eesti-Soome sillal“, nagu tabavalt väidab lhk. 322 „mees laua tagant“. Kuigi meie lahetagused hõimuvelled oma hinded on tagasihoidlikud, nimetades käesolevat teost „üheks ehituskiviks“, tahaksime meie tehtud tööd hinnata küll järjekordseks kõvendussambaks olemasolevale eesti-soome kaitseväge ühendavale sillale.

Sõnu teha on asjata seal, kus teos räägib iseenda eest. Meie ütleme lihtsalt ja otsekoheselt, et igale eestlasele ja eriti eesti sõjamehele on uhkuseks ehtida oma lugemislaua „Suomen Sotilase“ erinumbriga. Ta sümboliseerib seda tihedat ja kindlat ühendust, mis seob eesti ja soome kaitsevägeid.

„Sotilasaikakauslehti“ nr. 3 — 1936. a.

Kol.-ltn. M. Tiiainen. — „Mõni tähtis üksikasi öisel pealetungil.“

Artiklis autor käsitleb üksikasjalikult suunapidamise küsimust öisel pealetungil. Vaatamata täpsale luurele, suunapidamine osutub väeosadele öösi väga raskeks. Kohalikud esemed harva suudavad pakkuda täielikku lahendust. Tagajärjeks on üksuste eksimine ja vastastikune laskmine. Katsete põhjal autor soovitab suunahoidmiseks kasutada valgustuskuule, milledega märkida pealetungiriba vahejooned. Kui näit. pealetungist võtab osa kaks pataljoni ja mõlemast pataljonist esijärgus kaks kompanit, siis on vaja „lasta“ vähemalt kolm vahejoont alljärgnevalt:

8 k | 7 k | 5 k | 4 k

Laskmiseks võivat kasutada rk-id, sest kõike neid olevat öises lahingus harva vaja. Laske on tarvis minutis 3—4 relva kohta, iga lask 15—20 sek. järgi. Pataljoni vahejoonte märkimiseks soovitatakse siiski suurema selguse saamiseks kaht järjestikku lasku. Ettevalmistustööd on niisuguseks laskmiseks äärmiselt lihtsad. Vaja leida relvadele sobivad kohad ja määrata kompassi järgi õige suund. Relvade kohaleasetamine võib sündida ka pimedas, kuid sel juhul peab kasutama relva ette asetatud kaht valget teivast õige laskesuuna hoidmiseks.

Lasta tulevat umb. 15° tõstenurga all. Niiviisi valgustuskuulidega lastes olevat väeosale õige suuna pidamine tagatud 300 m sügavuses, mispärast vahejoone pikendamiseks vaja teist relva, millega alatakse laskmist kohast, kus kaob esimesest relvast lastud valgustuskuuli tee.

Teine relv ei pruugi enam olla rk. Niisugusel vahejoonte märkimisviisil olevat järgmised hüved:

- a) Pealetungi maastikku ei ole vaja valida suunapidamiseks kohalikkude esemete seisukohalt.
- b) Pealetungi võivat alustada ka puuduliku luure järele (luuret peab igal juhul toimetama — ref).
- c) Pealetungikäsu andmine on väga lihtis ning ei tarvitse karta, et väeos eksib oma ribas.

- d) Oma vägedega kokkupõrke võimalused on väga väikesed.
- e) Nii juht kui ka iga üksus teab kindlasti oma ja naabri täpsa liikumisuuna ja -riba.
- f) Pealetung edeneb kiiresti, sest kogu tähelepanu on koondatud ainult maastiku raskustele ja vaenlasele.
- g) Sood ja muud maastiku takistused, mis sunnivad ringi liikuma, ei põhjusta osade õige suuna kaotamist.

Eestoodud meetodi varjuküljeks on see, et vaenlane märkab „lastud“ vahejooni ja võib otsustada, kus ja kuhu väeosa liigub. Selle takistamiseks võib mõnikord olla kasulik lasta igale üksusele vaid üks valgustusjoon üldiseks suunaks.

Ühe ja sama üksuse segiminekut kallaletungil võib ära hoida värviliste taskulampidega, kus igale allüksusele määratakse oma värv. Nende lampidega võib anda edasi ka muid juhtimiseks tarvilikke märke.

Mjr. M. Oinonen. — „Välikindlustustööde organiseerimine sõjategevuse rajoonis.“

Üldiselt peab pidama meeles, et kõik väeliigid peavad suutma läbi viia tähtsamad välikindlustustööd. Pionere kasutatakse vaid tehniliste juhtidena erilist oskust vajavate tööde juures. Võttes neid põhimõtteid aluseks, autor pöörab tööde läbiviimise juures tähelepanu mõningatele asjaoludele. Esiteks iga juht peab meeles pidama, et töid täitvate lahinguosade füüsiline seisukord ja tööskus on väga vahelduv. Töö täitmiseks ei ole soovitav üksuste normaalset organisatsiooni (rühmade piires) lõhkuda, kuigi sellest ei saa täpselt igakord kinni pidada. Teiseks on töötäitjad sõdurid, aga mitte palgatöölised, mispärast on väga tähtis, et need sõdurid töötaksid oma alaliste juhtide alluvuses. Alaline ülem tunneb oma mehi ja nende tööoskust ja võimeid. Maad oskavad kõik kaevata, kuid iga mees ei suuda kasutada veel kirvest.

Mis puutub pioneridesse, siis ka need ei ole kõik nii tugevad, et suudaksid iseseisvalt juhatada tööde läbiviimist.

Pionerid töötavad kas üksustena või nende osadena oma ülemate juhatusel ka siis, kui nad on antud teiste väeliikide käsutusse. Väiksem tööüksus on jagu, normaalne — rühm ja ideaalne — kompani.

Juba peaabinõude suhteski tuleb ette raskusi, kui rühma hakatakse killustama. On põhjust alla kriipsutada veel sedagi asjaolu, et lahinguüksusele allutatud pijao tegevus muutub praktiliselt väga raskeks

jaoüleva väikesest aukraadist tingitud autoriteedi puudusest ja vilumatusest iseseisvas töös.

Edasi autor selgitab üksikasjaliselt välikindlustustööde läbiviimist mitmesugustes lahinguolukordades.

LÄTI.

Sõjalise kasvatuse aluseid.

(Militarais Apskats nr. 12 — 1935. a.

Kol. ltn. Kontrovskis.)

Võitleja on vaid siis sõna tõsisel mõttes võitleja, kui ta oskab, tahab ja on võimeline võitlema. Olenevalt sellest, sõjalist kasvatust võib jagada väljaõppeks, moraalseks ja füüsiliseks kasvatuseks. Kuid on ekslik arvata, et need kolm ala sõduri kasvatuses on iseseisvad ning tegelikult elus lahutatavad. Ei, koos sõduri väljaõppega, igas tunnis, igal üksikul harjutusel peab rööbiti käima sõduri moraali ja keha kasvatamine. (Näiteks taktikalise ettevalmistamise juures.)

Edasi autor analüüsib konkreetselt sõjalise kasvatuse aluseid ning tuleb otsusele, et kõigepealt tuleb sõdurile kindlaks teha, mispärast ta peab raskeid kohuseid täitma, mispärast ta peab sõdima. On selge, et meil (Lätis — ref.) võib seks olla ainult üks loosung: vaba isamaa. Kuid sellest on veel vähe. Ainult sellele sõdurile on selge oma isamaa vabaduse kaitse vajadus, kes ise seda isamaad armastab. Seepärast sõduri moraali kasvatuse esimesi aluseid on isamaa armastuse kasvatamine. Ainult selline sõdur, kes armastab oma isamaad, saab selle kaitse vajadusest aru ja tahab ka oma isamaad kaitsta.

Kuid ainult julge inimene on võimeline oma tahteid tegudeks realiseerima, seepärast teine sõduri moraalse kasvatuse tähtsamad aluseid on julguse kasvatamine. Iga inimene on loomu poolest veidi arg, kuid sellest elualalhoidmisinstinktist tingitud argusest saab inimene võitu oma tahtejõuga. Siit järeldus — julguse ja tahtejõu kasvatamine on lahutamatu osa sõduri moraalses kasvatuses.

Kuid kangelastegusid saadab korda ainult see inimene, kes teab, et tema kangelastegu leiab kaasvõitlejate, rahva, järeלטulevate põlvete poolt väärilt hinnangut. Seepärast möödunud sõdade kangelaste ülistamisest ei tohi kunagi väsida; iga kodanik peab veendumusele tulema, et kangelasi on küll surnud, kuid nad elavad meie hulgas veel edasi, lõpmatuseni, hiilgavate kujudena.

Julguse peale avaldab ka teatud mõju isiku füüsiline seisukord. Tõeline argpüks

on vaid füüsiliselt halvasti arenenud haiglane inimene. Siin loodus nagu oleks ise suurendanud selle isiku enesekaitse instinkti ja ühes seega ka argust. Seepärast arendades sõduri keha, arendame ka ta julgust.

Esimesel pilgul paistab, et meie nüüd loogiliselt jõuame sõduri sportliku kasvatus vajaduseni. Kuid täitsa vale on mõelda, et seda füüsilist jõudu ja kehalist osavust, mida vajab võitleja lahingus, võib leida spordiväljalt. Spordiväljal kasvatab üksikuid rekordiste, millised tihti oma kehaliste võimete poolest ei kuulu paremate sõdurite hulka, kuna sõjavägi vajab tervet ja ühtlaselt tugevat ning kehaliselt osavat massi. Seepärast spordiväljal ei ole koht, kus tuleb sõdurit kehaliselt kasvatada, vaid sõdurit tuleb viia maastikule ning teda seal lakkamatult harjutada sõjas ettetulevates tegevustes, nii kui rännakus, pealetungis, luues jne., siin sõduri keha harjub võitma neid raskusi, mida tal sõjas tuleb võita, ning ta areneb iseendast.

Kuid kõik eestoodu on kasutu, kui võitlejal puudub usk võidusse, sest siis ju näib igasugune võitlus olevat mõttetu. Seepärast igal sammul tuleb võitlejat veenda võitluse mõttes, tuleb anda usku võidusse. Seda usku kasvatab: hea väljaõpe, usaldus oma relvadele, enda isiklikkudele tugevatele omadustele, oma juhtidele, lahingukaaslastele, endistele suurtele võitudele arvukama vastase üle jne. Isik, kes ei usu oma ürituse tagajärgedesse, ei saavuta ka min-geid tagajärgi.

Kapten Sovers. Sõjaliste nimetuste lühendamisest ja kasutamisest. (Militarais Apskats nr. 1—1936. a.).

Sõjalised lühendused peavad: 1) vastama keeleliste reeglitele (omadustele) ja 2) olema kergesti arusaadavad. Kahjuks ei vasta meil (Lätis — ref.) maksvad lühendused eestoodud nõudmistele. Näiteks lühendame meie (lätlased — ref.), „1. jalaväerügemendi I pataljoni“ järgmiselt: „I/l. j. r.“ Desifreerides seda lühendust lätlasel (ja ka eestlasel — ref.), tuleks seda lugeda paremalt poolt vasakule, s. o. „juudi moodi“, või jälle lugedes õiges suunas me loeme välja: „I pataljon 1. jalaväerügemendi“, mis tuletab väga meelde kadaklikku „see I pataljon sellest 1. jalaväerügemendist“. Seega lühendus „I/l. j. r.“ on tõlgitud vene või saksa keelest, kus keelelised omadused on viinud selliste lühenditeni. Nii ütleb venelane: „pjataja rota pervogo polka“, sakslane — „fünfte Kompanie ersten Infanterie Regi-

ments“, lätlane (ka eestlane — ref.) aga — „esimese rügemendi viies kompani“. Nii siis õigem oleks tarvitada lühendeid „1. j. r./I“, „1. j. r./5“ jne., mitte aga „I/l. j. r.“, „5./1. j. r.“ jne. **V—r.**

Läti passiivse õhukaitse plaan.

(„Latvijas Kareivis nr. 119 ja 120 — 1936. a.)

Läti valitsus võttis 26. mail s. a. seadusena vastu „Riigi passiivse õhukaitse plaani“. Et õhukaitse suhtes meie ja Läti olud on võrdlemisi lähedased, siis pole üleliigne nimetatud plaani juures lühidalt peatuda.

I. Passiivse õhukaitse üldorganisatsioon.

Passiivset õhukaitset korraldab: siseministeeriumi võimupiirkonnas — siseministeeriumi passiivse õhukaitse ülem, ja teedeministeeriumi võimupiirkonnas — teedeministeeriumi passiivse õhukaitse ülem. Need ülemad: valvavad p. õk. plaani täitmise järgi, korraldavad nii ametisikute kui ka eraisikute varustamist p. õk. abinõudega, kontrollivad p. õk. organisatsiooni valmisolekut ja juhivad p. õk. asjaajamist.

Mitmesuguste p. õk. küsimuste harutamiseks sise-, resp. teedeministeeriumi kutsub kokku riigiasutiste nõupidamisi, millest võtavad osa ka omavalitsuste, tööstuse ja seltskonna esindajad. Nendest nõupidamistest võtab obligatoorselt osa sõjaministeeriumi passiivse õk. ülem.

Linnades, tööstusrajoonides ja raudtee sõlmpunktides organiseerivad passiivset õhukaitset rajoonide, resp. sõlmpunktide p. õk. ülemad: raudtee territooriumil — teedeministeeriumi poolt määratud, mujal — siseministeeriumi poolt määratud ametisikud. Passiivse õk. määruste täitmise järgi väljaspool nimetatud punkte valvavad maakondade ülemad. Mitmesuguste, passiivsesse õhukaitset puutuvate küsimuste selgitamiseks rajoonide õk. ülemad kutsuvad kokku erinõupidamisi, millest võtavad osa kohalikud omavalitsuse, tööstuse ja seltskonna esindajad. Nendest nõupidamistest võtab obligatoorselt osa ka kohaliku garnisoni esindaja.

Rajoonide, resp. raudtee sõlmpunktide p. õk. ülemad: töötavad välja ja esitavad vastavale ministeeriumi p. õk. ülemale kinditamiseks oma rajooni p. õk. plaani ja valvavad selle plaani täitmise järele.

Kaitsetööde edukaks täitmiseks suuremad linnad jagunevad p. õk. jaoskondadesse, kuna raudteesõlmed — raudteejaamade jaoskondadesse. P. õk. jaoskondade ülemad alluvad vahetult oma rajooni p. õk. ülemale ja valvavad oma jaoskonnas p. õk. plaani elluviimise järgi.

P. õk. üksikute harude organiseerimiseks rajooni õk. ülem vajaduse korral määrab endale tehnilisi abisid, kes p. õk. töös on vahetult alluvad rajooni p. õk. ülemale ja vastavalt neile määratud kohustustele: võtavad osa rajooni p. õk. plaani väljatöötamisest, organiseerivad p. õk. erikomandosid ja juhivad nende ettevalmistust kui ka tegevust õhukallaletungide ajal.

P. õk. erikomandod alluvad vahetult rajoonide, resp. jaoskondade, p. õk. ülematele, ning nende ülesanne on p. õk. eriteenistuste elluviimine.

P. õk. organisatsiooni kuuluvad järgmised teenistused:

1. Vaatluse ja alarmitteenistus — teenib vaatluse ja alarmpostidel ning täidab sideülesandeid.

2. Korrapidamisteenistus — valvab tulede kustutamise järgi, kaitseb mahajäetud kraami ja elukortereid, sulgeb mürgistatud rajoonidesse sissepääsu, piirab paanikat ja reguleerib varjendite tarvitamist.

3. Sanitaarteenistus — annab esimest arstiabi kannatanuile, evakueerib neid kogumispunktidest, evakueerib üldises segaduses mahajäetud lapsi, kontrollib mürgistatud rajoonis joogivett ja elutarbeid.

4. Degaseerimisteenistus — tähistab mürgistatud rajoonide piire, degaseerib mürgistatud rajoone, hävitab mürgistatud elutarbeid, kogub ja hävitab lõhke-mata pomme, korjab ja saadab analüüsimisele kallaletungil tarvitatud keemiliste võitlusvahendite proove.

5. Tuletõrjeteenistus — lõpetab tekkinud tulekahjud, puhastab liikumisteid rusudest ning vabastab tõkestatud elamute ja varjendite sissekäike.

6. Tehnilisabiteenistus — parandab rikkeid vee, elektri, gaasi ja kanalisatsioonivõrgus, kui ka annab vajalikku tööjõudu mitmesuguste tehniliste rikete kõrvaldamiseks.

7. Varustamisteenistus — juhib p. õk. varustuse turgutamist ja evakuaatsiooni, annab abi ulualuseta ja elutarveteta jäänud elanikkudele, jagab täiendavalt materjale ja tööjõudu.

Elamutes, alates 25 toaga ja rohkem, organiseeritakse eri p. õk., mille ülesannesse kuulub: alarmeerida maja rajoonis asuvaid isikuid, hoida korda majas asuvates varjendites, hooldada mahajäetud elukortereid ja hoolitseda korra eest koridorides, reguleerida maja valgustamist, anda esimest arstiabi kannatanutele, kui ka evakueerida mahajäetud lapsi ja haigeid ning

kustutada süütepommidest tekkinud tulepesad.

Üksiku elamu passiivset õhukaitset juhib elamu omanik või valitseja, kes koopteerib endale tööjõudu maja elanikkude hulgast.

Passiivset õhukaitset riiklikus ulatuses juhib sõjaministeerium, kes selleks annab välja juhtivaid määrusi.

II. P. õk. personali ja elanikkonna ettevalmistamine.

P. õk. teenistuse instruktoreid, resp. rajoonide ülemate tehnilisi abisid ja komandode ülemaid valmistatakse ette p. õk. kursustel, mida juhatab sõjaministeeriumi p. õk. ülem. Muu personali ettevalmistamine teostub kohapeal, komandode ülemate juhtimisel.

Kõik riigiteenijad, kooliõpilased ja üliõpilased valmistatakse ette p. õk. ülesannete täitmiseks sunduslikus korras. Elanikkude ettevalmistamine sünnib vabatahtlikul alusel vastavate instruktorite poolt kohapeal korraldatavatel kursustel.

III. Alarm ja moondamine.

Õhuvaatlust ja alarmi riiklikus ulatuses toimetavad aktiivse õhukaitse organid, kes ka hoiatavad p. õk. rajoonide ülemaid lähenevast õhuohust.

Kohapealset õhualarmi ja õhuvaatlust korraldavad p. õk. rajoonide ülemad, kes ka teevad korralduse kohapealseks alarmiks.

Tulede kustutamise ja muu moondamise plaani töötab välja rajooni p. õk. ülem koos kohapealse aktiivse õhukaitse ülemaga.

IV. Varjendite ehitamise ja kasutamise kord.

Riigi ja omavalitsuste valdusel olevate ametelamute ja elumajade varustamise eest varjenditega vastutab see asutis, kelle valdusel vastav elamu on.

Tööstuslike ja seltskondlike elamute varustamise järgi varjenditega valvab siseministeerium, kuna ravilates — hoolekandeministeerium.

Üldisteks vajadusteks tarvitavate varjendite ehitamise eest on kohustatud hoolitsema: raudtee rajoonis — teedeministeerium, mujal — kohalikud omavalitsused.

Varjendite kasutamise korra töötab välja kohalik p. õk. rajooni ülem.

V. Linnade ja muude tihedalt asustatud punktide evakuaatsioon.

Et vähendada õhukallaletungidest tingitud kaotusi, tuleb juba rahuajal välja töötada linnade ja muude tihedalt asustatud punktide evakuaatsiooni plaanid nende asu-

tiste ja elanikkude evakuatsiooniks, kes pole kohapeal seotud riigikaitsega.

Riiklikus ulatuses töötavad evakuatsiooniplaani välja sise- ja teedeministeeriumi kokkukõlas sõjaministeeriumiga, kuna üksikute objektide evakuatsiooniplaani — vastava rajooni p. õk. ülem.

E. Vkr.

ROOTSI.

Sõjaväe korralduse küsimusi. (Ny Militär Tidskrift, nr. 8—10, 1936. a.)

Sõjaväe ümberkorraldamine — vastavalt nüüdisaja oludele ja nõuetele — on seisnud Rootsis juba pikemat aega päevakorras.*) Leiti, et 1925. aasta ümberkorraldamise kava, mida pealegi kunagi täiel määral ei teostatud, on jätnud Rootsi riigikaitse liiga nõrgaks. Seepärast asus tööle riigikaitse komisjon, mis harutles küsimust õige põhjalikult ja mitmekülgsest ning tegi siis valitsusele ettepaneku riigikaitse ümberkorraldamise kohta.

Siinjuures tuleks ühtlasi ära märkida, et ka rootsi avalik arvamine on riigikaitse ümberkorraldamise küsimuste käsitlemisest kogu aeg suure huviga osa võtnud. Ja loomulikult jätkub see huvi nüüdki, kus sõjaväe ümberkorraldamise küsimus on jõudnud juba parlamenti — eriti seetõttu, et valitsus muutis riigikaitse kava, mille koostas riigikaitsekomisjon, õige tunduvalt.

„Riigikaitse — ettepanek riigipäevale — kirjutab „Ny Militär Tidskrift“ — on tehtud olukorras, kus rahutus ja teadmatus maailmas on saavutanud kriisipunkti. Kuid asjatult otsid valitsuse riigikaitse-ettepanekus riigi kaitsejõudude kiiret suurendamist. Numbrites avaldub kaitsejõudude suurendamine vaid 8 miljoni krooniga, see tähendab, on vaid 6 protsenti suurem 1925. aasta kava normaal-eelarvest, aga tervelt 18 miljoni krooni võrra vähem riigikaitsekomisjoni ettepanekust.

Nähtavasti mõjustab valitsuse mõtlemisviisi ikka alles mure seesmise kaitse pärast välise kaitse kahjuks. Peame aga uuesti kordama, et seesmise ja välise kaitse vahel valitseb kõige tihedam side. Kui rahval puudub väline julgeolek, siis on ka võimatu alal hoida ja arendada sotsiaalset ja kultuurilist tasapinda. Rahvusvaheline poliitiline seisukord aga nõuab riigikaitse tõhustamist, sest ainult sel tingimusel on võimalik teostada rootsi rahvuslikku poliitikat. Kahjuks ei anna valitsuselt esitatud

riigikaitse ümberkorraldamise ettepanek vajalist julgeoleku tunnet.“

Edasi väidab rootsi sõjaväe ajakiri, et nagu näha muu seas ka valitsuse enda seletusist, on rootsi majandus ilma raskuse- ta suuteline kandma tugevama riigikaitse korralduse kulusid, ulatuses, nagu esitas riigikaitsekomisjon.

Kõige halvem on aga lugu selle poolest, et riigikaitsekomisjoni terviklik töö — see töö, millist ei ole Rootsis sel alal veel ialgi olnud — kaotab valitsuse ettepanekuga oma väärtuse ja kõik muutub jälle juhuslikuks lappimiseks. Riigikaitse organisatsioon on, kui ta peab olema tõhus, terviklik süsteem, kus ei saa võtta ette juhuslikke kärpimisi, ilma asja tõsiselt kahjustamata.

Riigikaitsekomisjoni ettepanek sisaldas juba muidugi vaid kõige vähem vajalist. Nii pidi olema maaväe sõjaaegses organisatsioonis kuus diviisi ja üks kerge brigaad ja muud väeosad. Ilma vähemagi põhjendusega alandab valitsuse ettepanek diviiside arvu neljale, jättes seletamata, kuidas saab sõjavägi sellises olukorras täita ülesannet, mis temale sõjaajal pannakse.

Kuid vähe seda. Alandades sõjaaegse organisatsiooni diviiside arvu tervelt ühe kolmandiku võrra vajalisest ja riigikaitsekomisjonilt ettepanekust, kaotab valitsuse ettepanek ühtlasi nüüdses rahuaegses sõjaväes viis jalaväerügementi, mõlemad rannakindlustuste jalaväepataljonid ja insenerikompanid ning peale selle Norrbotteni suurtükigrupid.

Mitte põrmugi parem ei ole lugu õhukaitsega. Lennukite arvu vähendab valitsuse ettepanek poole võrra riigikaitsekomisjoni ettepanekust ja õhukaitsepatarid paigutatakse vaid Stokholmi ümber — sedagi puudulikult —, kuna muu maa jääb hoopis kaitseta.

Ka varustuse muretsemises erinevad valitsuse ja riigikaitsekomisjoni ettepanekud tunduvalt. Kuna viimane soovitas määrata selleks maaväele 79,5 miljonit kr., alandas valitsus selle summa 50 miljonile kroonile. Tagajärjeks oleks siin kahtlemata — ütleb „Ny Mil. Tidskrift“ — et väejuht seisaks varsti pärast sõja algust, enne kui sõjatõus saab algamisajast üle, varustuse ja laskemoona puuduse ees.

Lennuväe kohta võiks veel lähemalt ära märkida, et ta saab valitsuse ettepaneku järele nüüdsest küll tugevam, sest nüüdne on äärmiselt nõrk. Aga ometi on valitsus kustutanud riigikaitsekomisjoni ettepanekust kaks pommitaja-eskadrilla neljast maha, kuigi ka komisjoni mõlemad sotsialis-

*) Vt. „Södur“ nr. 3/4 — 1936. a. lhk. 79—82.

tist liikmed olid arvamisel, et neli pommitaja-eskadrilli on vähim arv, mida rootsi lennuvägi vajab oma ülesannete täitmiseks kodumaa kaitsmisel.

Edasi märgib rootsi sõjaväe ajakiri, et Gotland on jäetud peaaegu kaitseta, millel võivad olla Rootsi kohta sõja puhul väga kurvad tagajärjed.

Eespooltähendatud halbusi ei kaalu üles suurema summa — nelja miljoni krooni võrra enam riigikaitsekomisjoni omast — määramine sõjalaevastikule. Otse vastupidi, see sõjalaevastiku tugevdamine arvestamata vajalise kokkukõla loomisega kogu riigikaitse organisatsioonis teeb olukorra veelgi täbaramaks. Kui valitsus kaotab nüüd hakata tegema ettevalmistusteid uue „Sverige“-tüüpi soomuslaeva ehitamiseks, siis on selle küsimuse otsustamine alles varajane, sest parlamendi enamus näib pooldavat teisuguste sõjalaevade ehitamist. Pealegi nõuab tehniline areng aegajalt tehniliste küsimuste ümberotsustamist. Loomulik on, et selline katsetamine ja kaalumine peaks teostuma riigikaitse enda juhtimisorganismis, kus küsimusi võib vaadelda kõigi strateegiliste ja organisatsiooniliste tegurite arvesse võtmisega. Ratsionaalse riigikaitse juhtimise loomise läbi võidakse saada üsna teisel viisil kui nüüd asjatundlik asutus selliste, kõigi riigikaitse harudesse puutuvate küsimuste kaalumise laiemas ulatuses.

Kahjuks ei näe valitsuse kava ette sellist ratsionaalset riigikaitse juhtimist. Riigikaitsekomisjoni poolt esitatud ühine juhtimine rikutakse valitsuse ettepanekus täiesti ära. Küll on nähtud ette kaitseharude ülemad, ei tunta aga rahuajal sõjavägede ülemjuhatajat, koos töövõimsa kaitseväge staabiga. Valitsuse kavast ettenähtud staap — 7 ohvitseri, mõeldud ettevalmistava asutusena sõjaministri käsutuses — ei saa suuremat tõhusust ega suuda olla mõjuvõimsaks asutuseks.

Kesk-kaitsevalitsused jäävad — riigikaitsekomisjoni ettepaneku vastu — iseiseisvate organitena püsima ega allu vastavate kaitseharude ülematele, vaid kuningale. Selline süsteem takistab ratsionaalse sideme loomist kaitseharude ülemate ja kaitsevalitsuste vahel, nagu seda püüdis riigikaitsekomisjon teostada.

Tuleb samuti kahetseda, et valitsus tahab lükata ülemineku uuele korrale aasta võrra edasi, nimelt 1937./38. aastale, kuna riigikaitsekomisjon määras selleks 1936./37. eelarveaasta. Küll on nähtud ette mõningate varustuseainete muretsemiseks 14,5

miljonit krooni erakordselt, aga rahvusvaheline seisukord ei ole selline, et ülemineku edasilükkamist muudes suhetes saaks pidada otstarbekohaseks. Ainukeseks rõõmustavaks nähteks on siin, et valitsus on määranud õhukaitse kava teostamise kuuele aastale, kuna riigikaitsekomisjon oli siin näinud ette seitse aastat.

Igatahes on selge, et valitsuse kava, kus sõjaväe aastane eelarve oleks 135,3 miljonit krooni, 154,2 miljonit krooni vastu riigikaitsekomisjoni ettepaneku kohaselt, ei suurenda riigikaitset sel määral, nagu riigikaitsekomisjon pidas vajaliseks. Kuid küsimus ei seis mitte ainult kuludes, vaid ka organisatsioonis, kus on jäetud riigikaitsekomisjoni väga tõsised soovid tähelepanemata. Maaväe sõjakaegne organisatsioon ei võimalda täita neid ülesandeid, mis nõutakse maaväelt. Passiivses õhukaitstes jääb maa endiselt tegelikult kaitsetuks. Operatiivne õhurelv ei saa vajalist tõhusust. Rannasuurtükivägi jääb nõrgaks. Merevägi saab küll rohkem raha, tema osa riigikaitstes ei saa aga seetõttu tõusta.

Sellisele seisukohale jõuab „Ny Militär Tidsskrift“ valitsuse riigikaitse korralduse ettepaneku suhtes. Kuid mitte ainult tähendatud ajakiri ei suutu sellele ettepanekule eitavalt, vaid ka seltskonnas leiab ta rohkesti vastuseisumist, nagu näha sellekohaste koosolekute kirjeldusist. Ja peasi, ka parlamendis.

Sama „Ny Militär Tidsskrift“ kirjutab, et nüüd on alanud riigikaitse küsimuse viimane järk, nimelt tema käsitlemine riigipäeval, milliseks otstarbeks on nimetatud erikomisjon. Küll ei saa veel selle käsitlemise tulemusi ette ütelda, aga näib nii — väidab rootsi sõjaväe ajakiri — et algatus selle küsimuse lõppkäsitlemise ja otsustamises on läinud valitsuselt ja valitsuserakonnalt kodanlike erakondade kätte. Riigikaitsekomisjoni, mitte valitsuse, kava näib saavat uue riigikaitsekorra aluseks.

Niihästi parempoolne kui ka keskera-konnad on teinud riigikaitsekorralduse kohta oma ettepanekud, mis lähevad tunduvalt lahku valitsuse omast ja seisavad üldiselt õige lähedal riigikaitsekomisjoni omale.

Kuna rahvusvaheline olukord on sestsaadik, kui riigikaitsekomisjon oma töö lõpetas, veelgi muutunud — enam muret tekitavaks, — siis võib arvata, et rootsi avalik arvamine kaunis tugevasti toetab neid püüdeid, mis tahavad luua võimalikult võitlusvõimsa sõjaväe.

Igatahes näib ka Rootsis õige laialdaselt valitsevat arvamine, nagu seda hiljuti väljendas Norra parlamendis rahvasaadik Hambro: „Kogu suurriikide rühm on miljal tahes valmis ohverdama ükskõik millise väikeriigi huvid.“ Sarnane meeleolu ei jäta, loomulikult, mõjutamata ka riigikaitse korralduse küsimuse arutamist Rootsi riigipäeval.

Niihästi parempoolse erakonna kui ka keskerakondade ettepanekud toonitavad kõigepealt ühise juhtimise suurt tähendust. Eriti selgesti seletavad keskerakonnad — ütleb „Ny Militär Tidskrift“ — et vajalikeks eelduseks selleks, et väed suudaksid täita ülesanded, mis nendele võidakse asetada sõjaajal, on usalduslik ja hõõrumisvaba koostöö. See aga nõuab ühtlast sõjalist juhtimist juba rahuajal, see tähendab, ülemjuhatus, millele alluvad kõik riigikaitse harud. Samuti nõuavad mõlemad erakonnad — parempoolsete ja keskerakondade — ettepanekud, et kõik kesk-sõjaväevalitsused alluksid vastavaile riigikaitseharude ülematele, mitte kuningale, nagu tahab valitsus oma ettepanekus.

Nii samuti ühinevad erakondade ettepanekud riigikaitsekomisjoni arvamise ja seaduse suhtes, et arvestades kindluseta rahvusvahelist seisukorda, tuleks kiirendada relvastumist ja varustamist. Mõlemad ettepanekud määravad selleks ühekordselt tunduvalt suuremad summad kui on nähtud ette valitsuse esituses, nimelt parempoolsed maaväele 100 miljonit, laevastikule 14,1 miljonit, rannasuurtükiväele 15 miljonit ja õhurelvale 15,2 miljonit, kokku 144,3 miljonit krooni; keskerakonnad — maaväele 80 miljonit, rannasuurtükiväele 13 miljonit ja õhurelvale 15 miljonit, kokku 108 miljonit krooni, kuna valitsus lubab ainult 67,7 miljonit krooni, sellest maaväele 50 miljonit, ranna-suurtükiväele 6,6 miljonit ja õhurelvale 11,1 miljonit krooni.

Vahe neis ettepanekuis seisab ka veel selles, et valitsus jaotab oma summa ühtlaselt 10 aastale — ainult õhurelvade suhtes 6 aastale, parempoolsed aga tahavad anda maa- ja mereväele kokku korraga 65,1 miljonit krooni ja keskerakonnad maaväele ja rannasuurtükiväele korraga 52,3 miljonit krooni, et saaks need relvavahendid võimalikult ruttu teha võitlusvõimsamaks. Seejuures toonitatakse uuesti rahvusvahelist seisukorda, mis ei salli viivitamist Rootsi riikliku julgeoleku ja erapooletuse kindlustamisel.

Sõjaajal oleks valitsuse ettepaneku kohaselt 4 diviisi, igaühes kolm rügementi ja

üks kerge brigaad, milles on kaks ratsarügementi, üks autopatarei ja muud vajalised osad, edasi Bodeni kindluse ja Gotlandi väed, siis nõrgemad tangiosad, raske suurtükivägi jne. ja viimaks maakaitsevägi.

Parempoolsete ettepanek nõuab 6 diviisi, muus osas aga üldiselt sedasama, mis valitsuse ettepanek. Sedasama nõuavad ka keskerakonnad, ainult veidi nõrgemat raskesuurtükiväge.

Rahuajal nõuavad kõik kolm ettepanekut 4 diviisi. Vahe seisab vaid selles, et valitsuse ettepaneku järele on neis neljas diviisis kokku 12 rügementi, parempoolsete kava järele aga 17 rügementi ja keskerakondade nõudmise järele 15 rügementi. Samuti nõuavad kõik kolm ettepanekut 4 suurtükiväerügementi, kuna ratsaväe suhtes näeb valitsuse kava ette neli rügementi, teised aga kolm. Ka inseneriväeosi nõuab valitsuse ettepanek kolm gruppi, teised aga kaks. Teiste väeosade suhtes ei leidu erilisi lahkuminekuid.

Ainult võiks ära märkida, et Kauge Põhja — Övre Norrland — suhtes, kus on oma väeosad, lepib valitsuse ettepanek vaid ühe suurtükiväerügemendiga, kuna teised nõuavad siin kaks niisugust rügementi. Tutvumiseks on huvitat veel tähendada, et Kauge Põhja vägedes on 2 jalaväerügementi, 1 ratsarügement, 1 inseneriväegrupp, 1 jalaväekompani.

Ka Gotland omab erilised väeosad — 1 jalaväerügemendi, 1 suurtükiväegrupi, 1 tangirügemendi, 1 armee suurtükiväerügemendi, 2 jalaväekompanit.

Kuna rootslased peavad Gotlandi kaitsmist väga tähtsaks, sest kui see saar langeks sõja korral vaenlase kätte, muutuks ta loomulikult vaenlase lennu- ja ka mereväe baasiks, siis leitakse Rootsis kaunis laialdaselt, et Gotlandi kaitsevahendeid tuleks veel enam suurendada kui on nähtud ette kõigis kolmes kavas.

Nagu juba üldiselt tähendatud, tulevad kaunis suured vahed ilmsiks valitsuse ja erakondade — samuti ka riigikaitsekomisjoni — ettepanekuis õhukaitse ja õhurelva suhtes.

Kuna valitsuse ettepanek piirdub kõige enam 20-ne 7 cm patareiga, nõuavad parempoolsed umbes 100 patareid, millest üks kolmandik oleks 7 cm suurtükid, teised aga vähema kaliibriga automaatsuurtükid. Keskerakonnad rahuldavad 44 patareiga, millest suurem osa oleks 7 cm suurtükipatareid ja teised vähemakaliibrilised automaatsuurtükid.

Nagu juba tähendatud, on valitsus oma kavas lennukite arvu tunduvalt vähendanud, võrreldes riigikaitsekomisjoni ettepanekuga. Kokku tuleks valitsuse kava järele 185 lennukit, nende hulgas üks kesk-raske pommitaja-eskadrill ja üks kerge pommitaja-eskadrill, üks hävitaja-eskadrill, üks armeelennueskadrill ja üks merelennueskadrill. Parempoolne erakond tahab tõsta lennukite arvu 270-le, kusjuures oleks pommitaja-eskadrille kumbagi kaks. Seda sama nõuavad ka keskerakonnad, kuni nad aga loobuvad luuredivisjonist, mida nõuab parempoolne erakond, siis lepivad nad kokku 200 lennukiga.

Mõlemad erakondade ettepanekud toonitavad ka, nagu seda tegi riigikaitsekomisjonigi, et Rootsi majandus jäksab ilma pingutusteta kanda kulusid, mis tähendatud ettepanekute teostamine nõuaks. Keskerakondade ettepanek ütleb selgesti, et need kulud ei mõjustaks Rootsi sotsiaalset ja kultuuri elu mitte põrmugi halvendavalt.

Lõpuks deklareerib keskerakondade ettepanek, et selles nõutakse vaid miinimumi, millest ei saa milgi tingimusel minna allapoole, kui riigikaitsekorraldus peab täitma nõudeid, milliseid tuleb seada üles arvestades nüüdset rahvusvahelist olukorda.

Tähendab siis, talupojad, kes toetavad praegust valitsust, ja ka rahvaerakond ei taha minna siin mingile kompromissile. Parempoolsed ei tee seda muidugi mitte. Sellest võiks järeldada, et Rootsi uus sõjaväekorraldus saab siiski mitmeti sootu teissugune kui seda tahab praegune sotsialistlik valitsus ja ta läheneb enam riigikaitsekomisjoni kavale. Igatahes jääb avalikku arvamist jälgides tunne, et Rootsis ei arvata end võivat loota oma iseseisvuse ja erapooletuse kaitsmisel enam millelegi muule kui vaid oma enda jõule. Kodanlised lehed, niihästi parempoolsed kui ka teised kõnelevad viimasel ajal järjest, et riigikaitse asjas ei tohiks olla mingit erakondade vahet ega kahte arvamist. Ka sotsialistide hulgas näib ikka enam võitvat maad arusaamine, et rootsi rahvale ei ole sellest vähematki kasu, kui tema patsifismi põhimõtte pärast jätab oma riigikaitse unarule. Selline patsifism võib saada maale väga hädaohtlikuks ja panna kaalule tema iseseisvuse ning rahva vabaduse.

Ühtlasi aga näib siiski, et sotsialistid — nagu selgub Rootsi valitsuse riigikaitse korralduse ettepanekust — tahavad hoida sõjaväe kuludega enam kokku kui kodanlised erakonnad, olgu riigikaitse tõhususe

kahjuks, et vaid kanda enam hoolt riigi seesmistest vajaduste eest.

Kuid võib-olla pääseb riigikaitse küsimuse käsitlemisel riigipäeval võidule mõte, mida nii teravalt toonitab „Ny Militär Didskrift“, et see mine hüvang seisab täielises sõltuvuses riigi välisest julgeolekust. Ho.

Uuemad kirjandust.

Major J. Mäe: Suurtükiasjandus. I osa.
Tallinn, 1936. 191 lhk.

Meie suurtükiväekirjandus on rikastunud äsja trükist ilmunud major J. Mäe „Suurtükiasjandusega, I osa“. Teos käsitleb Sõjakooli kavade ulatuses 4 ainet: lõhkeaineid, siseballistikat, laskemoona ja materjalosa. On koostatud hoolikalt, sisaldab hulga jooniseid, mis kergendab ja hõlbustab teksti lugemist. Raamat on tarvilik mitte ükski sõjakooli kasvandikele — ta pakub kasulikku materjali ka riviohviterile suurtükiväes ja jalaväes. Loodame, et lugupeetud autor ei piirdu ainult I osa koostamisega. Lähemas tulevikus ootame temalt teisi osasid (välisballistika, laskeabinõud ja nende kasutamine, lasketeooria jne.).

Ühtlasi tuleks autoril täiendada ja värskendada lisa nr. 6 I osas, paigutades sinna uuemate ja moodsamate suurtükide kirjelduse.
G. Leets, kolonel.

1. Scholtz, Gerhard Dr. — **Üldine sõjaväeteenistuse kohustus Saksamaal ja teistes riikides.** (Die allgemeine Wehrpflicht in Deutschland und in der Welt). Hanseatische Verlagsanstalt, Hamburg. 1935. 55 lk. Hind kr. 1.50. (Kv. staabi raamatukogu nr. 22360.)

Autor annab lühida kuid põhjaliku seletuse üldise sõjaväeteenistuse kohustuse mõistest ja selle eriti suurest tähtsusest pärrastsõjaaegsele Saksamaale.

Lühidalt ja kokkuvõtlikult kujutab autor sõjaasjanduse ajaloolist arengut 200. a. jooksul Preisimaal, alates Friedrich I kuni Maillmasõja lõpuni. Lühidane ülevaade teiste riikide sõjaväeteenistuse kohustuse üle, samuti teoses lisana äratoodud kaasaja Euroopa riikide sõjavägede arvatavad suurused — täiendavad omaltpoolt teost ja tõstavad selle väärtust.

2. Simoneit, Max, Dr. — **Kaitseetika. Selle probleemid ja alused.** (Wehr-Ethik. Ein Abriss ihrer Probleme und Grundsätze). Verlag Bernhard Graefe, Berlin. 1936. 176 lk. Hind kr. 5.25. (Kv. st. raamatukogu nr. 22860.)
K. L.

Krahv Bernadotte valis asukoha Kaarel XII mälestussambale.

Rootsi kuningriigi poolt on teatavasti otustatud Narva lahinguväljale, kus 20. novembril 1700. a. Kaarel XII 7—8000 mehega purustas umbes 40 000-mehelise tsaar Peetri armee, asetada nägus mälestussammas, mis Stokholmis valmistamisel. Mälestussamba avamine sünnib 18. oktoobril suure pidulikkusega. Avamispidustusele

Krahv Bernadotte Narvas Hermani kindluse ees ühes oma saatjaskonnaga ja vastuvõtjatega.

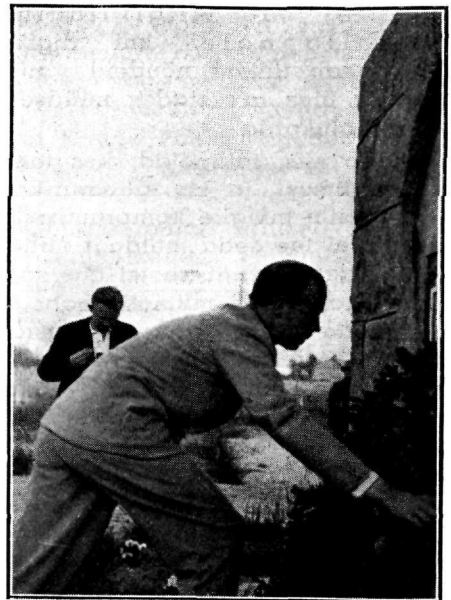
õidab mitu Rootsi kuningriigi esindajat ja arvatavasti ka üks kuningakoja liige.

Ühenduses mälestussamba püstitamisega viibis reedel, 12. juunil, Narvas Rootsi kuninga vennapoeg krahv Folke Bernadotte ühes riigi-antikvaari prof. Sigurd Curman'i, major A. Brunsson'i, kindralkonsul I. Fagraeus'e, major Theodor Jakobsson'i, prof. S. Karling'i, kolonelleitnant Gustav Petri, prof. Racnar Östberg'i ja ülemnotar resleitn. Gerhard G. von Hafsrömiga. Külalise saatjaks oli kolonel L. Jakobsen.

Narvas viibimisel krahv Folke Bernadotte ühes saatjatega valis välja kuulsal Narva lahinguväljal paiga, kuhu 18. okt. püstitatakse suure pidulikkusega mälestussammas Kaarel XII auks. Külaskäigu pu-

hul asetas krahv Bernadotte ka Riigiküla mälestussambale pärja Vabadussõjas langenud kangelaste austuseks. Mälestussamba juurde oli 1. jal. rügemendi korraldusel toodud aukompani ühes rügemendi orkestriga. Kohale oli ilmunud Narva kaitseringkonna ülem kolonel E. Kursk, rügemendiülem kolonelleitnant Koern ja teised.

Mälestussamba asukoha leidmine ei olnud sugugi kerge asi, sest kaartide järgi oli komisjoni liikmeil raske kindlaks teha, kus Kaarel XII oli juhtinud Põhjasõja ajal võidurikast lahingut. Lõppeks 3-tunnilise otsimise järgi komisjon leidis sobiva koha mälestussamba püstitamiseks. See koht asub umbes 2 km Narvast Tallinna poole, Narva—Tallinna maantee lähedal. Mäles-

Krahv Bernadotte asetab pärja Riigiküla mälestussambale.

tussammas jääb nähtavale Narva—Tallinna maanteele ja ka raudteele. Ainsaks puuduseks oli see, et ligi asub üks vana tehasehoone ja lagunenu tuuleveski kere. Kohapealseilt võimuesindajailt oli aga kuulda, et need vanad hooned lähemas tulevikus lammutatakse.

T. A.

Eesti laskurite muljeid Eesti-Soome laske-maavõistluselt.

Reedel, 12. juunil kell 1100 saabus laev eesti laskuritega Helsingi sadamasilda. Vastu võtmas olid kauaaegne Soome laskurliidu esimees — Soome kaitsevägede juhataja kindral Österman, eesti saadik Helsingis minister Rebane ja palju Soome Laskurliidu juhtivaid tegelasi. Laskurliidu esimees tervitas igat meie laskurit isiklikult.

Südamliku vastuvõtu lõppedes saadeti eesti laskurid võõrastemajja „Helsinki“, kuhu olid paigutatud ka soome laskurid. Seal loodud ja värskendatud vastastikused sõbralikud suhted, tutvuti üheskoos Helsingi linnaga. Eriti vajab mainimist Soome laskurite lahke vastutulelikkus kauni ülevaate pakkumisel „Torni“ hotelli ülemiselt korralt. Vaba aega kasutades ei unustatud ka Helsingi kaubamaju, et endale ja kodustele soetada mõningaid mälestisesemeid.

Kell 1700 korraldas Soome laskurliit meie laskuritele eine, kus Soome laskurliitu esindas suur eesti sõber peainsener Manner. Vastastikustel tervitustel meie Laskurliidu esimees minister Sternbeck andis üle eelseisvateks võistlusteks ettenähtud auhinnad mälestisesemed neljale paremale soome laskurile edasiandmiseks võistluste lõppedes.

Laupäeval 13. juunil kell 0900 sõitis meie meeskond SK (kaitseliidu) laskerajale, kus kella 1000—1200 sooritati täiskaliibrilise vintpüssi proovilaskmisi. Pärast lahke kodukaitse hoolekannet asusid mehed kell 1400—1600 SMY väikekaliibrilisele rajale päevaprogrammi lõpetamiseks. Laskmisi sooritati 3×5 lasuga. Proovilaskmise tulemuste suhtes tuleb esimeses järjekorras mainida ilma, milline oli pilvine — kuid kinnisel metsavahelisel rajal tundus õige väsitavana ja kuumana. Riietus meie laskureil oli paks (sinelitest valmistatud laskekuued ühes topete ja nahast mähistega) ja seda enam tundus kuumus kurnavana. Kuid vaatamata eestoodud raskusile ja võõrastele laskeradadele, polnud laskurid üldiselt midagi kaotanud oma kodumaa saavutistest.

Laupäev lõppes eesti ja soome laskurite ühislõunaga võõrastemaja „Helsinki“s, kuna meeskondade juhtkond oli palutud härra Kolehmainen'ilt Kaivohoonesse. Sellest eriti tujuküllasest ja ülimal määral sõbralikust õhtusöögist võtsid osa soome poolt vägede juhataja, soome Rootsi Laskurliidu esimees kindral Ackermann, härra Manner, major Liesi ja paljuid laskespordi innustatud toetajaid.

Pühapäev, 14. juuni — jõukatsumise päev. Ilm erakordselt palav ja leitseline.

Kell 0730 SK mugavad autobused viivad sõbralikke rivaale laskerajale — jõukatsumisele. Täpsalt kell 0830 kõlasid lasud, nagu see oli ette nähtud võistluste kavas.

Kohtunikena toimusid: peakohtunik dr. Homèn, abid magister Vasastjerna ning kaks eestlast.

Võistluste käigus on huvitav märkida, et soomlased algasid püstitasendist, kuna eestlased peale Rikand'i lamadesasendist. Siinkohal olgu mainitud, et võõral rajal, eriti kui tundub närvlikkust, on soovitatav alata kõige kindlamast asendist, s. o. lamades.

Teise asendi valis eesti meeskond püsti. Kuid nüüd ilmnes ka eespoolmainitud riie-tuse ja ilmastiku mõju. Kuigi Roomas kasutati sama riie-tust, oli läinud aastal meie meeskonnal seljataga pikk treening, kuid k.o. aastal tuli kuumus ootamatult kiiresti ja tugevasti. Oli kaalumisel ka küsimus, kas mitte loobuda raskest riie-tusest, kuid see tähendas riskimist ja parem otsustati kannatada kuumust.

Võrreldes püstitasendist laskmist, peab märkima, et Soome püssi pära sarnaneb štutseri omale ja peale seda on eriti sobitatud pikk padrunisaly, mis püstitasendis annab kindlasti plusse.

Meie meeskonna püstitasendi tagajärgi jälgijaile oli selge, et soomlastele kuulub üldvõit täiskaliibrilisest püssist. Eeldati soomlaste suurt ülekaalu, kuid lamades ja põlvelt asendid näitasid meie paremust ja seega üldine Soome paremus vaid 11 silmaga.

Seejuures vajab märkimist, et kaks Soome head lasku sattusid meie märklaudadesse ja seetõttu osutubki võidusilme soomlaste kasuks vähemaks, kui neid võinuks olla.

Lõpetades tähelepanekuid täiskaliibri laskerajal vajaks mainimist kaks asjaolu. Esiteks laskerada on väga mugav ja rohuga läbi kasvanud, mis teeb vaatamise kergeks. Tulejoon on ehitatud kerge tõusuga, soodustades lamades asendis laskmist, kuid vilumatuse korral mõjub veidi segavalt põlvelt ja püsti asendeile.

Teiseks on Soome näitamine meie omast erinev. Esimeseks näidatakse suund märklaua äärelt sisse (võib kujutada meie esimeste laskurite ehmunisi, kui näitamine algas märklaua altäärest!) ja seejärgi tabamus. Seejuures 10 silma näidatakse kolme viisi: keskele („napa-kymppi“) — pöörates

vaheldamisi näitaja osuti valget ja musta poolt; heakümme — osuti valge poolega; ringiäärne kümme — osuti musta poolega.

Tulles tagasi meeskonna vaatlusele pärast täiskaliibri võistluse lõppu, peab otsekoheselt ütlemä, et meeste mornid ja väsinud näod ei töotanud pärastlõunaks midagi head.

Lahke kodukaitse maitsev lõuna aitas küll väsimust peletada, kuid mornist ilmet oli raskem vabaneda. Oldi ju Tallinnast väljutud teadmises, et täiskaliiber kuulub meile ja väikekaliiber Soomele. Jäi järgi

meie olime paremad kõigis asendeis. Järelikult püsti asend pole meie laskureil nõrk, kuid ülekaalu andis soomlastele täiskaliibrilist ilmastik ja meie meeskonna raske riie-

tus. Vaevalt lõppesid võistlused — olid juba tulemuste kokkuvõtted tehtud ja protokollid koostatud. Seesuguse võistluste korrastuse eest peame soomlastele oma lugupidamist avaldama. Huvitav oli ka märklehtede kontroll. Märklehtede numbrid olid kinni kleebitud, seega tagajärgede lugemisel ja kontrollimisel ei teatud, kes on lasknud. Ainult

Eesti laskurid saabudes Tallinna võistlusmatkalt

vaid selles lootusetus olukorras ainuke lohus — kergelt alla ei anta.

Vahepeal oli päike liikunud seljataha ja väikekaliibri rajal pääsis ka tuuleõhk ligi. Muidugi segas tuul kuulilendu, kuid paksu riietuse juures aitas tõsta laskurite enesetunnet.

Väikekaliibriline rada oli tulvil pealtvaatajaist, keda esindas daamide pere tähelepanuäratava rohkusega. Laskeentusiastide esindajaks oli härra Pyrhönen, kes ainult laskmisteks sõitis Turku'st Helsingi.

Võistlus algas soomlastel püsti asendiga, kuna meie oma morni meeleolu ületamiseks lamades. Juba võistluste esimesel poolel võis ennustada eesti võitu, mis ka lõpptulemuste kokkuvõttes osutus tõsiasjaks. Selgus, et

tagajärgede fikseerimiseks kõrvaldati kate numbrilt ja selgus laskur. Peab mainima, et koostöö mõlema võistleja vahel oli täieline ja kokkukõlaline.

Väikekaliibri tulemuste selgudes laskis Soome meeskond võitjatele kuuldavale oma kolmekordse „eläköön“. Piinlikkusega peame tunnustama, et meie meeskond enne täiskaliibri tagajärgede avaldamist läks laiali ja seetõttu ei saanud oma rivaalide võitu ilustada meie „elagu“ hüüdeiga.

Võistluste lõpuosa moodustas bankett, kus peremehena esines Soome vägede juhataja kindral Östermann, kes ka isiklikult jagas võitjaile auhindu. Tujuküllane ja sõbralik vestlus kestis kuni varahommikuni. Seejuures vääris tähelepanu, et paljud keeli

mitteoskajad suutsid õige asjalikke laske-
tehnilisi arutlusi korraldada sõrmede, käte
jne. mõõtmisega ning asendite demonstree-
rimisega.

Võistlusi üldkokkuvõttes iseloomustas
väga tabavalt kindral Östermann tähenda-
des, et see oli võimsate vastaste kohtamine,
kui ei palutud armu, kuid ka ei
antud armu.

Eesti laskuripere avaldab oma sügava-
mat tänu Soome külalislahkele naisperlele,

eesotsas prouade Vasastjerna, Miinalainen,
Fritsch'iga, kes aitasid kõigiti kaasa jõu ja
värskuse alalhoidmisele.

Eeskujuliselt korraldatud võistlused jät-
sid eesti laskureile unustamatuid mälestusi
lahetagusest organiseerimisoskusest ja sõb-
ralikust suhtumisest.

Eesti laskurid on rahul ka võistluste teh-
niliste tulemustega, sest võit läks vennali-
kult pooleks ja meil polnud piinlik tagasi
sõita Tallinna.

Ülevaade Soome-Eesti maavõistluste tulemustest

	Aasta	S o o m e		E e s t i		
		Täiskal. püss	Väikekal. püss	Täiskal. püss	Väikekal. püss	
1.	1932.	10.115+363	—	9.752	—	
2.	1933.	10.290+75	—	10.215	—	
3.	1934.	10.134—55	10.781+68	10.289	10.713	
4.	1935.	10.494+3	11.126—36	10.491	11.162	Lugemine riiva- mise järgi.
5.	1936.	10.575+11	11.178—44	10.564	11.222	

Ametlik osa.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRI

nr. 93.

Tallinnas, 16. mail 1936.
(Kaitseväge staap)

§ 1.

Alltähen datud ohvitseridele on perekonnasei-
suametniku otsusega määratud uuteks perekon-
nanime deks:

- major Johannes Reinglas'ele — „Reinola”,
- kapten Arthur Tiss'ile (Tisch'ile) — „Tih-
nola”,
- sanitaar-leitnant Jaan Siiman'n'ile —
„Seimar”.

Õiendus: Lj. nr. 26.

§ 2.

Noorem-leitnant Aleksander Peterson'ile
on perekonnaseisuametniku otsusega määratud
uueks nimeks ja perekonnanimeks — „Ago
Aava”.

Õiendus: Lj. nr. 26.

§ 3.

Lugeda alltähen datud ohvitseride õigeteks
perekonnanime deks:

- vanem-leitnant Richard-Johannes Jõffert'il
„Jõhverd”,
- sanitaar-leitnant Hans-Karl Zirk'il — „Tsirk”.

Õiendus: Lj. nr. 26.

§ 4.

- Alltähen datud ohvitseridele on perekonnasei-
suametniku otsusega määratud uuteks nime deks:
- kolonel-leitnant Antoni (Ants) Lõhmus'ele
VR I/3, II/3 — „Ants”,
 - van-leitnant Richard-Johannes Jõhverd'ile
„Riho”,
 - leitnant Joann Liiv'ale — „Jaan”,
 - noorem-leitnant Ernst Valdja'le — „Ärni”.

Õiendus: Lj. nr. 26.

J. Laidoner,
kindral-leitnant,
Kaitseväge ülemjuhataja.

KAITSEMINISTRI KÄSUKIRI

Nr. 81.

Tallinnas, 28. mail 1936.
(Kaitseväge staap.)

§ 1.

Vabastan tegelikust kaitsevæeteenistusest
vanaduse tõttu kaitsevæeametniku Jaan-Adal-
bert Klasmann'i varustusevalitsusest, arvates
15. juulist s. a.

Alus: O.T.S. § 188 p. 1 ja § 191.

§ 2.

Avaldan tänu Kaitseministeeriumis tehtud
kauaaegse töö eest kaitsevæeametnikule Jaan-
Adalbert Klasmann'ile tema lahkumise puhul te-
gelikust kaitsevæeteenistusest.

P. Lill,
kindral-major,
Kaitseminister.

Sport kaitseväes.

Sport K. Ü. Ö.

14. ja 15. mail s. a. peeti Tondil allüksuste vahelised laskevõistlused v. kal. püssidest. D — 50 m. Lasta tuli 3 asendist ä 5 lasku. Osa võttis 251 kaitsevaelast. Auhindu oli määratud — ohvitseridele 4, all-ohvitseridele 6 ja aspirantidele 12. Erilist märkimist väärivad aspirantide lasketagajärjed, mis saavutatud hariliku inglise v. kal. 22 püssiga.

Kohtadele tulek kujunes järgmiseks:

Ohvitserid:

1. Leitn. Kukk, Alfred, Sk. kl. komp. 146 s.
2. Kapt. Paas, Paul, 2. aspir. komp. 141 s.
3. Kapt. Langel, Johannes, Staap 141 s.
4. Kapt. Lomp, Karl, 2 aspir. komp 138 s.

All-ohvitserid:

1. Veltv. Vilberg Johannes Ak. õppe klp. k. — 144 silma, 2. N.a.o. Kivistik, Elmar Ak. õppepatar. — 143 silma, 3. V.a.o. Lokotar, Gustav Ak. õppepatar. — 141 silma, 4. V.a.o. Jaanson, Villem Ak. õppekomp. — 139 silma, 5. Veltv. Miller, Voldemar Ak. õppekomp. — 138 silma, 6. N.a.o. Pirnimäe, Evald Sk. klp. komp. — 138 silma.

Aspirandid:

1. Aspir. Kiisler, Edmund 2. aspir. komp. 135 silma, 2. Aspir. Villand, Georg Ins. asp. k-do — 134 s., 3. Aspir. Hanniotti, Kalju 1. aspir. komp. — 132 s., 4. Aspir. Halop, Elmar 2. aspir. komp. — 131 s., 5. Aspir. Alver, Peeter 1. aspir. komp. — 131 s., 6. Aspir. Andersson, Arvid 1. aspir. komp. — 131 s., 7. Aspir. Hurt, Edvard Ins. asp. k-do — 129 s., 8. Aspir. Traugott, Evald 2. aspir. komp. — 129 s., 9. Aspir. Org, Arnold 2. aspir. komp. — 128 s., 10. Aspir. Elevant, Elmar Sk. klp. komp. — 128 s., 11. Aspir. Kasak, Johannes 2. aspir. komp. — 127 s., 12. Aspir. Havakats, Artur Sk. klp. komp. — 127 silma.

Kõpülit väljapandud rändauhinna „Karika“ käesoleval aastal võitis 2. aspirandikompani.

PEREKONDLIKKE TEATEID.

Abiellumisi Piirivalves.

Vahilaev „Kõu“ madrus reamees Osvald Aavik, 30 a. vana, abiellus Mare Pärtli'ga, 38 a. vana, pärit Virumaalt Küti vallast.

Piüsa rajooni valvur reamees Ago Heloste (end. Taube), 27 a. vana, abiellus Lidia Kusnetsov'iga, 21 a. vana, pärit Tartust.

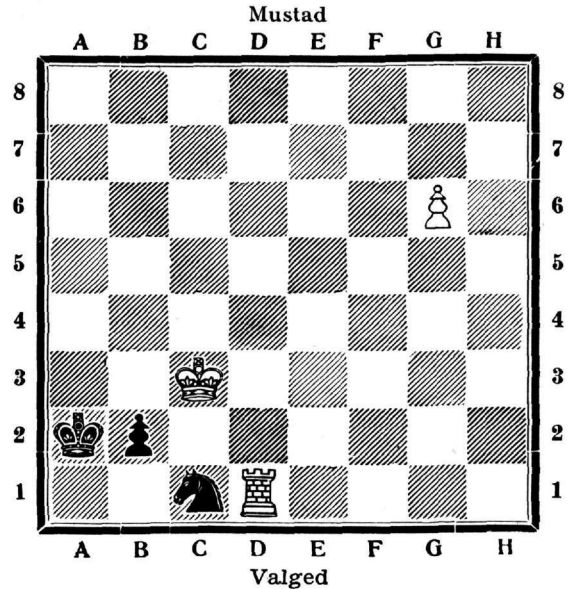
Paldiski rajooni kordoniülem veltveebel Peeter Ristain, 45 a. vana, abiellus Marta-Kristine Vehk'iga, 29 a. vana, pärit Harjumaalt Keia vallast.

Male.

Toimetaja: K. Rotberg.

Ülesanne nr. 3. (Lõpumäng).

Tallinna garnisoni maleklubis mängitud aja- viitepartii tekis peale mustade käiku b3—b2 järgmine tähelepanu vääriv seis:

Valged algavad ja võidavad. Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesanne nr. 2 lahendus.

25. Rf4 : d5!, Rb6 : d5, 26. e6 : f7, Vg5 : g4+, 27. h3 : g4, Vg8 : g4+!, 28. Kg1—f1! ja valged võidavad. Näiteks: 28... Vg4—f4, 29. Lf3 : f4+, Rd5 : f4, 30. Ve2 : e7, Rf4—g6, 31. Ve7—e6, Rg6—f8, 32. Ve6—e8+, Kb8—c7, 33. Ve8 : f8, Kc7—d7, 34. Vf8—e8 ja valged võidavad ehk 28... Le7 : f7, 29. Lf3 : f7, Vg4—f4+, 30. Lf7 : f4+, Rd5 : f4, 31. Ve2—e8+, Kb8—c7, 32. Ve8—e7+, Kc7—b6, 33. Ve7 : h7 ja valged võidavad.

Marjaag on lühike, konserveerige rohkem aia- ja puuvilja.

Kõik tarbed saada

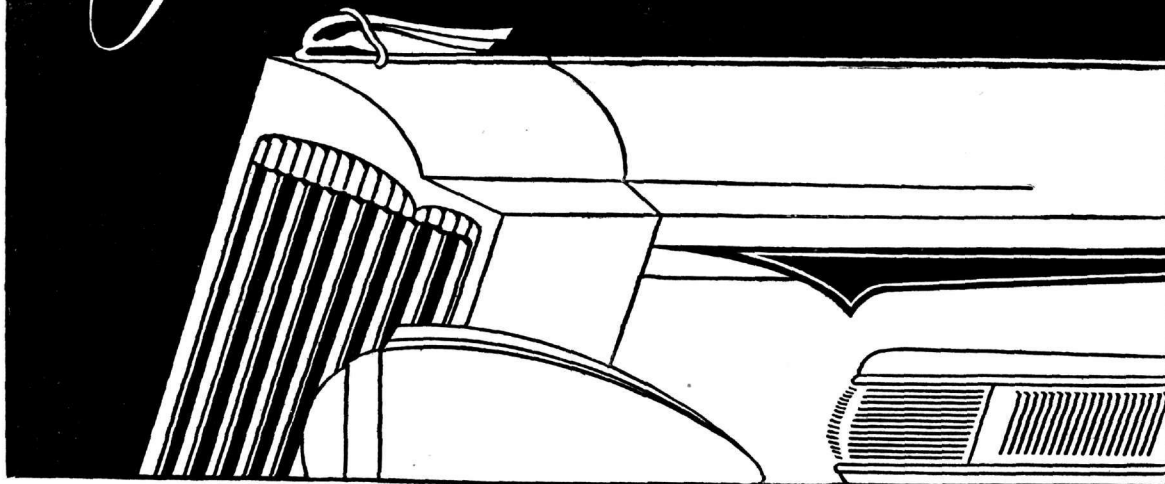
A/S D. MIRVITZ JA P^d

Tallinnas, S. Tartu mnt. 13
Estonia pst. 13
Tartus, Raekoja tän. 6

Vastutav toimetaja kolonelleitnant J. Raud. Tegev toimetaja kapten J. Madise.

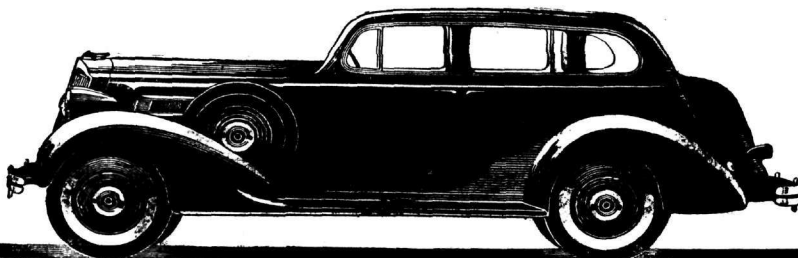
A/S. „Ühiselu“ trükk, Tallinnas

Packard "120"

„Packard 120“ väliseks tun-
nuseks on tema nägus radiaatori
joon, mida ta omab juba 1904. a.
alates. Alati imposantne – kui näete,
siis teate et see on „Packard“

AINUESINDAJA A/s „ILMARINE“
TALLINNAS, PÕHJA PUIESTEE 21, TELEFON 426-40

O.-Ü. RIJETURITE

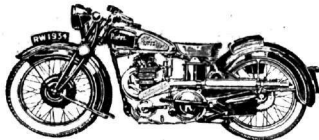
Ühiskaubamaja

S. Karja 19. TALLINN. Tel. 455-77.

Aleksandri 5. TARTUS. Tel. 16-20.

On kohale jõudnud kevade- ja suve-hooajaks
suures valikus uudismustreid

Inglise ja kodumaa vabrikuist, palitu-,
ülikonna- ja kostüümiriideiks.

RUDGE

Meie teede kohaseim
mootorratas

*Ilus väljanägemine, sõidu mugavus,
suur jõud ja kiirus. Minimaalne
kütte ja õli tarvitus on RUDGE tõst-
nud Eesti mootorrataste esirinda.*

Täielikum tagavaraosade ladu.

K.-m.

Lier & Rossbaum

Viru 7. Telef. 433-34.

K.-m.

Th. Kaarmann

Tallinn, Raekoja 10-12
Telefon 432-83

Klaas

Portselan

Majatarbed

A. SCHEER

Paela-, posamendi- ja trikootööstus

Asutatud 1892. a.

TALLINN, Viru 4; (Kino „Heliose peal III k.)
Telefon 444-82.

Valmistab lipu nõore ja narmaid, sõjaväe tressi ja
paelu, narmast, kõiksugu nõore ja topse siidist,
puuvillast ja villast. Kummipaelu, õopesu nõore,
pidžamagarnituure ja igasugu muid paela- ja
posamenditööstuse artikleid.

Trikood ja trikoopesu mõõdukate hindadega.

M. Männil & K^o

Tallinn, Pikk 13, telef. 431-49.

Raud- ja teraskaubad
laskeriistad ja laskemoon.

Hinnad mõõdukad.

A-s. Franz Krull

Asut. 1865. a.

Masinaehitusvabrik. Tallinn, Kopli t. 68.

Müügiosakond ja laod Tartus, Raekoja nr. 13.

Valmistab võistlemata headuses:

masinaid, sisseseadeid, aurukatlaid igat seltsi: põllu-
tööriistu, keskkütte malm radiaatoreid ja katlaid:
malmi- ja vasevalu: parandused ja šveisimine.

Töö eest täielik vastutus. Mõõdukad hinnad.

Nõudke eelarveid ja prospekte.

Piirituse puhastamise vabrikute O-ü.

Peenviinad
Parfümeeria

Kuldauraha Pariisis 1924.
Grand Prix Tallinnas 1925.

Merepuiestee 15. Telef. 304-26.

LODIX

KINGAKREEM

SIDOL

METALLIPU-
HASTUSAINE

ON PARIMAD.

A_S SIDOL-COMPANY,

TALLINN.

I. K. V.

TALLINNA KÖIEVABRIKU

Ladu:

Kopli tän. 33,
tel. 439-79

Žaava- ja kookos=linikud,

=matid, =vaibad

Nõudke kõikjal

MEESTERAHVA RÄTSEPAÄRI
M. ANDREESEN

Kõige suurem
eht inglisi riide ladu

Rataskaevu 14, Tallinn, telefon 430-54

SIIDITÖÖSTUS

„TEKSTILANA“

Merepuiestee nr. 17 („Rotermanni tehaste“
majas), tel. 313-38

Valmistame

**igasuguseid siidist ja
poolsiidist voodririi-
deid, kleidi ja voodi-
vaipade atlast ning
riideid.**

Kirjutusmaterjali- ja raamatukauplus

Õpetajate
kooperatiivühing **LIIT**

▲
**Soodsaim
ostukoht**

▼
Pärnus, Rüütli tän. 40, telefon 173

Kaalude- ja masinatehas

„KAAL“

Pärnus, Vingi 9 (linna sauna kõrval),
telefon 227

Valmistab kõiksugu kaale,
kaaluvihte, masinate ja autode
täielik parandus

Igalpool
on
saadaval

GINOVKER & G

**ŠOKOLAADI- JA BISKVIIDIVABRIKU
KÕRGEKVALITEEDILISI SAADUSI**

LUTERMA PLAADID,
LUTERMA MÖÖBLID,
LUTERMA MÄNGUASJAD

on kodumaa kõrgekvaliteedilised tooted.

A/S. A. M. LUTHER

Müügikohad:

Tallinnas, Vana Posti 9, tel. 446-16,

Tartus, E. W. Jürgens, Ülikooli 2, tel. 788.

Nõudke meie vabriku lihasaadusi! —————

Omad kauplused:

Tartus, Ülikooli tän. 7, tel. 12-59

„ Tähe „ 72, „ 12-18

„ Narva „ 9, „ 12-22

„ Narva „ 123, „ 14-08

„ Riia „ 125, „ 14-50

Valgas, Vabaduse t. 32, „ 32.

OSTAME piiramata arvul sarv-
loomi, vasikaid ja lambaid, maks-
tes headuse järgi kõrgemat hinda.

Üh. „Lõuna Eesti Eksporttapamajad“ Tartus

Telefonid: 11-24, 11-28 ja 11-64.

Eesti Hüpoteegipank

Tartus, Promenaadi tän. nr. 5, omas majas

Annab linnade ja alevite kinnisvaradele pikaajalist laenu pantlehtedes. Laenult võetakse aastas $6\frac{1}{2}\%$ intresse ja 1% kustutusmaksu. Laen kustub automaatselt $33\frac{1}{2}$ aastaga.

E. Hüpoteegipanga pantlehed annavad aastas 6% sissetulekut ja on heaks kapitali mahutamise vahendiks, olles kindlustatud kõigi panga varadega, laenuvõtjate kinnisvaradega ja nende solidaarse vastutusega, samuti ka kindlustusseltsidega sõlmitud erilepingutega. Neisse pantlehtedesse võib mahutada seltside, ühingute, haigekassade, vaeslaste, omavalitsuse ja muid kapitale ja neid pantlehti võetakse valitsusega tehtavate lepingute tagatiseks ja aktsiisi ning tollimaksu kindlustuseks.

FIRMA

A. & M. UNIVER

JAHUVESKI ja
LAUAVABRIK

TARTUS

Meltsiveski 40/42

Telefon 3-49

B. Genss & Pojad

Tartus, Poe tän. 2. Tel. 5-17

Soovitan suures valikus
moe-, pesu- ja pudukaupu

Odavate hindadega

Nõudke

ASTRA

jalanõusid

Tööstus Tartus, Kroonuaia tän. 76.

Telefon 3-39.

KIRJUTUSMATERJALI-
JA

RAAMATUKAUPUS

„KULTUUR”

Rüütli 35

Lärnus

Telefon 397 ja 112

Kirjandus, kooliraamatud, kirjutusmaterjal koolidele, kantseleidele. - Vallavalitsustele igasugu planketid ja vormilised täitelehed.

Oma köite- ja trükikoda.

Liht-, ilu- ja värvitrukikööd

Kõitmine tuntud headuses.

Hinnad õiglasel.

PÄRNU

Eesti kauneim kuurort

Päikeseküllane kaitstud liivarand. Võr-
ratult kaunis park ja alleed. Parim
sümfooniaorkester. Odavad korterid.
Mugav ühendus ktrrongil ja autobusil.

SUPELASUTUS 25. maist – 15. sep-
tembrini. Mudaravi hüdro-terapeutiline
osakond, mitmesuguseid meditsiinilisi
vanne, dušše, massaaže jm.

Lähemaid teateid saab Pärnu supelinspektorilt, supelasutusest.

ÜHISPANK

PARNU EESTI LAENU-HOIU ÜHISUS

Asutatud 1904.

Vanem ja suurem rahaasutus
PÄRNUS

TOIMETAB
KÕIKI PANGAOPERATSIOONE

Rüütli 40
Tel. 3-44

AKTSIASELTS

PÄRNU KREDIIT PANK

PÄRNUS, RÜÜTLI TAN. 30

**Toimetab kõiki
pangaoperatsioone**

Meie valmistame:

kalosse ja botikuid, suve- ja rannakingi, võimlemiskingi, suupelkingi ja spordisaapaid, kummitaldu, kotsakaitseid ja mängupalle, jalgpalliõhukumme, jalgratta kumme, vee-, auru- kõrgeurve-, gaasi- ning spiraalvoolikuid kõiksugu otstar-

beks, kumminööre, tihendusrõngaid, pudelišeibe, radeerkumme, kummi-
korke, pumba-
klappe, puhvreid, transportrihmu, ratarahve, kummi-
valtse, tihendus-
kummi j. n. e. ning
kõiksuguseid tehni-
lisi kummitarbeasju
tellimiste peale.

AS EESTISIID

Vabriku laod:

Viru t. 5, tel. 447-87
Viru t. 14, tel. 443-97
Laadaplats 70
Tartu, Poe 2, tel. 10-17
Narva, Peetri plats 1
Viljandi, Tartu 1-a, tel. 30
Petseri, Turuplats 17, tel. 1-19.

Moodsad riided,

siidi, puuvillased, lõim.

Müük en gros,

restid ja kupongid.

AGENTUUR - KONTOR E. HENNINGSON

TALLINN, RÜÜTLI 13-8.
TEL. 449-18.

Ch. Stempel, Tallinn

asut. 1867

*Kardinad
Mööbliriided
Vaibad*

Linased ja pesuriided

Pikk 15

Tel. 437-37

A-S. „TEKLA“

PEAKONTOR:

Tallinn, Suur Karja 15

Kodukeskjaam tel. 448-18

Juhatus „ 474-31

RIIDEÄRID:

TALLINN, Suur Karja 15	Tel. 445-23
TALLINN, Valli 10	„ 468-02
HAAPSALU, Ehte 2	„ 1-57
KURESSAARE, Kauba 2	„ 72
MUSTVEE, Tartu 15	„ 62
NARVA, Peetri pl. 2	„ 2-38
PETSERI, Kaubarida 6/7	„ 1-17
PÄRNU, Vee ja Pika t. nurgal	„ 1-10
RAKVERE, Turuplats	„ 2-85
VALGA, Kesk 14	„ 26
VILJANDI, Tartu 6-a	„ 2-40
VÖRU, Jüri 5-a	„ 1-20

Müügil kindlate hindadega järgmiste kodumaa vabrikute kaubad:

- Balti Puuvilla Kudumise ja Ketramise Vabrik A/S-i
- Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O/Ü-se
- Sindi Tekstiilvabrikute O/Ü-se
- O/Ü Eesti Niidivabriku

Jälgige meie vaateakende
kevadreklaami ja külastage
meie ärisid – ostukohustuseta

Oscar Stude

Ekspeditsiooni äri

Tallinnas, asutatud 1882

Inkasso – Kinnitamine – Laevaagendid

Oma puksiirid ja laod raudtee ühendusega

Oma autopark

O sakonnad:

PARNUS, Pühavaimu 8

TARTUS, Ülikooli 44

VALGAS, Maleva 2

VILJANDIS, Lossi 8

Telegr. aadr.: igas kohas „Studeos“

Michelin

Auto- ja jalgrattakummid
Autotarbed ja materjalid
Autoosad kõigile Eestis
jooksvatele autodele
Bensiin ja õlid

O/Ü. „TARMO“

TALLINN, Narva mnt. 6
Telefon 308-54 ja 306-50

OSAKOND: Rakveres, Pikk tän. 5, telef. 229

Päevaleht

on iseseisev, demokraatlik ja üleriiklikult levinuim ajaleht. Suurim ning kasulikum kuulutamise ajaleht Eestis. Hinnata kaasandena igal pühapäeval pilke- ja naljaleht „Kratt“

Meie kirjastusel ilmub „LASTE RÕÖM“ Eesti populaarseim lasteajakiri.

T. E. K.-Ü. GRAAFIKATÖÖSTÜS

on täielisim tööstus sel alal Eestis.

TRÜKIKODA, KOITEKODA, TSINKOGRAAFIA, LITOGRAAFIA OFFSET-TRÜKK.

Hinnad kõigile vastuvõetavad.

Tellimiste täitmine kiire.

Suurimad ning täiuslikumad raamatu- ja kirjutusmaterjalide kauplused, kirjanduse ja paberilaod Eestis.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

Tallinn-Eesti, Pikk 2, Oma tel. keskjaam 428-82.

Narva Linaketramise Manufaktuur

Kontor Pärnu mnt 11. Telefon 442-33, 442-34.

Linased riided

Pesu-, voodi-, laua-, kleidi-, mööbli-, käterätiku jne.,

ning **uemates mustrites** päevatekid,

põrandavaibad, voodiesised vaibad, põrandariided.

Müügil kõigis suuremates manufaktuurärides üle maa.

Soodsaim koht
pildistamiseks on

Moodsaid suurendusi,
portree- ja grüpiülesvõtteid

KRISTL. NOORTE NAISÜHINGU

EINELAUD

TALLINN, HARJU TÄN. 48

Hommikueined 8–12

Lõunad 12–6

Toidud maitsvad. Hinnad mõõdukad.

Teenimine ja riiehoold tasuta.

**HANSA-
LLOYD**

VEOAUTOD
BENSIINI JA
DIESEL-
MOTORI-
TEGA

SOOME
VEOAUTOD

SISU

AMEERIKA
HERCULES
MOTORI-
TEGA

HANOMAG
JA HANSA
SÕIDUAUTOD

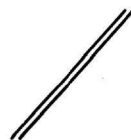
Esindus Eestis: **TALLINNA MANUFAKTUUR-
JA KAUBANDUSE A-S.**

Tallinn, Kinga 6/8. Tel. 426-56

K. A. Rütman & K^o

Keemiaainete
kaubanduse
kontor

Tallinn, Pärnu mnt. 9

Telefonid: 466-72, 466-71
456-93 – ladu

G. HENDRIKSON'I
NÖÖRITEHAS
TALLINN

TEHAS: S. Pärnu mnt. 129. Tel. 459-27
LADU: V. Karja tän. 6. Telef. 445-29

o/ü. **J. Rubin**
TALLINN

Viru 17. Tel. 447-36. Asut. 1880.

Soovitab

olümpiamängudele
sõitjatele **sekundimõõt-
jaid** järgmistelt firmadelt:

Omega Tissot Excelsior Park

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR

Iga tõsine isamaalane ostab ainult kodumaal valmistatud kaupa, vähendab seega tööpudust ja hoiab ära valuuta kohutavat väljavoolu välismaale!

End. parun A. L. Stieglitzi kalevivabrik Narvas.

Suures valikus kaitsevaelaste – mantli- ja ülikonnariideid teenistuse- ja esitusvormidele, kaitseleitlastele diagonaal ja kalev, uuemaid moodsamaid talvepalituriideid, meeste ülikonnariideid, koolilaste ülikonna- ja mantliriideid, värvikindlad sinised sheviotid, naisterahva moodsad mantliriided.

Iga kangas kannab kaubamärki.

Ladu en gros: Tallinn, Vene 8. Telef.: 446-36 ja 446-38.

Kauplus: Narvas, Kalevivabriku juures. Telef. 26.

Avatud igal äripäeval kella 9-12 ja 14-17.

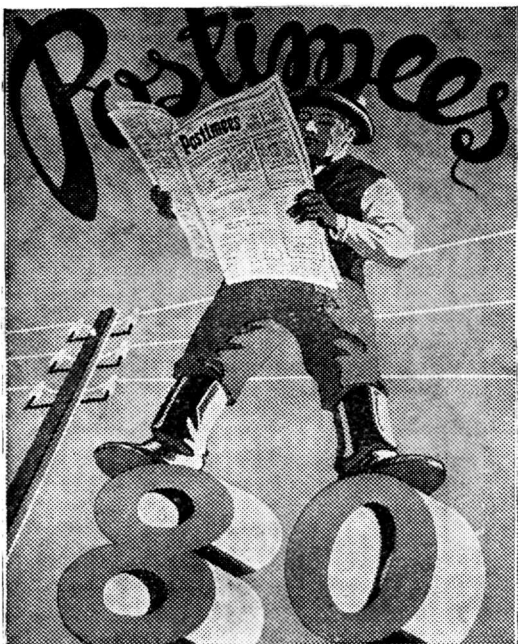
Tarvitage Inglise

Shell — Bensiini
Shell — Lennumootori kütetainet
Shell — Autoõlisid, Aeroshelli

The Shell Company of Esthonia Ltd.

Tallinn, Merepuiestee 17. Telef. 305-94, 310-54

Müügikohad kogu Eestis.

80. aastakäik

Eesti kõige vanem
ja sisurikkam päevaleht

Tellige, lugege ja levitage!

Peatalitus Tartus, Ülikooli 21/23

Telefon 80

Abitalitus Tallinn, Raekoja pl.16

Telefon 436-11

TARTU EESTI MAJANDUSE ÜHISUS

TARTUS, HOLMI TÄNAV 12—18.

Osakonnad:

Tartus, Võru tänav 4 ja Söögiturg 3,
Räpinas, Pukas ja Puhjas.

Suurem ja kõige vanem majandusühisus Eestis

Laos suures valikus soodsatel tingimustel põllumajan-
duslikud-, ehitus-, raua-, naha- ja koloniaalkaubad

MÜÜK SUUREL JA VÄIKESEL ARVUL

Igalpool tunnustatud õlled

Pilsen
Tõmmu Hiid
Gladiaator

Porter ja karastusjogid.

Õlletehas

A. Le Coq Tartu ja Tallinn.

„POLARIS“
EESTI KINNITUS-A.-S.

Võtab vastu järgmisi KINNITUSI:
tule-, murdvarguse-, veo-, väärtsaadete-,
kasko-, (laevakerede) ja klaasikinnitusi.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid ületavad
Kr. 948.000.—

Seltsi asutamisesest peale on kahjude eest
välja maksetud üle Kr.4.827.000.—
Soliidne edasikinnitus!

Kahjud likvideeritakse viivitamata!

Juhatus asub Tallinnas, Vana Viru 12. Kõnetraat 426-66.
Telegrammi-aadress: „Polaris“. Osakond asub Tartus, Suur Turg 11.
Kõnetraat 6-75. Esindajad kõigis linnades ja maakohtades.